

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ  
ΤΕΧΝΗΣ  
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

BIBLIA Γ

---

EX ALIQVOT EDITIONVM

COLLATIONE

*W. Garve Reitz et Mindeburg.*

DeMühlau.

---

LIPSIÆ

SVMTV ENGELH. BENIAM. SVIKERTI

clō 1ō cc LXXII.

**C**um Aristotelis Rhetoricorum vel-  
let bibliopola fieri descriptionem:  
quia tale id consilium visum est, in  
quo adiuuando et litterarum vtilitati,  
et studiosorum commodo seruire pos-  
set: duo amici quidam omnem dili-  
gentiam adhibuerunt in totius operis

exemplo, quod librarius propositum haberet, emendando.

Erat illud editionis a Christophoro Schradero curatae, qui nihil aliud nisi Florentinam Iuntarum editionem, Petri Victorii opera correctam et emaculatam, repetiit. Sed quia Fridericus Sylburgius, qui praefuit editioni Francofurtanae, Parisiensem Gulielmi Morrellii sequendam putavit: emendatio fere ad horum lectionem, quam quidem in ipso contextu exhibuerunt, facta est. Nam ex iis lectionibus, quarum alias collectas, paucas ingenio excogi-

cogi-

cogitatas annotarunt, adscitae sunt omnino paucissimae.

Quod nisi placuisset meram hanc descriptionem esse, quae notarum ad-  
ditamentis careret: quia tum locus  
fuiſſet eius rei breuiter admonendae,  
factum eſſet, vt lectiones complures  
quae laborare videbantur, aliter con-  
ſtituerentur. Nunc eſt nihil inductum  
noui, praeterquam in vno et altero  
loco, vbi qualem oporteret mutatio-  
nem fieri, fatis res ipſa demonſtrabat:  
vt in carmine illo Sapphus, quod libri  
primi capite nono aſſertur, in quo me-

trum Alcaicum et hendecasyllabum  
duobus primis versibus, et iambicum  
dimetrum hypercatalectum versu ter-  
tio violatum erat.

Stellulae quae pagina ducentesima  
quarta, linea decima posita cernun-  
tur, hoc significant, esse ibi locum  
omissum, quem eundem iam legere  
fuit pagina quadragesima octava et  
nona. Eius initium est linea deci-  
ma, "Ἐστὶ δ' ἔπαινος, et finis linea nona,  
κωλύον μεταθετῆ. Peccatum est sane,  
quod in loco priore Soloecismus,  
quem editiones omnes praeter Vene-  
tam

tam Camotii et Basileensem Isingrinii  
habent, non est sublatus, praesertim  
cum posterior locus arguat veram  
lectionem. Soloecismi deformitas est  
in his verbis, ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ  
πεπραγότα, εἰ πιστεύομεν εἶναι τοιοῦτου.  
Debuit construi, seruata Modorum  
Consecutione, aut εἰ πιστεύομεν, aut, vt  
in loco altero legebatur, ἐπεὶ ἐπαινοῖ-  
μεν ἄν.

In plagularum descriptarum pericu-  
lis emendandis quanquam haud minus  
diligenter elaboratum est: non tamen  
caueri omnes erroris insidiae potue-  
runt.

runt. Sed rarissima eius generis vitia deprehendentur, quae non perfacili negotio corrigi possint: ut si est in accentu erratum. Nulla certe, quae sententiam aut perimerent, aut deprauarent, inspicientibus iam denuo plagulas occurrerunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ Γ ΠΕΡΙ ΡΗ-  
ΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ.

ΤΟΥ Α.

- 1 "Οτι οὐκ ἔστιν ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου  
ἢ ῥητορικῆ, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτικὴ  
καὶ ὅτι χρήσιμος· καὶ ὅτι οὐ τὸ πείσαι  
ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ πιθανά 1
- 2 Τί ῥητορικῆ, καὶ τί εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον  
καὶ τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσι· καὶ τί  
παράδειγμα - - - 7
- 3 "Οτι τρεῖς τῆς ῥητορικῆς εἶδη· καὶ τί τέλος ἐκά-  
στου· καὶ περὶ ὧν δεῖ λαβεῖν τὰς προ-  
τάσεις - - - 15
- 4 Περὶ ὧν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν  
τὰ μέγιστα - - - 19
- 5 Ὡν δεῖ σοχάζεσθαι προτρέποντας ἢ ἀποτρέ-  
ποντας· τί ἔστιν ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων  
τὰ μέρη ταύτης - - - 23
- 6 Περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος - - - 28
- 7 Περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον  
συμφέροντος - - - 33
- 8 Περὶ τῶν πολιτειῶν, πόσαι καὶ ποῖαι· καὶ  
περὶ τέλους ἐκάστης - - - 41
- 9 Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ  
αἰσχροῦ· ἐξ ὧν τὰ ἐγκώμια γίνονται καὶ  
τὰ ὀνειδή - - - 42

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ Γ

10	Περὶ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πύσων καὶ ποίων δεῖ ποιεῖσθαι τοὺς συλ- λογισμούς	-	-	50
11	Ἄτινα ἡδέα	-	-	55
12	Πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους	-	-	62
13	Περὶ ἀδικημάτων, καὶ ἐπιεικῶν	-	-	67
14	Περὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων ἀδικημάτων	-	-	71
15	Περὶ τῶν ἀτέχνων πίψεων	-	-	73

ΤΟΥ Β.

1	Ὅτι δεῖ ποιόν τινα κατασκευάζειν τὸν κριτὴν	-	-	81
2	Οἷς ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα	-	-	83
3	Πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πρᾶως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πρᾶύονται	-	-	88
4	Τίνας φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί	-	-	91
5	Τί ἐστὶ φόβος καὶ τὰ φοβερά, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι	-	-	95
6	Ποῖα αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες	-	-	100
7	Τίσι χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐ- τοὶ ἔχοντες	-	-	104
8	Περὶ ἐλέους	-	-	106
9	Περὶ νεμέσεως	-	-	109
10	Περὶ Φθόνου	-	-	112
11	Περὶ ζήλου	-	-	114
				12 Περὶ

ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ.

12	Περὶ παθῶν καὶ ἔξεων τῶν νέων	116
13	Περὶ παθῶν καὶ ἔξεων τῶν πρεσβυτέρων	118
14	Περὶ ἡθῶν τῆς ἀκμαζούσης ἡλικίας	121
15	Τὸ τῶν εὐγενῶν ἡθος ποῖον	122
16	Τῷ πλούτῳ ἀέπεται ἡθῆ	122
17	Περὶ τοῦ τῶν δυνατῶν καὶ εὐτυχῶν ἡθους	123
18	Ὅτι ἐστὶ κοινὰ τινὰ πάντων τῶν τοῦ λόγου εἰδῶν	124
19	Περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων	126
20	Περὶ παραδειγμάτων, πόσα εἶδη, καὶ πῶς αὐτοῖς καὶ πότε χρῆστέον	129
21	Περὶ γνώμης, τί ἐστὶ, καὶ πόσα εἶδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρῆστέον αὐτῇ, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει	132
22	Περὶ ἐνθυμημάτων	137
23	Τόποι ἐνθυμημάτων	141
24	Τόποι τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων	152
25	Περὶ λύσεων	157
26	Περὶ τοῦ αὐξῆσαι καὶ μειοῦν	159

ΤΟΥ Γ.

1	Περὶ τῶν τῆς ῥητορικῆς μερῶν	161
2	Λέξεως ἀρετὴ	164
3	Περὶ ψυχραῆς λέξεως	169
4	Περὶ εἰκότος	171
5	Ὅτι χρὴ ἐλληνίζειν	173
6	Περὶ ὄγκου τῆς λέξεως	175
7	Περὶ	

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ Γ ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΡ. ΒΙΒΛ.

7	Περὶ πρέποντος τῆς λέξεως	-	-	176
8	Περὶ ῥυθμοῦ	-	-	178
9	Περὶ λέξεως εἰρομένης, καὶ αὐτῆς ἐναντίων			180
10	Πόθεν λέγεται τὰ ἀσεῖα καὶ τὰ εὐδοκι- μοῦντα	-	-	184
11	Περὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν	-	-	187
12	Ὅτι ἄλλη ἐκάστῳ γένηι ἀρμόττει λέξις			193
13	Περὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν	-	-	196
14	Περὶ προσιμίου	-	-	197
15	Τόποι εἰς τὸ ἀπολύεσθαι διαβολὴν			201
16	Περὶ διηγήσεως	-	-	203
17	Περὶ πίσεων	-	-	207
18	Περὶ ἐρωτήσεως καὶ τῶν γελοίων			211
19	Περὶ ἐπιλόγου	-	-	213

# ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

## ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

**Η** ῥητορική ἐστὶν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ. ἰ  
 ἀμφότερα γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἀ κοι-  
 νὰ τρόπον τινὰ ἀπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ  
 οὐδεμιᾶς ἐπισήμης ἀφωρισμένης. Διὸ καὶ πάν-  
 τες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες  
 γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν  
 λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν  
 ἐγχειροῦσι. Τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν, εἰκῆ  
 ταῦτα δρῶσιν· οἱ δὲ, διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως.  
 Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν  
 αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. Διὸ γὰρ ἐπιτυγχάνου-  
 σιν οἱ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταύτο-  
 μάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ  
 τοιοῦτον πάντες ἤδη ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης  
 ἔργον εἶναι. Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν  
 λόγων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς  
 μῦρον· αἱ γὰρ πίσεις, ἔντεχνόν ἐστι μόνον·  
 τὰ δ' ἄλλα, προθῆκαι. Οἱ δὲ, περὶ μὲν ἐνθυ-  
 μημάτων, οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς  
 πίσεως· περὶ δὲ τῶν ἕξω τοῦ πράγματος, τὰ  
 πλεῖστα πραγματεύονται. Διαβολὴ γὰρ, καὶ  
 ἔλεος, καὶ ὀργή, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυ-  
 χῆς.

χῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς  
 τὸν δικαστήν. Ὡς τ' εἰ περὶ πάσας ἢ τὰς κρί-  
 σεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων,  
 καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν  
 εἶχον ὅ, τι λέγωσιν. Ἄπαντες γὰρ, οἱ μὲν, οἶον-  
 ται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν· οἱ δὲ, καὶ  
 χρῶνται, καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος  
 λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν ἀρείῳ πάγῳ· ὁρθῶς  
 τοῦτο νομίζοντες. Οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστήν δια-  
 σρέφειν, εἰς ὀργὴν προάγοντας, ἢ φθόνον, ἢ  
 ἔλεον· ὅμοιον γὰρ, κὰν εἴ τις ᾧ μέλλει χρῆ-  
 σθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσει σρεβλόν. Ἔτι δὲ  
 φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδὲν  
 ἐστὶν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ  
 ἐστὶν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν. Εἰ δὲ μέγα ἢ  
 μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέ-  
 τῆς διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστήν δεῖ γι-  
 νώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβη-  
 τούντων. Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὁρ-  
 θῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα  
 διωρίζειν αὐτούς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλεί-  
 πειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα  
 λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾶον, ἢ πολλοὺς εὖ φρο-  
 νοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικά-  
 ζειν. Ἐπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ  
 χρόνου σκεψαμένων γίνονται· αἱ δὲ κρίσεις,  
 ἐξ ὑπογυίου· ὡς τε χαλεπὸν, ἀποδιδόναί τὸ  
 δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνον-  
 τας. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἢ μὲν τοῦ  
 νομοθέτου

νομοθέτου κρίσις, οὐ κατὰ μέρος, οὔτε περὶ τῶν παρόντων, ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐσίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστῆς καὶ δικαστῆς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις· ὡς τε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἠδὴ ἢ λυπηρόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὡς περὶ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτὴν· περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἕσεσθαι ἢ μὴ ἕσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατόν ταῦτα τὸν νομοθέτην προΐδειν. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερόν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τᾶλλα διορίζουσιν, οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων. Οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐσίν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν· ὅτι ἥττιόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς,

καὶ ἤτλόν ἐστι κακοῦργον ἢ δημηγορία δικολο-  
 γίας, ἀλλὰ κοινότερον· ἐνταῦθα μὲν γὰρ  
 ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὡς τ' οὐδὲν  
 ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδείξαι ὅτι οὕτως ἔχει, ὡς  
 φησὶν ὁ συμβουλευών. Ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς  
 οὐχ ἰκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀνα-  
 λαβεῖν τὸν ἀκροατὴν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ  
 ἡ κρίσις· ὡς τε πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι, καὶ  
 πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδῶσσι τοῖς ἀμφισβη-  
 τοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. Διὸ καὶ πολλαχοῦ,  
 ὡσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέ-  
 γειν ἔξω τοῦ πράγματος. Ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ  
 κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἰκανῶς. Ἐπεὶ δὲ φανε-  
 ρόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἐντεχνος μέθοδος, περὶ τὰς  
 πίσεις ἐστὶν· ἡ δὲ πίσις, ἀπόδειξις τις· τότε  
 γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδειχθῆαι  
 ὑπολάβωμεν· ἐστὶ δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ, ἐν-  
 θυμήμα· καὶ ἐστὶ τοῦτο, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν,  
 κυριώτατον τῶν πίσεων· τὸ δὲ ἐνθυμήμα, συλ-  
 λογισμὸς τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως  
 ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς  
 ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα  
 τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γί-  
 γνεται συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς  
 ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τε ἐστὶ  
 τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς  
 πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμοὺς. Τό, τε γὰρ  
 ἀληθεῖς, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς  
 ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἀνθρώποι  
 πρὸς

πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἰκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας. Διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα σοχαστικῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος καὶ οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονευέκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν. Χρήσιμος δὲ ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ, διὰ τε τὸ φύσει εἶναι κρείττω τῆ ἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων· ὥς τε εἰ μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίνωνται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἠττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμῆσεως. Ἐτι δὲ πρὸς ἐπίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκρεβεσάτην ἔχοιμεν ἐπισήμην, ῥάδιον ἀπ' ἐκείνης πείσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπισήμην λόγος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίσεις καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. Ἐτι δὲ τᾶναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφοτέρω πρᾶτῶμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν· ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τᾶναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν· ὁμοίως γὰρ εἰσιν ἀμφοτέρω τῶν ἐναντίων. Τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ'

αἰεὶ τὰληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει, εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρὸν· ὁ μᾶλλον ἰδίον ἔστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. Εἰ δέ, ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας. Τοιούτοις γὰρ ἂν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως, καὶ βλάψειεν, ἀδίκως. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἢ ρητορικῆ, ἀλλὰ καθάπερ ἢ διαλεκτικῆ, καὶ ὅτι χηρῆσιμος, φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πείσαι, ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοῦς ἀδυνατούς μεταλαβεῖν ὑγιείας, ὁμῶς θεραπεῦσαι καλῶς. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς, τό, τε πιθανόν, καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμὸν τε, καὶ φαινόμενον συλλογισμὸν. Ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσαι, ὁ μὲν, κατὰ

τὴν

τὴν ἐπισήμην· ὁ δὲ, κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥή-  
 τωρ· ἐκεῖ δὲ, σοφιστῆς μὲν κατὰ τὴν προαί-  
 ρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν,  
 ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη  
 τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε, καὶ  
 ἐκ τίνων δυνασόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμέ-  
 νων. Πάλιν οὖν, οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὀριστάμενοι  
 αὐτὴν τίς ἐστὶ, λέγωμεν τὰ λοιπὰ.

Ἔσω δ' ἡ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἑκάστου  
 τοῦ θεωρησάτου ἐνδεχόμενον πιθανόν\*. Τοῦτο  
 γὰρ οὐδεμιᾶς ἐτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν  
 γὰρ ἄλλων ἐκάστη, περὶ τὸ αὐτῇ ὑποκείμενόν  
 ἐστὶ διδασκαλικὴ καὶ πιστικὴ· οἷον ἰατρικὴ,  
 περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ γεωμετρία, περὶ  
 τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι· καὶ  
 ἀριθμητικὴ, περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ  
 λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπισημῶν. Ἡ δὲ ῥη-  
 τορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ  
 δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ φημὲν  
 αὐτὴν οὐ περὶ τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν  
 τὸ τεχνικόν. Τῶν δὲ πίσεων, αἱ μὲν ἀτεχνοὶ  
 εἰσιν· αἱ δὲ, ἔντεχνοι. Ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα  
 μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προῦπῆρχεν·  
 οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαί, καὶ ὅσα  
 τοιαῦτα· ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου  
 καὶ δι' ἡμῶν κατασκευαθῆναι δυνατόν· ὥστε  
 δεῖ τούτων, τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὐρεῖν.  
 Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίσεων τρεῖς  
 εἶδη ἐστίν· αἱ μὲν γὰρ, εἰσὶν ἐν τῷ ἡθεῖ τοῦ

λέγοντος· αἱ δὲ, ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαφεῖ-  
ναί πως· αἱ δὲ, ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ  
δεικνύουσα ἢ φαίνεσθαι δεικνύουσα. διὰ μὲν οὖν  
τοῦ ἠΐθους, ὅταν οὕτω λεχθῆ ὁ λόγος, ὡς τε  
ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα. τοῖς γὰρ  
ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ  
πάντων μὲν ἀπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς  
μὴ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδόξειν, καὶ παντε-  
λῶς. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λό-  
γον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι ποῖόν  
τινα εἶναι τὸν λέγοντα. οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔτιοι  
τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ  
τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμ-  
βαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδόν,  
ὡς εἶπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἠΐθος. διὰ  
δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ  
λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδο-  
μεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ  
φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πει-  
ρᾶσθαι φαμὲν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνο-  
λοῦντας. περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται  
καθέκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν.  
διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθεὺς ἢ  
φαινόμενον δεῖξωμεν, ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πι-  
914. θανῶν. Ἐπεὶ δ' αἱ πίσεις διὰ τούτων εἰσι,  
φανερὸν ὅτι ταῦτα τρία εἰς λαβεῖν, τοῦ συλ-  
λογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι τὰ  
περὶ τὰ ἠΐθη καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τὰ  
περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν,  
καὶ

καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς· ὡς τε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν, οἷον παραφύες τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικὴν. Διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἢ ῥητορικῆς· καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης, τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ δι' ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρώπικας. Ἐστὶ γὰρ μίξιόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἶπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὠρισμένου οὐδέτερον αὐτῶν ἐστὶν ἐπισημή, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. Περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἰκανῶς. Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὲν, ἐπαγωγὴ ἐστὶ· τὸ δὲ, συλλογισμός· τὸ δὲ, φαινόμενος συλλογισμός· καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. Ἐστὶ γὰρ, τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγὴ· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός. Καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμὸν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικὴν. Πάντες δὲ τὰς πῖσεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν πῶς· ὡς τ' εἶπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον, ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὅτι οὖν, ἢ ὄντινοῦν· δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν· ἀναγκαῖον ἐκάτερον αὐτῶν ἐκατέρῳ τούτων τὸ

αὐτὸ εἶναι. Τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγμα-  
 τος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπι-  
 κῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγω-  
 γῆς εἴρηται πρότερον· ὅτι τὸ μὲν, ἐπὶ τῶν  
 πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυθαι ὅτι οὕτως ἔχει,  
 ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστίν, ἐνταῦθα δὲ παρα-  
 δείγμα· τὸ δὲ, τινῶν ἔντων, ἕτερόν τι διὰ  
 ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα, τῶ ταῦτα  
 εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκεῖ  
 μὲν συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα κα-  
 λεῖται. φανερὸν δὲ ὅτι καὶ ἐκάτερον ἔχει  
 ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορικῆς· καθάπερ γὰρ  
 καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις  
 ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ, αἱ μὲν παραδειγματώ-  
 δεις ῥητορεῖαι, αἱ δὲ ἐνθυμηματικάι· καὶ ῥή-  
 τορες ὁμοίως, οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ δὲ  
 ἐνθυμηματικοί. Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἦττον  
 οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυ-  
 βοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. Τὴν δ'  
 αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἐκατέρω χρησέον, ἐροῦ-  
 μεν ὑστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον  
 διορίσωμεν καθαρῶς. Ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανόν,  
 τινὲ πιθανόν ἐστὶ, καὶ τὸ μὲν, εὐθύς ὑπάρχει δι'  
 αὐτὸ πιθανόν καὶ πιστόν· τὸ δὲ, τῶ δείκνυθαι  
 δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ  
 καθέκαστον, οἷον ἡ ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ  
 ὑγιεινόν ἐστίν, ἢ Καλλίᾳ· ἀλλὰ τί τῶ τοιῶδε,  
 ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ ἐντεχνον· τὸ δὲ κα-  
 θέκαστον, ἀπειρον, καὶ οὐκ ἐπισητόν· οὐδὲ ἡ  
 ῥητορικὴ

ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον  
 Σωκράτει ἢ Ἰππία· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθά-  
 περ καὶ ἡ διαλεκτικὴ· καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογί-  
 ζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε· φαίνεται γὰρ ἅτλα καὶ  
 τοῖς παραληροῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λό-  
 γου δεομένων· ἡ δὲ ῥητορικὴ, ἐκ τῶν ἤδη βου-  
 λεύεσθαι εἰωθότων. Ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς,  
 περὶ τε τοιούτων περὶ ὧν βουλευόμεθα, καὶ  
 τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροα-  
 ταῖς οἱ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ  
 λογίζεσθαι πόρρωθεν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν  
 φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ  
 γὰρ τῶν ἀδυναίων ἄλλως ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι,  
 ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάν-  
 ων· οὐδὲν γὰρ πλέον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμ-  
 βουλεύειν. Ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ  
 συνάγειν, τὰ μὲν, ἐκ συλλελογισμένων πρότερον·  
 τὰ δὲ, ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν, δεομένων δὲ συλλο-  
 γισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα. Ἀνάγκη δὲ  
 τούτων, τὸ μὲν, μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον, διὰ τὸ  
 μῆκος· ὁ γὰρ κριτῆς ὑπόκειται εἶναι ἀπλοῦς·  
 τὰ δὲ, μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμέ-  
 νων εἶναι, μὴδ' ἔνδοξων· ὥς τε ἀναγκαῖον, τό-  
 τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν  
 ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ  
 μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγὴν· τὸ δ' ἐνθύμημα,  
 συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε, καὶ πολλάκις  
 ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός.  
 Ἐὰν γὰρ ἢ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέ-  
 γειν·

γειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατῆς·  
 οἷον, ὅτι Δωριεὺς Σεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν,  
 ἱκανὸν εἶπεῖν, ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε· τὸ δὲ, ὅτι  
 Σεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προφείναι·  
 γινώσκουσι γὰρ πάντες. Ἐπεὶ δὲ ἐσὶν ὀλί-  
 γα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ  
 συλλογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ  
 κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως  
 ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλευόν-  
 ται καὶ σκοποῦσι· τὰ δὲ πραττόμενα πάντα  
 τοιοῦτου γένους ἐσὶ· καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος εἶπεῖν,  
 ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμ-  
 βαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη  
 ἐτέρων συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα, ἐξ  
 ἀναγκαίων· δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν  
 ἀναλυτικῶν· φανερὸν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα  
 λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσαι, τὰ δὲ πλεῖ-  
 στα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα  
 ἐξ εἰκότων καὶ σημείων· ὡς τε ἀνάγκη τούτων  
 ἐκάτερον ἐκατέρῳ ταῦτό εἶναι· Τὸ μὲν γὰρ,  
 εἶκος, ἐσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γιγνόμενον· οὐχ ἀπλῶς  
 δὲ, καθάπερ ὀρίζονται· ἀλλὰ τὸ περὶ  
 τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, οὕτως ἔχον πρὸς  
 ἐνείνο πρὸς ὃ εἶκος, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ  
 κατὰ μέρος· Τῶν δὲ σημείων, τὸ μὲν, οὕτως ἔχει,  
 ὡς τῶν καθέκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου· τὸ δὲ,  
 ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος· Τούτων  
 δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον· τὸ δὲ μὴ  
 ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν·

Ἄναγκαῖα

Ἀναγκᾶ μὲν οὖν λέγω, ἐξ ἧν γίνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν. Ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεται οἴωμαι λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας, ταῦτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. Ἐτι δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν, ὡς τὸ καθ' ἑκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε· οἷον εἴ τις εἶπαιε σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. Τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ, καὶ ἀληθὲς ἢ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. Τὸ δὲ, οἷον εἴ τις εἶπαιε σημεῖον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει· ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστίν· μόνον γάρ, ἀν ἀληθὲς ἢ, ἀλυτόν ἐστι. Τὸ δὲ, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον· οἷον εἴ τις ἔπαιεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ· λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἀληθὲς ἢ· ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευσίαν. Τί μὲν οὖν εἰκὸς ἐστίν, καὶ τί σημεῖον, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν· μάλλον δὲ φανερώς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικαῖς διώρισαι περὶ αὐτῶν. Παράδειγμα δὲ, ὅτι μὲν ἐστὶ ἐπαγωγή, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται· ἐστὶ δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον· ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον

ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ἢ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ἢ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν· οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν Φυλακὴν· καὶ γὰρ Πεισίσρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ἤτε τὴν Φυλακὴν, καὶ λαβὼν, ἐτυράννησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάρῳ· καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασι πῶ, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. Πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι, Φυλακὴν αἰτεῖ. Ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἰ δοκοῦσαι εἶναι πίσεις ἀποδεικτικαί, εἴρηται. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστίν, ἢ περὶ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἐστὶ κατὰ τὴν ῥητορικὴν, ὡσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς μὲν οὐσας, τὰς δὲ οὐπῶ κατειλημμένας. Διὸ καὶ λανθάνουσι τοὺς ἀκροατάς, καὶ μᾶλλον ἀπτόμενοι (ἢ) κατὰ τρόπον, μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν· μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσαι τὸ λεγόμενον, διὰ πλειόνων ῥηθέν. Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικούς συλλογισμούς εἶναι περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῆ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῶ εἶδει οἷον, ὃ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσαι ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθυμημα

Θύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ  
 ὁτουοῦν· καὶ τοι ταῦτα εἶδει διαφέρει· ἴδια  
 δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος  
 προτάσεών ἐσιν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσι προ-  
 τάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλο-  
 γισμὸς ἐστὶ περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων  
 ἄλλα, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν·  
 ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. Κακῆϊνα μὲν  
 οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐ-  
 δὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δὲ, ὅσω τις  
 ἂν βελτίω ἐκλέγῃται τὰς προτάσεις, λήσει  
 ποιήσας ἄλλην ἐπισήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ  
 ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχη ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι  
 διαλεκτικῆ, οὐδὲ ῥητορικῆ, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται  
 ἣς ἔχει τὰς ἀρχάς· Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν  
 ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα,  
 τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν,  
 ἐλάττω. Καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς,  
 καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ  
 τε εἶδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον. Λέγω  
 δὲ, εἶδη μὲν, τὰς καθέκαστον γένος ἰδίας προτά-  
 σεις· τόπους δὲ, τοὺς κοινούς ὁμοίως πάντων.  
 Πρώτερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ  
 λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελέμε-  
 νοι πόσα ἐσὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν  
 τὰ σοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἶδη τρία τὸν ἀριθμόν· 3  
 τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρ-  
 χουσιν ὄντες· σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λό-  
 γος,

γος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ  
 πρὸς ὄν· καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστιν· λέγω  
 δὲ τὸν ἀκροατὴν. Ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ  
 θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτὴν· κριτὴν δὲ, ἢ τῶν γεγενη-  
 μένων, ἢ τῶν μελλόντων. Ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ  
 τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιασῆς· ὁ δὲ  
 περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ  
 τῆς δυνάμεως, οἷον ὁ θεωρός. Ὡς τ' ἐξ ἀνάγκ-  
 ης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν,  
 συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν. Συμ-  
 βουλῆς δὲ, τὸ μὲν, προτροπή· τὸ δὲ, ἀποτροπή·  
 αἰεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδία συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ  
 δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι. Δίκης  
 δὲ, τὸ μὲν, κατηγορία· τὸ δὲ, ἀπολογία· τού-  
 των γὰρ ὁποτέρου οὐ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφι-  
 σβητοῦντας. Ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν, ἔπαινος·  
 τὸ δὲ, ψόγος. Χρόνοι δὲ ἐκάστου τούτων εἰσὶ,  
 τῶ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων· περὶ γὰρ  
 τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ  
 ἀποτρέπων· τῶ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος·  
 περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων αἰεὶ ὁ μὲν κατη-  
 γορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται· τῶ δ' ἐπιδεικτικῷ,  
 κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρ-  
 χοντα ἐπαινοῦσιν, ἢ ψέγουσι πάντες· προσ-  
 χρώντων δὲ πολλάκις καὶ τὰ γένομενα ἀνα-  
 μιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζον-  
 τες. Τέλος δὲ ἐκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ  
 τρισὶν οὖσι, τρία· τῶ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ  
 συμφές· καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέ-  
 πων,

πων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρὸν. Τοῖς δὲ δικάζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα. Τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἐκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐπίστε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν· οἷον ὁ δικάζομενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσαιεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔδει δίκης· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλευόντες, τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἀδίκον τοὺς ἀσυγγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν εἰ συμφέροντα ἔπραξεν ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσισηλοῦντος, ἔπραξέ τι καλόν· οἷον, Ἀχιλλεῖα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἐταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἔξον ζῆν. Τούτῳ δὲ, ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιον· τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον. Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς

προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα,  
 καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ρητορικάι. Ὅλως  
 μὲν γὰρ, συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων ἐστὶ· τὸ  
 δ' ἐνθύμημα, συλλογισμὸς ἐστὶ, συνεσηκῶς  
 ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. Ἐπεὶ δὲ οὔτε  
 πρᾶχθῆναι οἶόν τε, οὔτε πρᾶχθήσεσθαι τὰ ἀδύ-  
 νατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γενό-  
 μενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἶόν τε, τὰ μὲν πε-  
 πρᾶχθαι, τὰ δὲ πρᾶχθήσεσθαι· ἀναγκαῖον  
 καὶ τῷ συμβουλευόντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ  
 τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ  
 καὶ ἀδυνατοῦ· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μὴ· καὶ εἰ  
 ἔσαι, ἢ μὴ. Ἐτι δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαι-  
 νοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ  
 ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολο-  
 γούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πει-  
 ρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ἢ τὸ  
 ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλόν ἢ τὸ αἰσχρὸν,  
 ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἀδίκον, ἢ καθ' αὐτὰ λέγοντες,  
 ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες· δῆλον ὅτι  
 δεοὶ ἂν περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ  
 μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ  
 καθόλου καὶ περὶ ἐκάστου· οἷον, τί μείζον ἀγα-  
 θὸν ἢ ἐλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως  
 δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ  
 ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται. Με-  
 τὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἐκάστου τούτων·  
 οἷον, περὶ ὧν συμβουλή, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδει-  
 κτικοὶ λόγοι· τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγα- 4  
 θὰ ἢ κακὰ ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει· ἐπει-  
 δὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ  
 γενέσθαι καὶ μὴ. Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστι ἢ  
 ἔσαι, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων  
 οὐκ ἔστι συμβουλή. Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχο-  
 μένων ἅπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἕνια καὶ  
 ἀπὸ τύχης γιγνόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων  
 καὶ γίνεσθαι καὶ μὴ, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου  
 τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων  
 ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα πέφυ-  
 κεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς  
 γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ· μέχρι γὰρ τούτου σκο-  
 ποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύ-  
 νατα πρᾶξαι. Καθέκασον μὲν οὖν ἀκριβῶς  
 διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἶδη περὶ  
 ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐδέχε-  
 ται περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ  
 δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ  
 μήτε τῆς ρητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρο-  
 νεσέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς· πολλῶ δὲ  
 πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεω-  
 ρημάτων. Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες  
 τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ρητορικὴ  
 σύγκειται μὲν ἐκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης,  
 καὶ τῆς περὶ τὰ ἥθη πολιτικῆς· ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ  
 μὲν τῇ διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λό-  
 γοις. Ὅσα δ' ἂν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν, ἢ ταύ-  
 την, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστή-

μας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύ-  
 σιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν ἐπι-  
 σκευάζων εἰς ἐπισήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγ-  
 μάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. Ὅμως δέ,  
 ὅσα πρὸ ἔργου μὲν ἐσι διελεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει  
 σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπισήμῃ, εἰπώμεν καὶ νῦν.  
 σχεδὸν γάρ, περὶ ὧν βουλευόντα πάντες, καὶ  
 περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλευόντες, τὰ μέ-  
 γιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα  
 δ' ἐσὶ περὶ τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης·  
 ἔτι δὲ περὶ Φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσα-  
 γομένων καὶ ἐξαγομένων· καὶ περὶ νομοθεσίας.  
 Ὡς τε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβου-  
 λεύσειν, δεοὶ ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως  
 εἰδέναί, τίνες, καὶ πόσαι· ὅπως, εἴ τί τις παρα-  
 λείπεται, προστεθῆ· καὶ εἴ τις ἐλάττων,  
 αὐξηθῆ. Ἐτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως  
 ἀπάσας· ὅπως, εἴ τις περιέρχεται, ἀφαιρεθῆ·  
 καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γένηται. Οὐ γὰρ  
 μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλου-  
 σιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν  
 δαπανημάτων. Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ  
 τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνοραῖν, ἀλλ'  
 ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐρημέ-  
 νων ἰστορικῶν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμ-  
 βουλήν. Περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν  
 δύναμιν εἰδέναί τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει  
 ἤδη, καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι· καὶ ποῖά  
 τις ἢ τε ὑπάρχουσα ἐσὶ, καὶ ἢ τις ἐνδέχεται  
 προσ-

προσγένεσθαι. Ἔτι δὲ, πολέμους τίνας, καὶ πῶς πεπολέμηκεν. Οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναί· ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν· ὅπως, πρὸς μὲν τοὺς κρείττους, εἰρηνεύηται· πρὸς δὲ τοὺς ἥττους, ἐφ' αὐτοῖς ἢ τὸ πολεμεῖν. Καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἐστὶ γὰρ καὶ ταύτη πλεονεκτεῖν ἢ ἐλάττωσθαι. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους θεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίνεσθαι πέφυκεν. Ἔτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναί τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. Τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας· ἢ εἴ τ' ἐλάττων ἢ φυλακῆ, προστεθῆ· καὶ εἴ τις περιέρχεται, ἀφαιρεθῆ· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. Ἔτι δὲ, περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἰκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἢ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγωγίμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δεόνται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαί καὶ συμβολαὶ γίνωνται. Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρὸς τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους. Εἰς δ' ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνασθαι θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχισον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαίειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἢ

σωτηρία τῆς πόλεως. Ὡς τ' ἀναγκαῖον εἰδέ-  
 ναί, πόσα τέ ἐσι πολιτειῶν εἶδη, καὶ ποῖα  
 συμφέρει ἐκάστη, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέ-  
 φυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων.  
 Λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς  
 βελτίστης πολιτείας, αἱ ἄλλα πᾶσαι καὶ  
 ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι, φθείρονται. Οἷον,  
 δημοκρατία, οὐ μόνον ἀνιέμενη, ἀφενεστέρα  
 γίνεταί, ὡς τε τέλος ἤξει εἰς ὀλιγαρχίαν,  
 ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα ὥσπερ καὶ ἡ  
 γρυπότης καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον ἀνιέμενα ἐξ-  
 χεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ  
 γιγνόμενα ἢ σιμὰ, οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα,  
 ὡς τε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. Χρήσιμον  
 δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαίειν,  
 τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων  
 θεωροῦντι· ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις  
 εἰδέναί, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἀρμόττουσιν. Ὡς  
 τε δῆλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς  
 γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν  
 ἐσι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους· πρὸς δὲ τὰς πο-  
 λιτικὰς συμβουλάς, τὰς τῶν περὶ τὰς πρά-  
 ξεις γραφόντων ἰσορίας· ἅπαντα δὲ ταῦτα,  
 πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ ρητορικῆς ἔργον ἐστί. Περὶ  
 ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβου-  
 λεύειν τὰ μέγιστα, τσαῦτά ἐσιν. Ἐξ ὧν δὲ  
 δεῖ, καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων προ-  
 τρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδία ἐκάστω, καὶ κοινῇ πᾶσι 5  
 σκοπὸς τίς ἐστίν, οὗ σοχαζόμενοι, καὶ αἰροῦν-  
 ται καὶ Φεύγουσι· καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφα-  
 λαίῳ εἰπεῖν, ἢ τ' εὐδαιμονία, καὶ τὰ μέρη αὐτῆς.  
 Ὡς τε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστίν,  
 ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, ἢ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων  
 τὰ μέρη ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης, καὶ τῶν  
 εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύ-  
 τη, αἱ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαι  
 εἰσι. Τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ  
 τῶν μορίων τι, ἢ μείζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦν-  
 τα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδί-  
 ζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν.  
 Ἐστὼ δὴ εὐδαιμονία, εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς· ἢ  
 αὐτάρκεια ζωῆς· ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας  
 ἡδίστος· ἢ εὐφροσύνη κτημάτων καὶ σωμάτων,  
 μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς  
 τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἐν, ἢ πλείω, τὴν  
 εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες, εἰ δὴ  
 ἐστίν ἢ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι  
 μέρη, εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν,  
 πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν.  
 Ἐτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετὰς, οἷον ὑγίειαν,  
 κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστι-  
 κήν· δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν· ἀρετὴν, ἢ καὶ  
 τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιο-  
 σύνην, σωφροσύνην. Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέ-  
 στατος εἴη, εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τὰ τ' ἐν αὐτῷ, καὶ  
 τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ· οὐ γὰρ ἐστίν ἄλλα παρὰ  
 Β 4 ταῦτα.

ταῦτα. Ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῷ μὲν, τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι· ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ τιμή. Ἐτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα, δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέςατος ὁ βίος εἴη. Λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστίν. Εὐγένεια μὲν οὖν ἐστίν, ἔθνει μὲν καὶ πόλει, τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδίᾳ δὲ, εὐγένεια, ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὡσπερ ἐπὶ πόλεως, τοὺς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῆς, ἢ πλούτου, ἢ ἄλλω τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. Εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἀδηλα· ἐστὶ δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ἢ πολλή καὶ ἀγαθή· ἀγαθή δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικὴν· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί· ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄρρενα. Θηλειῶν δὲ ἀρετῆς, σώματος μὲν, κάλλος καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἀνευ ἀνελευθερίας. Ὅμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσους

γὰρ

γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὡσπερ Λακε-  
 δαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαι-  
 μονοῦσι. Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματος πλῆ-  
 θος, γῆς, χωρίων κτήσεις· ἔτι δὲ ἐπίπλων  
 κτήσεις, καὶ βοσκημάτων, καὶ ἀνδραπόδων,  
 πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόν-  
 των. Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ ἀσφαλῆ καὶ  
 ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. Ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν  
 μᾶλλον, τὰ κέρπιμα· ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς  
 ἀπόλαυσιν. Κέρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ  
 πρόσοδοι· ἀπολαυστικά δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν πα-  
 ρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον.  
 Ὅρος δὲ, ἀσφαλείας μὲν, τὸ ἐνταῦθα καὶ  
 οὕτω κεκτῆσθαι, ὡς τ' ἐφ' αὐτῶ εἶναι τὴν χρῆ-  
 σιν· τοῦ δὲ οἰκείου εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὐτῶ  
 ἢ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτριῶσιν,  
 δόσιν καὶ πρᾶσιν. Ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἔστι  
 ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ  
 γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις,  
 πλοῦτος. Εὐδοξία δὲ, ἔστι τὸ ὑπὸ πάντων  
 σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι  
 ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ  
 οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι. Τιμὴ δὲ, ἔστι μὲν  
 σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ, δι-  
 καίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ  
 μὲν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργε-  
 τεῖν. Εὐεργεσία δὲ, ἢ εἰς σωτηρίαν, καὶ ὅσα  
 αἷτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς τι τῶν  
 ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ραδία ἢ κτήσις· ἢ

ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. Πολλοὶ γὰρ δια-  
 μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρό-  
 ποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. Μέρη δὲ τιμῆς, θυ-  
 σίαι, μνήμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέ-  
 ρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τρο-  
 φαὶ δημόσια· τὰ βαρβαρικά, οἷον προσκυνή-  
 σεις, καὶ ἐκτάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἐκάστοις  
 τίμια. Καὶ γὰρ τὸ δῶρον, ἔστι κτήματος δό-  
 σις, καὶ τιμῆς σημεῖον· διὸ καὶ οἱ Φιλοχρήμα-  
 τοι καὶ οἱ Φιλότιμοι, ἐφίενται αὐτῶν. Ἀμφο-  
 τέροις γὰρ ἔχει, ὧν δέοντα· καὶ γὰρ κτῆ-  
 μά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ Φιλοχρήματοι· καὶ τι-  
 μὴν ἔχει, οὗ οἱ Φιλότιμοι. Σώματος δὲ ἀρε-  
 τή, ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὡς τε ἀνόσους  
 εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι· πολλοὶ γὰρ  
 ὑγιαίνουν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς  
 οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγείας, διὰ τὸ  
 πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν  
 πλείων. Κάλλος δὲ, ἕτερον καθ' ἐκάστην  
 ἡλικίαν ἐστί. Νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς  
 πόνους χρησίμον ἔχειν τὸ σῶμα, τοὺς τε πρὸς  
 δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἠδὲν ὄντα ἰδεῖν πρὸς  
 ἀπόλαυσιν· διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι  
 πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν.  
 Ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολε-  
 μικοὺς, ἠδὲν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότη-  
 τος. Γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς  
 ἀναγκαίους ἱκανόν, ἄλυπον δὲ, διὰ τὸ μηδὲν  
 ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λαβᾶται. Ἴσχυς δὲ, ἔστι  
μὲν

μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἔλκοντα, ἢ ὠθοῦν-  
 τα, ἢ αἶροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὡς τε ὁ ἰσχυρὸς, ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισὶν ἐστὶν  
 ἰσχυρὸς. Μεγέθους δὲ ἀρετῆ, τὸ ὑπερέχειν  
 κατὰ τὸ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ πλάτος τῶν  
 πολλῶν τοσοῦτω μείζονι, ὡς τε μὴ βραδυ-  
 τέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβο-  
 λὴν. Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετῆ,  
 σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους·  
 καὶ γὰρ ὁ ταχύς, ἰσχυρὸς ἐστίν. Ὁ γὰρ  
 δυνάμενος τὰ σκέλη ρίπτειν πῶς, καὶ κινεῖν  
 ταχὺ, καὶ πόρρω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ  
 κατέχειν, παλαιστικός· ὁ δὲ ὠσαι τῇ πληγῇ,  
 πυκτικός· ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρα-  
 τιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος. Εὐγηρία  
 δὲ, ἐστὶ βραδυτέρας γήρωσ μετ' ἀλυπίας· οὔτε  
 γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὐγήρωσ· οὔτ' εἰ μέ-  
 γισ μὲν, λυπηρῶσ δέ· ἐστὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ  
 σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης. Μὴ ἄνοσος γὰρ  
 ᾧ, μηδὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσαι ἀπαθής, οὐδ'  
 ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος, οὔτ' ἂν εὐτυχῆσ  
 διαμείνειεν ἄν. Ἐστὶ δὲ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος  
 καὶ ὑγιείας, ἄλλη δύναμις μακροβιότητος·  
 πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν,  
 μακρόβιοί εἰσιν. Ἄλλ' οὐδὲν ἢ ἀκριβολογία  
 χηρσίμος ἢ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν. Πολυ-  
 φιλία δὲ καὶ χηρσοφιλία, οὐκ ἀδῆλα, τοῦ  
 φίλου ὠρισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ ταιούτος φίλος,  
 ὅσις

ἄξις ἀ οἶεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνω, πρακτικός  
 ἔστιν αὐτῶν δι' ἐκείνου· ὡ δὲ πολλοὶ τοιοῦτοι,  
 πολὺφίλος· ὡ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρη-  
 στόφίλος. Εὐτυχία δὲ, ἔστιν ὧν ἡ τύχη ἀγα-  
 θῶν αἰτία, ταῦτα γίνεσθαι καὶ ὑπάρχειν, ἢ  
 πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα. Αἰτία  
 δὲ ἔστιν ἡ τύχη, ἐνίων μὲν ὧν καὶ αἱ τέχναι,  
 πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὄσων ἢ φύ-  
 σις· ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι  
 ὑγείας μὲν γὰρ, τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ  
 καὶ μεγέθους, φύσις. Ὅλως δὲ, τὰ τοιαῦτα  
 τῶν ἀγαθῶν ἔστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἔστιν  
 ὁ φθόνος. Ἔστι δὲ καὶ τῶν παραλόγων ἀγα-  
 θῶν αἰτία τύχη· οἷον, εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελ-  
 φοὶ, ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν  
 θησαυρὸν, ὁ δ' εὔρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυ-  
 χε τὸ βέλος, τούτου δὲ μὴ· ἢ εἰ μὴ ἦλθε  
 μόνος, ἀεὶ φοιτῶν· οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες,  
 διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, εὐτυ-  
 χήματα δοκεῖ εἶναι. Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπεὶ-  
 περ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος,  
 ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιῶμεθα τὸν λόγον, τότε  
 διοριζέον. Ὡν μὲν οὖν δεῖ σοχάζεσθαι προτρέ-  
 ποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων, καὶ  
 ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία  
 τούτων ἔστιν.

- 6) Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῶ συμβουλευόντι σκο-  
 πός, τὸ συμφέρον· βουλευόνται δὲ, οὐ περὶ  
 τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος  
 ταῦτα

ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον, ἀγαθόν· ληπτέον ἂν σοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἀπλῶς. Ἐσὼ δὴ ἀγαθόν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἢ αἰρετόν· καὶ οὐ ἕνεκα ἄλλο αἰρούμεθα· καὶ οὐ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἰδησιῶν ἔχοντα ἢ νοῦν, ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἐκάσῃ ἀποδοίῃ· καὶ ὅσα ὁ περὶ ἑκάστων νοῦς ἀποδίδωσιν ἐκάσῃ, τοῦτο ἔστιν ἐκάσῃ ἀγαθόν· καὶ οὐ παρόντος, εὐδιάκειτμῃ καὶ αὐτάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὐταρκές· καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα· καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρτικά· ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὑσερον· οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίσασθαι, ὑσερον· τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, ἅμα. Καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς· τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν, ὑγείας· τὰ δὲ, ὡς σιτία, ὑγείας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. Τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη τὰς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολὰς· ἀκολουθεῖ γὰρ, τῷ μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακόν, ἅμα· τῷ δὲ, τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ὑσερον. Καὶ ἢ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, μείζονος λήψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ, ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μείζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίγνεται τοῦ μὲν λήψις, τοῦ δ' ἀποβολή. Καὶ τὰς ἀρετὰς  
 δε ἀναγ-

δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας  
εὖ τε διακείνται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν  
ἀγαθῶν εἰσι, καὶ πρακτικαί· περὶ ἐκάστης δὲ,  
καὶ τίς, καὶ ποία, χωρὶς ῥητέον. Καὶ τὴν  
ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ  
ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. Ὡς τε καὶ τὰ ἡδέα,  
καὶ τὰ καλὰ, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν  
γὰρ, ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν, τὰ  
μὲν, ἡδέα· τὰ δὲ, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἰρετά  
ἐσιν. Ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγα-  
θὰ εἶναι τάδε. Εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ'  
αὐτὸ αἰρετὸν, καὶ αὐτάρκες, καὶ ἕνεκα αὐ-  
τοῦ πολλὰ αἰρούμεθα. Δικαιοσύνη, ἀνδρεία,  
σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια,  
καὶ αἱ ἄλλαι αἰ τοιαῦτα ἔξεις· ἀρεταὶ γὰρ  
ψυχῆς. Καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ  
τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητι-  
καὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια, καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ  
ζῆν. Διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι· ὅτι δύο τῶν  
τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἰτίων ἐσιν, ἡδο-  
νῆς καὶ τοῦ ζῆν. Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτή-  
σεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. Φίλος καὶ φιλία·  
καὶ γὰρ καθ' αὐτὸν αἰρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιη-  
τικὸν πολλῶν. Τιμὴ, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα  
καὶ ποιητικὰ πολλῶν· καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς,  
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τι-  
μῶνται. Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν·  
ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν.  
Ἔτι εὐφροσύνη, μνήμαι, εὐμάρθεια, ἀγχινοιαί  
πάντα

πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὐτὰ ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπισήμα παῖσαι, καὶ αἱ τέχνη. Καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἔποιτο ἀγαθόν, καθ' αὐτὸ αἰρετόν ἐστι. Καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. Ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθὰ ἐσιν. Ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί· ὧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν. Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρεει· οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρεει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. Καὶ ὅπως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τούναντίον τούτω, ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται,

Ἡ κεν γηθήσαι Πριάμος.

Ἔστι δ' οὐκ αἰεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολύ· οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταῦτο συμφέρεειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἢ ταῦτο βλαβερόν ἀμφοῖν. Καὶ οὗ μὴ ἐσιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν· ὃ δὲ ἀν' ἢ μείζον ἢ δεῖ, κακόν. Καὶ οὗ ἔνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθόν ἦδη· καὶ ὡς τέλος ἦδη τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος, ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτ' εἴρηται

Καθδέκεν εὐχολὴν Πριάμω.

Καί,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

Καί

Καὶ ἡ παροιμία δὲ, τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.  
 Καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον  
 φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ'  
 ἀγαθὸν ἦν· οἱ δὲ πολλοὶ, ὥσπερ πάντες φαί-  
 νονται. Καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ  
 ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. Καὶ ὁ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦ-  
 λοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολο-  
 γοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ  
 τὸ φανερόν, ὁμολογήσειαν ἄν· ὥσπερ καὶ  
 φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοί,  
 οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι· διὸ λελοιδωρῆσθαι  
 ὑπέλαβον Κορινθιοὶ ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος,

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

Καὶ ὁ τῶν φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν  
 ἢ γυναικῶν, προέκρινεν· οἶον, Ὀδυσσεῖα Ἀθηναῖ,  
 καὶ Ἑλένην Θησεύς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ Θεαί,  
 καὶ Ἀχιλλέα Ὀμηρος. Καὶ ὅλως τὰ προαι-  
 ρετὰ. Προαιροῦνται δὲ πράττειν τὰ τε εἰζημένα,  
 καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις  
 ἀγαθὰ. Καὶ τὰ δυνατὰ· ταῦτα δὲ διχῶς  
 ἐσι, τὰ τε γεγόμενα ἄν, καὶ τὰ ραδίως γι-  
 γνόμενα· ράδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν  
 ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν, ὀρίζεται ἢ λύ-  
 πη, ἢ πλήθει χρόνου. Καὶ εἰάν ὡς βούλονται  
 βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακόν, ἢ ἔλαττον τοῦ  
 ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσαι, εἰάν ἢ λανθάνη ἢ τι-  
 μωρία, ἢ μικρὰ ἢ. Καὶ τὰ ἴδια. Καὶ ἂ μη-  
 δεῖς. Καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μάλ-  
 λον. Καὶ τὰ ἀρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαυτὰ δὲ

τά τε

τά τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. Καὶ ὧν ἑλλείπειν οἴονται, καὶ μικρὰ ἢ οὐδὲν γὰρ ἤτιον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. Καὶ τὰ εὐκατέργασα· δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥάδια· εὐκατέργασα δὲ, καὶ ἅ πάντες, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἤτιους κατὰρθωσαν. Καὶ ἅ χαριῶνται τοῖς φίλοις, ἢ ἅ ἀπεχθίζονται τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ ὅσα οὐς θαυμάζουσι προαιροῦνται πράττειν. Καὶ πρὸς ἅ εὐφρεῖς εἰσι καὶ ἔμπειροι· ῥᾶον γὰρ κατορθώσιν οἴονται. Καὶ ἅ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. Καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται. Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἅ τοιοῦτοι· οἷον, οἱ φιλότικοι, εἰ νίκη ἔσαι· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμὴ· οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως. Περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίσεις.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω 7  
 συμφέρειν, περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. Ἐσὼ δὴ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον καὶ ἔτι· ὑπερεχόμενον δὲ, τὸ ἐνυπάρχον. Καὶ μείζον μὲν αἰεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἑλαττον· μέγα δὲ καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὰ τῶν πολλῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέχον μὲν, τὸ μέγα· τὸ δὲ ἑλλείπον, μικρὸν· καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, ὡσαύτως. Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν, τό, τε  
 C αὐτὸ

αὐτὸ αὐτοῦ ἕνεκα, καὶ μὴ ἄλλου αἰρετόν·  
καὶ οὐ πάντα ἐφίεται· καὶ ὁ νοῦν ἂν καὶ φρέ-  
νησιν λαβόντα, ἔλοιτο· καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ  
τὸ φυλακτικὸν, ἢ ὧς ἔπεται τὰ τοιαῦτα· τὸ  
δ' οὐ ἕνεκα, τὸ τέλος ἐστὶ· τέλος δ' ἐστίν, οὐ  
ἕνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῷ δὲ ἀγαθόν, τὸ πρὸς  
αὐτὸ ταῦτα πεπονθός· ἀνάγκη τὰ τε  
πλείω τοῦ ἐνός καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναρι-  
θμουμένου τοῦ ἐνός ἢ τῶν ἐλαττόνων, μείζον  
ἀγαθόν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ ἐνυπάρχον,  
ὑπερέχεται· καὶ εἰάν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου  
ὑπερέχη, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν,  
καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ μέγιστος  
ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ  
ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες  
τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος  
τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀναλογον γὰρ  
ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν, καὶ τῶν με-  
γίστων ἐν αὐτοῖς· καὶ ὅταν τὸδε μὲν τῷδε ἐπη-  
ται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μὴ· ἔπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα,  
ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ  
ἢ χρῆσις ἢ τοῦ ἐπομένου ἐν τῇ θατέρου· Ἐπε-  
ται δὲ, ἅμα μὲν, τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τού-  
τῳ δὲ ἐκεῖνο οὐ· ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν τὸ ἀπο-  
στρεφῆν· ὁ γὰρ ἱεροσυλῆσας, καὶν ἀποσορή-  
σειε· καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζο-  
νι, μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μεί-  
ζονος· καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικά,  
μείζω·

μείζω· ταῦτό γάρ ἂν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῶ εἶναι. Καὶ οὐ τὸ ποιητικὸν μείζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἰρετώτερον τοῦ ἡδέος, καὶ μείζον ἀγαθόν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. Καὶ τὸ αἰρετώτερον καθ' αὐτό, τοῦ μὴ καθ' αὐτό· οἶον, ἰσχύς, ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ, οὐχ αὐτοῦ ἕνεκα· τὸ δὲ, αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. Καὶ ἢ, τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ, ἄλλου ἕνεκα· τὸ δὲ, αὐτοῦ· οἶον, τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. Καὶ τὸ ἤτλον προσδεόμενον θάτερου ἢ ἐτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἤτλον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ῥαίωνων προσδεόμενον. Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ἢ, ἢ μὴ δυνατόν ἢ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον· ὡς τε φαίνεται μείζον ἀγαθόν. Καὶ ἢ ἀρχή, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. Καὶ ἢ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι. Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μείζον· καὶ δυοῖν αἰτίοις, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου, μείζον. καὶ ἀνάπαλιν δὴ, δυοῖν ἀρχαῖν, ἢ τοῦ μείζονος ἀρχή, μείζων· καὶ δυοῖν αἰτίοις, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μείζον. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μείζον ἐσι φαίνεσθαι· καὶ γὰρ εἰ ἀρχή τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχή, δοξεῖ μείζον εἶναι. καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος, μείζον, καὶ οὐκ ἀρχή.

Ὡσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλι-  
 στρατου, τὸν βουλευσαντα τοῦ πράξαντος μάλ-  
 λον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πρᾶχθῆναι, μὴ βου-  
 λευσάμενου. Πάλιν δὲ καὶ Καβρίου, τὸν πρᾶ-  
 ξαντα τοῦ βουλευσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι,  
 εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβου-  
 λεύουσιν, ὅπως πράξωσι. Καὶ τὸ σπανιώτε-  
 ρον τοῦ ἀφθόνου· οἶον, χρυσὸς σιδήρου, ἀκρι-  
 σότερος ὢν· μείζων γὰρ ἢ κτήσις, διὰ τὸ χα-  
 λεπώτερον εἶναι. Ἄλλον δὲ τύπον, τὸ ἀφθό-  
 νον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ κτήσις ὑπερέχει· τὸ  
 γὰρ πολλάκις, τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν  
 λέγεται, Ἄριστον μὲν ὕψος. Καὶ ὅλως τὸ χα-  
 λεπώτερον τοῦ ῥαίου· σπανιώτερον γάρ. Ἄλ-  
 λον δὲ τρόπον, τὸ ῥαῖον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει  
 γὰρ, ὡς βουλόμεθα. Καὶ ὡ τὸ ἐναντίον μεί-  
 ζον. Καὶ οὐ ἢ σέσησις μείζων. Καὶ ἀρετὴ μὴ  
 ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν  
 γὰρ, τέλη· τὰ δὲ, οὐ τέλη. Καὶ ὢν τὰ ἔρ-  
 γα καλλίω ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. Καὶ ὢν αἱ  
 κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα  
 μείζω· ἐπεὶπερ, ὡς τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀρχαί,  
 καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνον-  
 τα, καὶ τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀρχαί. Καὶ ὢν ἡ  
 ὑπεροχὴ ἀρετωτέρα ἢ καλλίων· οἶον, τὸ ἀκρι-  
 βῶς ὁρᾶν, ἀρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ  
 γὰρ ἰσθίς ὀσφρήσεως, καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι  
 τοῦ φιλοχρημάτου μᾶλλον κάλλιον· ὡς τε καὶ  
 φιλεταιρία φιλοχρηματίας. Καὶ ἀντικειμέ-  
 νως

νως δὲ, τῶν βελτιόνων αἰ ὑπερβολαὶ βελτίους,  
 καὶ καλλίωνων καλλίους. Καὶ ὧν αἰ ἐπιθυ-  
 μίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἰ γὰρ μείζους  
 ὀρέξεις, μειζόνων εἰσί· καὶ τῶν καλλίωνων δὲ  
 ἢ καὶ βελτιόνων αἰ ἐπιθυμίαι, βελτίους καὶ  
 καλλίους διὰ τὸ αὐτό. Καὶ ὧν αἰ ἐπισήμα  
 καλλίους ἢ σπουδαιότερα, καὶ τὰ πράγμα-  
 τα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει  
 ἢ ἐπισήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελυεύει δὲ τὸ αὐ-  
 τῆς ἐκάστη. Καὶ τῶν σπουδαιότερων δὲ καὶ  
 καλλίωνων αἰ ἐπισήμα, ἀνάλογον διὰ ταῦτα.  
 Καὶ ὁ κρῖναιεν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ  
 πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κρᾶ-  
 τισοι, ἀγαθὸν ἢ μείζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν,  
 ἢ ἀπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἐκρίναν.  
 Ἔσι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ  
 γὰρ τί, καὶ ποσὸν, καὶ ποιὸν, οὕτως ἔχει, ὡς  
 ἂν ἢ ἐπισήμη καὶ ἢ φρόνησις εἴποι· ἀλλ' ἐπ'  
 ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὠρῖσαι γὰρ ἀγαθὸν  
 εἶναι, ὁ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν,  
 ἔλοιτ' ἂν ἕκασον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μείζον, ὁ  
 μάλλον ἢ φρόνησις λέγει. Καὶ τὸ τοῖς βελ-  
 τίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἀπλῶς, ἢ ἢ βελτίους· οἷον  
 ἢ ἀνδρεία, ἰσχύος. Καὶ ὁ ἔλοιτ' ἂν ὁ βελ-  
 τίων, ἢ ἀπλῶς, ἢ ἢ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖ-  
 σθαι μάλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιοτέ-  
 ρος ἔλοιτ' ἂν. Καὶ τὸ ἡδίων, τοῦ ἡττον ἡδέος·  
 τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα,  
 τοῦ ἡδεσθαι ὀρέγονται· ὠρῖσαι δὲ τούτοις τὸ  
 ἀγαθόν.

ἀγαθόν, καὶ τὸ τέλος· ἥδιον δὲ, τὰ, τε ἀλυ-  
 πότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. Καὶ τὸ  
 κάλλιον, τοῦ ἥττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν,  
 ἦτοι τὸ ἡδύ, ἢ τὸ κατ' αὐτὸ αἰρετόν. Καὶ  
 ὅσων αὐτοὶ αὐτοῖς ἢ Φίλοις βούλονται αἴτιοι  
 εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθὰ· ὅσων δὲ  
 ἦκιστα, μείζω κακὰ. Καὶ τὰ πολυχρονιώ-  
 τερα, τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων· καὶ τὰ βεβαιότε-  
 ρα, τῶν μὴ βεβαιωτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆ-  
 σις, τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ· τῶν δὲ, τῇ βουλήσει·  
 ὅταν γὰρ βούλονται, ὑπάρχει μᾶλλον ἢ τοῦ  
 βεβαίου. Καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συσσίχων καὶ τῶν  
 ὁμοίων πτώσεων, καὶ τᾶλλα ἀκολουθεῖ· οἷον,  
 εἰ τὸ ἀνδρείως, κάλλιον καὶ αἰρετώτερον τοῦ  
 σωφρονῶς, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἰρετω-  
 τέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν.  
 Καὶ ὁ πάντες αἰροῦνται, τοῦ ὁ μὴ πάντες.  
 Καὶ ὁ οἱ πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθόν γὰρ  
 ἦν, οὐ πάντες ἐφίενται· ὡς τε καὶ μείζον, οὐ  
 μᾶλλον. Καὶ ὁ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ  
 ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὐς οὔτοι κρίνουσι·  
 τὸ μὲν γὰρ, ὡς ἂν οἱ πάντες φαῖεν, ἐσί· τὸ  
 δὲ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. Καὶ ὅτε μὲν, οὐ  
 πάντες μετέχουσι, μείζον· ἀτιμία γὰρ, τὸ  
 μὴ μετέχειν· ὅτε δὲ, οὐ μῆδεις, ἢ οὐ ὀλίγοι  
 σπανιώτερον γὰρ. Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλ-  
 λιώ γὰρ. Καὶ ὡν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως·  
 ἢ γὰρ τιμῆ, ὡσπερ ἀξία τίς ἐσι. Καὶ ὡν αἱ  
 ζημίαι μείζους. Καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων ἢ  
 φαινο-

Φαινομένων μεγάλων, μείζω. Καὶ διαιρού-  
μενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ, μείζω φαίνε-  
ται· πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται· ὅθεν  
καὶ ὁ ποιητὴς φησὶ, πῆσαι λέγουσαν τὸν Με-  
λέαγρον ἀνασῆναι,

Ὅσσα κακὰ ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἀλώη  
λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ  
ἀμαδύνει·

Τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

Καὶ τὸ συντιθέσθαι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ  
Ἐπίχαρμος· διὰ τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἢ  
γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ  
ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. Ἐπεὶ  
δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον, μείζον,  
καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ  
οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μέγала.  
Εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ  
παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα,  
ἢ τόθ' ἔξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν  
καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντιῶν. Ὅθεν καὶ τὸ  
ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπιονίκῃ·

Πρόθε μὲν ἀμφ' ὁμοισιν ἔχων τραχεῖαν  
ἄσιλλαν,

Ἰχθυὺς ἐξ' Ἀργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμιάζει λέγων, ἐξ  
ῶν ὑπῆρξε ταῦτα. Καὶ τὸ αὐτοφυές, τοῦ  
ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γὰρ· ὅθεν καὶ ὁ  
ποιητὴς φησὶν, Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί. Καὶ τὸ  
μεγάλου μέγιστον μέρος· οἶον, Περικλῆς τὸν ἐπι-

τάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνη-  
 ρῆσθαι, ὡσπερ τὸ ἕαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαι-  
 ρεθεῖη. Καὶ τὰ ἐν χρεῖα μείζονι χρησιμα-  
 οῖον τὰ ἐν γῆρα καὶ νόσοις. Καὶ δυοῖν τὸ  
 ἐγγύτερον τοῦ τέλους. Καὶ τὸ αὐτῶ, ἢ ἀπλῶς.  
 Καὶ τὸ δυνατόν, τοῦ ἀδυνατοῦ· τὸ μὲν γὰρ  
 αὐτῶ, τὸ δ' οὐ. Καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου·  
 τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει. Καὶ τὰ  
 πρὸς ἀλήθειαν, τῶν πρὸς δόξαν· ὅρος δὲ τοῦ  
 πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων, οὐκ ἂν  
 ἔλοιτο. Διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τοῦ εὖ ποιεῖν  
 δόξειεν ἂν αἰρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ, κὰν  
 λανθάνῃ, αἰρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ λανθάνων  
 οὐ δοκεῖ ἂν ἐλέεσθαι. Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ  
 δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλ-  
 λον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν  
 εἶναι, ὅτι δοκεῖν ἢ εἶναι αἰρετώτερον· τὸ δὲ  
 ὑγιαίνειν, οὐ. Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώ-  
 τερον· οἷον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν, καὶ  
 τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλὰ· διὸ καὶ ὁ  
 πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγεία, μέγιστα δοκεῖ εἶναι·  
 ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. Καὶ τὸ ἀλυπό-  
 τερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἐνός  
 ὡς τε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἡ  
 ἀλυπία. Καὶ δυοῖν ὃ τῶ αὐτῶ προστιθόμε-  
 νον, μείζον τὸ ὅλον ποιεῖ. Καὶ ἂ μὴ λανθά-  
 νει παρόντα, ἢ ἂ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν  
 γὰρ τείνει ταῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανεῖη ἂν  
 μείζον ἀγαθόν τοῦ δοκεῖν. Καὶ τὸ ἀγαπητόν  
 καὶ

καὶ τοῖς μὲν μόνον, τοῖς δὲ μετ' ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἂν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ καὶ τὸν δὴ ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ ἀφήρηται. Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίσεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

Μέγιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἀπάντων πρὸς 8  
τὸ δύνασθαι πείθειν, καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἀπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἐκάστης εἶη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα διελεῖν. Πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι· συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν. Ἔτι δὲ κυρία μὲν εἰσὶν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις· τὰ δὲ κύρια διήρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύριά εἰσιν. Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία· ὡς τε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρείνον, τούτων τι ἂν εἴη μέρος, ἢ ὅλον τούτων. Ἔστι δὲ, δημοκρατία μὲν, πολιτεία, ἐν ἣ κλήρω διανέμονται τὰς ἀρχάς· ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ἣ οἱ ἀπὸ τιμημάτων· ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ἣ οἱ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω, τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις, ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἀρχουσιν· ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους· ὅθεν καὶ τούνομα εἴληφε τοῦτο. Μοναρχία δ' ἐστὶ, κατὰ τούνομα, ἐν ἣ εἷς ἀπάντων κύριός ἐστι· τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία· ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς. Τὸ δὲ τέ-

λος ἐκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἰροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. Ἐσι δὲ, δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία· ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ, φυλακή. Δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τέλος ἐκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα διαιρετέον, εἴπερ αἰροῦνται πρὸς τοῦτο ἐπαναφέροντας. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίσεις γίνονται δι' ἀποδεικτικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικῶν· τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, πιστεύομεν· τοῦτο δ' ἐστίν, ἂν ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ εὖνους, ἢ ἄμφω· δεοὶ ἂν τὰ ἠθικῶν πολιτειῶν ἐκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἐκάστης ἠθος, πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἐκάστην εἶναι. Ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἠθικῶν φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν· ἢ δὲ προαίρεσις, ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος. Ὡν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίσεις λαμβάνειν· ἔτι δὲ, περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε, καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων.

- 9 Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμ-  
βήσεται

βήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας, κακείνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθίσόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιοπίστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις, οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις· ὡς τε, ἔσον παραδείγματος χάριν, εἰπώμεν καὶ περὶ τούτων. Καλὸν μὲν οὖν ἐστίν, ὃ ἂν δι' αὐτὸ ἀρετὸν ὄν, ἐπαινετὸν ἦ· ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὄν, ἢ δὴ ἦ, ὅτι ἀγαθόν. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὄν, ἐπαινετὸν ἐστίν. Ἀρετὴ δὲ, ἐστὶ μὲν δύνάμις, ὡς δοκεῖ, ποριστικὴ ἀγαθῶν, καὶ φυλακτικὴ· καὶ δύνάμις εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. Μέρη δὲ ἀρετῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία. Ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς, τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ δύνάμις εὐεργετικὴ. Διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ, ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος αὐτοῖς. Εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προϊένται γὰρ, καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται  
περὶ

περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλ-  
 λοι. Ἐσι δὲ, δικαιοσύνη μὲν, ἀρετὴ δι' ἣν τὰ  
 αὐτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία  
 δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος.  
 Ἀνδρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν  
 ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει,  
 καὶ ὑπηρετικοί τῷ νόμῳ· δειλία δὲ, τούναν-  
 τίον. Σωφροσύνη δὲ, ἀρετὴ δι' ἣν πρὸς τὰς  
 ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν, ὡς ὁ νό-  
 μος κελεύει· ἀκολασία δὲ, τούναντίον. Ἐλευ-  
 θεριότης δὲ, περὶ χρήματα εὐποιητικὴ· ἀνελευ-  
 θερία δὲ, τούναντίον. Μεγαλοψυχία δὲ,  
 ἀρετὴ μεγάλων ποιητικῆ εὐεργετημάτων· μι-  
 κροψυχία δὲ, τούναντίον. Μεγαλοπρέπεια δὲ,  
 ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητικὴ· μι-  
 κροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια, τάναντία.  
 Φρόνησις δὲ, ἔστιν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν  
 εὐβουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κα-  
 κῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. Περί μὲν  
 οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν  
 μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεσῶτα καιρὸν ἰκα-  
 νῶς. Περί δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν·  
 Φανερόν γάρ, ὅτι ἀνάγκη, τὰ τε ποιητικά  
 τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν γάρ·  
 καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γιγνόμενα· τοιαῦτα δὲ, τὰ  
 τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. Ἐπεὶ δὲ  
 τὰ σημεῖα, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἀγα-  
 θοῦ ἔργα ἢ πάθη, καλά· ἀνάγκη, ὅσα τε  
 ἀδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως  
 πέπρακται,

πέπρακται, καλὰ εἶναι· καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα· πάθη δὲ, οὐ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ αἰεὶ τὸ δικαίως καλόν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ ζημιούσθαι, αἰσχροὺν τὸ δικαίως μᾶλλον, ἢ τὸ ἀδίκως· καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἀθλα τιμῆ, καλὰ. Καὶ ἐφ' ὅσοις τιμῆ μᾶλλον ἢ χεῖρατα. Καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἰρετῶν. Καὶ τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε· παριδῶν τὸ αὐτοῦ. Καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθὰ. Καὶ ἂ μὴ αὐτῷ ἀγαθὰ· αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἤττιον γὰρ αὐτοῦ. Καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτόν. Καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. Καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὐτόν. Καὶ τὰ ἐναντία, ἢ ἐφ' οἷς αἰσχροῦνται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχροῦνται, καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες· ὡσπερ καὶ Σαπφῶ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου,

Θέλω τί τ' εἶπῆν, ἀλλὰ με κωλύει  
Αἰδώς·

Αἰ δ' ἴκέ σ' ἐδῶλῶν ἴμερος ἢ καλῶν,  
Καὶ μὴ τι εἶπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν,  
Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ',  
Ἄλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ  
 γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν, τοῦτο  
 πάσχουσι. Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων  
 ἀρεταί, καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀν-  
 δρῶς, ἢ γυναικός. Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλ-  
 λος μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ  
 δικαιοσύνη, καλόν. Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τι-  
 μαρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι·  
 τό, τε γὰρ ἀνταποδιδόναι, δίκαιον· τὸ δὲ δί-  
 καιον, καλόν· καὶ ἀνδρείου, τὸ μὴ ἠττᾶσθαι.  
 Καὶ νίκη, καὶ τιμὴ, τῶν καλῶν· αἰρετά τε  
 γὰρ, ἀκαρπὰ ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δη-  
 λοῖ. Καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον,  
 μᾶλλον. Καὶ ἂ μὴ ζῶντι ἔπεται. Καὶ οἷς  
 τιμὴ ἀκολουθεῖ. Καὶ τὰ περιττά. καὶ τὰ μό-  
 νω ὑπάρχοντα, καλλίω· εὐμνημονευτότερα  
 γὰρ. Καὶ κτήματα ἀκαρπὰ· ἐλευθεριώτερα  
 γὰρ. Καὶ τὰ παρ' ἐκάστοις δὲ ἴδια, καλά. Καὶ  
 ὅσα σημεῖά ἐσι τῶν παρ' ἐκάστοις ἐπαινουμέ-  
 νων· οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν· ἐλευ-  
 θερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γὰρ ἐσι κομᾶντα ῥά-  
 διον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. Καὶ τὸ μηδε-  
 μίαν ἐργάζεσθαι βάνανυσσον τέχνην· ἐλευθέρου  
 γὰρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. Ληπτέον δὲ καὶ  
 τὰ συνέγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταῦτά ὄντα,  
 καὶ πρὸς ἐπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν  
 εὐλαβῆ καὶ εὐψυχον, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον·  
 καὶ τὸν ἠλίθιον, χρεῖσόν· καὶ τὸν ἀνάληπτον,  
 πρᾶον. Καὶ ἕκαστον δὲ, ἐκ τῶν παρακολου-  
 θούντων

θούντων αἰεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικόν, ἀπλοῦν· καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπή καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον τὸν θρασύν, ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ ἅμα παραλογιστικόν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὐ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικός, πολλῶ μᾶλλον ἂν δόξειεν ὅπου καλόν· καὶ εἰ προστικός τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ πάντα εὖ ποιεῖν. Σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. Δεῖ δὲ τὸ παρ' ἐκάστοις τίμιον ὄν λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ Φιλοσόφοις. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπεὶπερ δοκεῖ γειννῆαν. καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον, εἰ ἀξία τῶν προγόνων, καὶ τῶν προὔπηργμένων· εὐδαιμονικόν γὰρ καὶ καλόν, τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμὴν. Ἡ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ τὸ κάλλιον· οἷον, εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν, μεγαλόψυχος· ἢ μείζων γιγνόμενος, βελτίων καὶ καταλακτικώτερος. Τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἶων εἰς οἷα· καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμπιονίκου,

Πρόθε μὲν ἀμφ' ὁμοισιν ἔχων τραχεῖαν  
 καὶ τὸ τοῦ Σιμονίδου,

Ἡ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὔσα  
 τυράννων.

Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ  
 τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον  
 δεικνύουσι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν. Χρή-  
 σιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχέ-  
 τα. Διὸ καὶ τὰ συμπτώματα, καὶ τὰ ἀπὸ  
 τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ  
 πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρε-  
 τῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. Ἔστι δ' ἔπαι-  
 νος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. Δεῖ  
 οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύουσι, ὡς τοιαῦτα· τὸ  
 δ' ἐγκώμιον, τῶν ἔργων ἐστὶ. Τὰ δὲ κύκλω,  
 εἰς πίσιν· οἷον εὐγένεια, καὶ παιδεία· εἰκὸς  
 γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν, καὶ τὸν οὕτω τρα-  
 φέντα, τοιοῦτον εἶναι· διὸ καὶ ἐγκωμιάζο-  
 μεν πράξαντας. Τὰ δ' ἔργα, σημεῖα τῆς  
 ἐξεώς εἰσιν· ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπρα-  
 γότα, εἰ πιθεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. Μακα-  
 ρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν, ταῦ-  
 τά· τούτοις δὲ, οὐ ταῦτά· ἀλλ' ὡσπερ ἡ  
 εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς  
 περιέχει ταῦτα. Ἐχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαι-  
 νος, καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ ἐν τῷ συμ-  
 βουλευεῖν ὑπόθοιο ἂν, ταῦτα μετατεθέντα  
 τῇ λέξει, ἐγκώμια γίνονται. Ἐπεὶ οὖν ἔχο-  
 μεν ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ  
 ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντας, τῇ λέξει μετα-  
 τιθέναί καὶ τρέφειν· οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα  
 φρονεῖν

Φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. Οὕτω μὲν οὖν λεχθέν, ὑποθήκην δύνανται· ὡδὲ δὲ, ἔπαινον· μέγα φρονῶν, οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. Ὡς τε ὅταν ἐπαινεῖν βούλη, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποθέσῃ, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. Ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον· τὸ δὲ, μὴ κωλύον, μετατεθῆ. Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ καὶ ὁ μάλισα, πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, καλά. Καὶ τὸ ἐκ τῶν χρέων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. Καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατάρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. Καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὐρηται κατεσκευάσθαι· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἰππόλοχον, καὶ Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Κἂν μὴ καθ' αὐτὸν εὐπορήσῃ, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει, διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. Δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλόν, εἰ σπουδαίων βελτίων. Πίπτει δ' εὐλόγως ἢ αὐξήσις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γὰρ ἔσιν· ἢ δ' ὑπεροχῇ, τῶν καλῶν. Διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους

δεῖ παραβάλλειν, ἐπεὶπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ  
 μὴνύειν ἀρετὴν. Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν  
 ἅπασιν τοῖς λόγοις, ἢ μὲν αὔξησης, ἐπιτηδειο-  
 τάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμο-  
 λογουμένας λαμβάνουσιν· ὡς τε λοιπὸν, μέ-  
 γεθος περιφείναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παρα-  
 δείγματα, τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν  
 προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι,  
 κρῖνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς·  
 αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ  
 γεγονός, διὰ τὸ ἀσαφές. Ἐκ τίνων μὲν οὖν  
 οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάν-  
 τες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν  
 καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίνε-  
 ται καὶ τὰ ὀνειδή, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ  
 τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ  
 ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

- 10 Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας,  
 ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλο-  
 γισμούς, ἐχόμενον ἂν εἶη λέγειν. Δεῖ δὴ λα-  
 βεῖν τρία· ἐν μὲν, τίνων, καὶ πόσων ἕνεκα  
 ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι·  
 τρίτον δὲ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. Διο-  
 ρισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἐξῆς. Ἐστὶ  
 δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἐκάντα, παρὰ τὸν  
 νόμον. Νόμος δ' ἐστίν, ὁ μὲν, ἴδιος· ὁ δὲ,  
 κοινός. Λέγω δὲ, ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμ-  
 μένον πολιτεύονται· κοινὸν δὲ, ὅσα ἀγρα-  
 φα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. Ἐκόν-  
 τες δὲ

τες δὲ ποιούσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκασζόμενοι. Ὅσα μὲν οὖν ἐκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι· ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὁ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. Διὰ δὲ προαιρούντα βλάπτειν, καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκрасία· εἴαν γὰρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν, ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο ὁ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἀδικοὶ εἰσιν· οἷον, ὁ μὲν ἀνελεύθερος, περὶ χεῖματα· ὁ δὲ ἀκόλαστος, περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὁ δὲ μαλακὸς, περὶ τὰ ῥάθυμα· ὁ δὲ δειλὸς, περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι, διὰ τὸν φόβον· ὁ δὲ φιλότιμος, διὰ τιμὴν· ὁ δὲ ὀξύθυμος, δι' ἐργήν· ὁ δὲ φιλόνομος, διὰ νίκην· ὁ δὲ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν· ὁ δὲ ἄφρων, διὰ τὸ ἀπαταῶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀδίκον· ὁ δὲ ἀναίσχυτος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, δῆλον, τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων· τὰ δὲ, ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων. Λοιπὸν δ' εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα, καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας. Πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν. Δῆλον γὰρ, ὡς τῶ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῶ ἀντιδίκῳ, σκεπτέον, ὧν ἐφίεμενοι πάντες, τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι·

κοῦσι· τῶ δ' ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τού-  
 των οὐχ ὑπάρχει. Πάντες δὴ πράττουσι πάντα,  
 τὰ μὲν, οὐ δι' αὐτούς· τὰ δέ, δι' αὐτούς. Τῶν  
 μὲν οὖν μὴ δι' αὐτούς, τὰ μὲν, διὰ τύχην  
 πράττουσι· τὰ δέ, ἐξ ἀνάγκης. Τῶν δ' ἐξ  
 ἀνάγκης, τὰ μὲν, βία· τὰ δέ, φύσει. Ὡς  
 τε πάντα ὅσα μὴ δι' αὐτούς πράττουσι, τὰ  
 μὲν, ἀπὸ τύχης· τὰ δέ, φύσει· τὰ δέ, βία.  
 Ὅσα δέ δι' αὐτούς, καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ  
 μὲν, δι' ἔθος· τὰ δέ, δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν,  
 διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δέ, δι' ἀλόγιστον.  
 Ἔσι δέ ἢ μὲν βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις  
 ἀγαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ' ἢ ὅ, τ'  
 ἀν οἴηθείη εἶναι ἀγαθόν· ἀλογοὶ δ' ὄρεξις,  
 ὄργη καὶ ἐπιθυμία. Ὡς τε πάντα ὅσα πράτ-  
 τουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτὰ, διὰ  
 τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ  
 λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν. Τὸ δέ  
 προσδιαίρεισθαι καθ' ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ'  
 ἅτλα τὰ πραττόμενα, περιέρχον. Εἰ γὰρ  
 συμβέβηκε τοῖς νέοις ὄργίλοις εἶναι, ἢ ἐπιθυ-  
 μητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ  
 τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὄργην καὶ ἐπιθυμίαν. Οὐ-  
 δὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν· ἀλλὰ συμβέβηκε,  
 τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπιθυμεῖν  
 χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ τὴν ἐξου-  
 σίαν, ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν.  
 Ἀλλὰ πράττουσι καὶ οὗτοι, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ  
 πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Ὅμοίως δὲ  
 καὶ

καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν, δι' ἡθῆ καὶ πάθη χρησά· οἱ δὲ, διὰ τὰναντία. Συμβαίνει μὲν τοιαῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε, τὰ τοιαῦδε· εὐθύς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σώφρονι, διὰ τὸ σώφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίας χρησαὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ' ἀκολάσῳ, αἱ ἐναντία περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαίρεσεις ἐατέον· σκέπτεον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἐπέσται· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. Καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιῆ διαφέρειν τὰ ἡθῆ τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκεῖται ἢ πένεσθαι, διοίσει τι καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ὑπερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἰπώμεν πρῶτον. Ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἢ τε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε αἰεὶ, μήτε ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως. Δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. φύσει δὲ, ὅσων ἢ τε αἰτία ἐν αὐτοῖς, καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει· τὰ γὰρ παρὰ φύσιν, οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν τινα, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται. Δόξειε

δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων.  
 Βία δὲ, ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς  
 γίνεταί δι' αὐτῶν τῶν πρᾶττόντων. Ἐστὶ δὲ,  
 ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιημένα ποιούσι. Διὰ  
 λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρον ἐκ τῶν  
 εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ  
 τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πρᾶτῆται· ἕνια  
 γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πρᾶττουσιν,  
 ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν.  
 Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργήν, τὰ τιμωρητικά.  
 Διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ  
 κόλασις, τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστι· ἡ δὲ  
 τιμωρία, τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῆ.  
 Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν  
 τοῖς περὶ παθῶν. Δι' ἐπιθυμίαν δὲ πρᾶττε-  
 ται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. Ἐστὶ δὲ καὶ τὸ σύνη-  
 θες, καὶ τὸ ἐπιτόν, ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ  
 καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐπιθῶσιν,  
 ἡδέως ποιούσιν. Ὡς τε συλλαβόντι εἰπεῖν,  
 ὅσα δι' αὐτοὺς πρᾶττουσιν, ἅπαντά ἐστιν ἢ  
 ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαι-  
 νόμενα ἡδέα. Ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὐτοὺς, ἐκόντες  
 πρᾶττουσιν· οὐχ ἐκόντες δὲ, ὅσα μὴ δι' αὐ-  
 τοὺς· πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἐκόντες πρᾶττουσιν,  
 ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαι-  
 νόμενα ἡδέα. Τίθῃμι γὰρ καὶ τὴν τῶν κα-  
 κῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντί-  
 μείζονος, ἐλάττονος μετάληψιν, ἐν τοῖς ἀγα-  
 θοῖς· αἰρετὰ γὰρ πῶς ἐστὶ· καὶ τὴν τῶν  
 λυπηρῶν

λυπηρῶν ἢ φαινομένων, ἢ ἀπαλλαγῆν, ἢ μεταλήψιν ἀντὶ μειζόνων, ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν. Ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. Περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἴπωμεν νῦν. Δεῖ δὲ νομίζειν ἰκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, εἰάν ὡσι περὶ ἐκάστου μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς.

ὑποκείδω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν **ΙΙ** τινα ψυχῆς, καὶ κατάσασιν ἀθρόαν καὶ αἰδητήν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν· λύπην δὲ, τούναντίον. Εἰ δὴ ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ ἐστὶ τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν. Ἀνάγκη οὖν ἡδύ εἶναι· τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ἢ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ τὸ εἰδιόμενον, ὡσπερ πεφυκὸς ἤδη γίνεσθαι· ὅμοιον γὰρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγύς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεῖ. Ἔστι δὲ, ἡ μὲν φύσις, τοῦ αἰεῖ· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία. Διὸ αἰ ἀνάγκη, λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται,

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀναρὸν ἔφυ.  
 Τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ

βίαια ταῦτα, εἰ μὴ ἐπιθυῶσιν· οὕτω δὲ τὸ  
 ἔθος ποιεῖ ἡδύ. Τὰ δ' ἐναντία, ἡδέα· διὸ  
 αἱ ῥαθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέ-  
 λεια, καὶ αἱ παιδίαί, καὶ αἱ ἀναπαύσεις,  
 καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς  
 ἀνάγκην τούτων. Καὶ οὐδ' ἂν ἡ ἐπιθυμία  
 ἐνῆ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέος  
 ἐστὶν ὄρεξις. Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν, ἀλο-  
 γοί εἰσιν· αἱ δὲ, μετὰ λόγου. Λέγω δὲ, ἀλό-  
 γους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι  
 ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦτα, ὅσα λέγον-  
 ται εἶναι φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος  
 ὑπάρχουσαι· οἶον, ἡ τροφῆς, δεῖψα καὶ πεί-  
 να, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυμία·  
 καὶ αἱ περὶ τὰ γευσά, καὶ περὶ τὰ ἀφροδί-  
 σια, καὶ ὅλως τὰ ἀπλά, καὶ περὶ ὀσμὴν εὐω-  
 δίας, καὶ ἀκοήν, καὶ ὄψιν. Μετὰ λόγου δὲ,  
 ὅσα ἐκ τοῦ πειθεῖσθαι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ  
 καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν  
 ἀκούσαντες καὶ πειθέντες. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ  
 ἡδέσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι τινος πάθους, ἡ δὲ  
 φαντασία ἐστὶν αἰσθησίς τις ἀσθενής, καὶ τῶν  
 μεμνημένων καὶ τῶν ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖ φαν-  
 τασία τις οὐ μεμνηται ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο,  
 δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις καὶ  
 ἐλπίζουσιν, ἐπέπερ καὶ αἰσθησις. Ὡς τ' ἀνάγκη  
 πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι πα-  
 ρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνηθῆαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ  
 ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ  
 παρόντα,

παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ, ἡδέα ἐστίν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἀν' ἣ ὑπερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. "Ὁθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἄλλ' ἡδύ τοι, σωθέντα μεμνήσθαι πόνων.  
Καί, — Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ  
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι, καὶ πολ-  
λα ἔοργοι.

Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδύ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. Τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἀνευ λύπης ὠφελεῖν. "Ὀλως δὲ, ὅσα παρόντα εὐφραίνει καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι, ἡδύ· ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ,

"Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβο-  
μένοιο·

οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνατῷ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν. Οὐδέ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτούς τῆ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἥττον. Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονή· οἷον οἱ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις, καὶ μεμνημένοι ὡς ἐπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι. Καὶ οἱ ἐρῶντες, καὶ διαλεγόμενοι, καὶ γράφοντες, καὶ ποιοῦντες αἰεὶ τι

περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν· ἐν ἅπασιν γὰρ τοῖς τοιοῦτοις μεμνημένοι, οἷον αἰδάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου. Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἐρωτος γίγνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρῶσι. Διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρῆναι. Καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεται τις ἡδονή. Ἡ μὲν γὰρ λύπη, ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δὲ, ἐν τῷ μεμνηθῆαι καὶ ὄρεσθαι πῶς ἐκείνῳ, καὶ ἅ ἐπραττε, καὶ οἷος ἦν. Διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Ὡς Φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ' ἕμμερον ὥρσε γόοιο.

Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν, λυπηρὸν, τὸ τυγχάνειν, ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι, λυποῦνται ἀνυπερπλήτως, μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ, χαίρουσι. Καὶ τὸ νικᾶν, ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς Φιλονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι· Φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἡρέμα, ἢ μάλλον. Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδεῖας εἶναι, τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικὰς· πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ νικᾶν. Καὶ ἀσπραγαλίσεις, καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβείας, καὶ πετρεῖας. Καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίνονται, ἂν τις ἢ συνήθης· αἱ δ' εὐθύς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἄμιλλα, ἐνταῦθα καὶ

καὶ νίκη ἐσί. Διὸ καὶ ἡ δίκαικὴ, καὶ ἡ ἐρι-  
 σικὴ, ἠδέϊα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις.  
 Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία, τῶν ἠδίστων, διὰ τὸ  
 γίνεσθαι φαντασίαν ἐκάσῳ, ὅτι τοιοῦτος καὶ  
 σπουδαῖος· καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὐς οἴε-  
 ται ἀληθεύειν. Τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγύς μᾶλλον  
 τῶν πόρρω· καὶ οἱ συνήθεις, καὶ οἱ γνώριμοι,  
 καὶ οἱ πολῖται, τῶν ἄποθεν· καὶ οἱ ὄντες, τῶν  
 μελλόντων· καὶ οἱ φρόνιμοι, ἀφρόνων· καὶ  
 πολλοὶ, ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν  
 τοὺς εἰρημένους, τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ ὧν τις πο-  
 λὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων,  
 οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης, αὐ-  
 τῆς γε τῆς δόξης χάριν· ἀλλ' εἶπερ, δι' ἄλλο  
 τι. Καὶ ὁ φίλος, τῶν ἠδέων· τό, τε γὰρ φι-  
 λεῖν, ἠδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοιος, ὁ μὴ χαίρων  
 οἴνω· καὶ τὸ φιλεῖσθαι, ἠδύ. φαντασία γὰρ  
 καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν  
 εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰθανόμενοι.  
 Τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἀγαπᾶσθαι ἐστὶν αὐτὸν δι' αὐ-  
 τόν. Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ἠδύ, δι' αὐτὸ τὸ  
 τιμᾶσθαι. Καὶ τὸ κολακεύεσθαι, καὶ ὁ κόλαξ,  
 ἠδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστῆς, καὶ φαινό-  
 μενος φίλος, ὁ κόλαξ ἐστίν. Καὶ τὸ ταῦτὰ  
 πράττειν πολλάκις, ἠδύ· τὸ γὰρ σύνηθες, ἠδύ  
 ἦν. Καὶ τὸ μεταβάλλειν, ἠδύ· εἰς φύσιν γὰρ  
 γίνεταί μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ, αἰεὶ  
 ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεώσεως ἕξεως. Ὅθεν  
 εἴρηται.

Μεταβολή

Μεταβολή πάντων γλυκύ·

διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐσὶ, καὶ ἄνθρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολή γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον, τὸ διὰ χρόνου. Καὶ τὸ μανθάνειν, καὶ τὸ θαυμάζειν, ἡδὺ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστίν· ὡς τε τὸ θαυμασόν, ἐπιθυμητόν· ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίσασθαι. Καὶ τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν, τυγχάνειν ἐστίν ὧν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν, ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. Διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὖ ποιητικόν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἑλλειπῆ ἐπιτελεῖν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι, τό, τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία, καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν ὃ ἀν εὖ μεμιμημένον ἦ, καὶ μὴ ἦ ἡδὺ οὗ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμὸς ἐστίν, ὅτι τοῦτο ἐκείνο· ὡς τε μανθάνειν τι συμβαίνει. Καὶ αἱ περιπέτειαί, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμασὰ ταῦτα. Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστίν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· οἶον, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. Ὄθεν

καὶ

καὶ αἱ παροιμίαι εἰρηντα, ὡς ἤλιξ ἤλικα τέρ-  
πει· καὶ, αἰεὶ τὸν ὁμοῖον· καὶ, ἔγνω δὲ θῆρ  
θῆρα· καὶ, αἰεὶ κολοῖός παρα κολοῖόν· καὶ  
ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ τὸ ὁμοῖον καὶ τὸ  
συγγενὲς ἠδὲ ἑαυτῶ ἅπαν, μάλισα δ' αὐτὸς  
πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη  
πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἤττον·  
πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν  
μάλισα. Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοὶ πάντες, καὶ τὰ  
αὐτῶν ἀνάγκη ἠδέα εἶναι πᾶσιν· οἶον, ἔργα,  
λόγους. Διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ,  
καὶ φιλερασαί, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλό-  
τεκνοὶ· αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. Καὶ τὰ  
ἔλλειπῆ ἐπιτελεῖν, ἠδὲ αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη  
γίγνεται. Καὶ ἐπεὶ τὸ ἀρχεῖν, ἠδισον, καὶ  
τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι, ἠδὲ ἀρχικὸν γὰρ τὸ  
φρονεῖν· ἔσι δ' ἡ σοφία, πολλῶν καὶ θαυμα-  
σῶν ἐπισήμη. Ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι, ὡς ἐπὶ  
τὸ πολὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας,  
ἠδὲ εἶναι. Καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι  
αὐτὸς αὐτοῦ, ἐνταῦθα διατρέβειν· ὡσπερ καὶ  
Εὐριπίδης φησί·

Καὶ πὶ τοῦτ' ἐπείγεται,

Νέμων ἐκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,

Ἴν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνη βέλτιστος ὢν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἠδέων, καὶ  
πᾶσα ἄνεσις καὶ ὁ γέλως τῶν ἠδέων. Ἀνάγκη  
δὲ καὶ τὰ γελοῖα ἠδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους,  
καὶ λόγους, καὶ ἔργα. Διώριται δὲ περὶ γε-  
λοίων·

λοίων, χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσῳ ταῦτα· τὰ δὲ λυπηρὰ, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φαινερά. Ὡν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐσί.

- 12 Πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. Αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατόν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. Εἴ τε ἂν λαθεῖν πράξαντες, ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ ὧν κήδοντα. Ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίμεθα, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. Αὐτοὶ δ' οἴονταί δυνατόι εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοί, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. Καὶ εἰάν πολύφιλοι ᾧσι. Καὶ εἰάν πλούσιοι. Καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ᾧσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονταί δύνασθαι· εἰ δὲ μὴ, καὶν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ δοῦναι δίκην. Καὶ εἰάν φίλοι ᾧσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελεθεῖν· οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ᾧσι· καὶ ἢ ὅλως ἀφιαῖσιν, ἢ μικροῖς ζημιουῖσι. Λαθητικοὶ δὲ εἰσιν, οἱ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν οἷον, ἀδελφῆς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης, καὶ ὁ αἰσχροῦς

αἰσχροὺς περὶ μοιχείας. Καὶ τὰ λίαν ἐν φα-  
 νεράῳ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ, διὰ  
 τὸ ὅλως μηδένα ἀν' οἴεσθαι. Καὶ τὰ τηλι-  
 καῦτα, καὶ τοιαῦτα, ἀ μηδὲ εἰς· ἀφύλακτα  
 γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα,  
 ὥσπερ ἀρρώσθημα φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδι-  
 κήματα· ὃ δὲ μηδεὶς πω ἠρώσθησεν, οὐδεὶς  
 εὐλαβεῖται. Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, ἢ πολ-  
 λοί· οἱ μὲν γὰρ, οἶοντα λήσειν, διὰ τὸ μὴ  
 φυλάττεσθαι· οἱ δὲ, λανθάνουσί τε, διὰ τὸ  
 μὴ δοκεῖν ἀν' ἐπιχειρήσασθαι φυλαττομένοις, καὶ  
 διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἀν' ἐνεχείρη-  
 σαν. Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος,  
 ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὖπορος. Καὶ ὅσοις μὴ  
 λαθοῦσιν, ἔσι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρέ-  
 νιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. Καὶ οἷς, εἰάν γε-  
 νηται ζημία, ἔσι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ  
 ἀναβολὴ χρένιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἔξει,  
 ὃ, τι ἀπολέσει. Καὶ οἷς, τὰ μὲν κέρδη φα-  
 νερά, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι, ἢ  
 μικραὶ, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόρρω. Καὶ ὧ μὴ  
 ἔσι τιμωρία ἴση τῇ ὀφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἢ  
 τυραννίς. Καὶ ὅσοις, τὰ μὲν ἀδικήματα,  
 λήματα· αἱ δὲ ζημίαι, ἐνεῖδη μόνον. Καὶ  
 οἷς τούναντίον, τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαι-  
 νόν τινα· οἷον, εἰ συνέβη ἅμα τιμωρησάσθαι  
 ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ  
 ζημίαι, εἰς χρέματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν  
 τι· ἀμφοτέροι γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέ-

ρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναν-  
 τίοι τοῖς ἡθροσι. Καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθό-  
 τες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. Καὶ οἱ πολλάκις ἀπο-  
 τετυχηκότες· εἰσὶ γὰρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιού-  
 τοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷον ἀνα-  
 μάχεσθαι. Καὶ οἷς ἀν' παραχρῆμα ἢ τὸ ἡδύ,  
 τὸ δὲ λυπηρὸν ὑστερον· ἢ τὸ κέρδος, ἢ δὲ ζη-  
 μία ὑστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς, τοιοῦτοι· ἐσι  
 δὲ ἀκρασία περὶ πάντα ὄσων ὀρέγονται. Καὶ  
 οἷς ἀν' τούναντίον, τὸ μὲν λυπηρὸν ἦδη ἢ, ἢ ἢ  
 ζημία· τὸ δὲ ἡδύ καὶ ὠφέλιμον, ὑστερα καὶ  
 χροσιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώ-  
 τεροι, τὰ τοιαῦτα διώκουσι. Καὶ οἷς ἀν' ἐν-  
 δέχεται διὰ τύχην δόξαμ πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκη-  
 ν, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως  
 ἀμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. Καὶ οἷς ἀν' ἢ  
 τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. Καὶ ὅσοι ἀν' ἐνδεεῖς  
 ὄσι. Διχῶς δὲ εἰσι ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαι-  
 οῦ, ὥσπερ οἱ πένητες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς,  
 ὥσπερ οἱ πλούσιοι. Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκι-  
 μοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ μὲν,  
 ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδο-  
 ξοῦντες. Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπι-  
 χειροῦσιν. Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ  
 τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ  
 εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς  
 ἀπόλαυσιν. Καὶ τοὺς πορρω, καὶ τοὺς ἐγ-  
 γύς· τῶν μὲν γὰρ, ἢ λῆψις ταχεῖα· τῶν  
 δὲ, ἢ τιμωρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες  
 τοὺς

τούς Καρχηδονίους. Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς,  
 μηδὲ Φυλακτικούς, ἀλλὰ πισευτικούς· ῥά-  
 διον γὰρ πάντας λαθεῖν. Καὶ τοὺς ῥαθυ-  
 μοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελεθεῖν. Καὶ  
 τοὺς αἰσχυνηλοῦς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ  
 κέρδους. Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέν-  
 τας, καὶ μὴ ἐπεξελεθόντας, ὡς ὄντας, κατὰ  
 τὴν παροιμίαν, τούτους, Μυσῶν λείαν. Καὶ  
 οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις· ἀμφό-  
 τεροι γὰρ ἀφύλακτοι· οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε·  
 οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι. Καὶ τοὺς διαβεβλημέ-  
 νους, ἢ ἐσθιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ, οὔτε  
 προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτάς· οὔτε  
 δύνανται πείθειν, ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φοβο-  
 νούμενοί εἰσι. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν,  
 ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάν-  
 των κακῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοῦς, ἢ προ-  
 γόνους, ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροι-  
 μία, Προφάσεως δέεται μοῦνον ἢ πονηρία. Καὶ  
 τοὺς ἐχθροῦς, καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν  
 γὰρ, ῥάδιον· τοὺς δὲ, ἠδύ. Καὶ τοὺς ἀφί-  
 λους. Καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν, ἢ πράξαι·  
 ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξίεναι, ἢ καταλ-  
 λάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. Καὶ οἷς μὴ λυ-  
 σιτελεῖ διατρέβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκ-  
 τισιν· οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μι-  
 κρῶν τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥαδίως οἱ τοιοῦ-  
 τοι καταπαύονται. καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικη-  
 κέτας, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γὰρ τί

δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῆ τις, οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δὲ, οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. Καὶ τοὺς ἢ πεποηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγύς τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. Καὶ οἷς χαριεῦνται, ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί. Καὶ πρὸς οὓς ἐσιν ἐπιεικείας τυχεῖν. Καὶ οἷς ἀν' ἐγκεκληκότες ᾧσι, καὶ προδιακχωρηκότες· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἐγγύς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται· οἷον κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα. Καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἀν' μὴ αὐτοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι· ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοτράβια ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλον. Καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥαδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. Καὶ ἂ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι· συγγνώμης γὰρ οἶοντα τεύξεσθαι. Καὶ τὰ ῥαδία κρύψαι· τοιαῦτα δὲ, ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται· οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα, ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κρέασεσιν. Ἡ ἂ πολλοῦ ἀφανίσαι εὔπερον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα.

Καὶ

Καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προὔ-  
 πῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. Καὶ ὅσα αἰσχύνοντα  
 λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων  
 ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτούς, ἢ εἰς υἱεῖς. Καὶ ὅσα  
 φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιὼν· τοιαῦτα δὲ  
 τά, τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. Ὡς  
 μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους,  
 καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαίω-13  
 ματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν.  
 Ὡρισθαι δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀδίκαια, πρὸς  
 τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς ἐστὶ, διχῶς.  
 Λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν, ἴδιον· τὸν δὲ, κοινόν.  
 Ἴδιον μὲν, τὸν ἐκάστοις ὠρισμένον πρὸς αὐτούς·  
 καὶ τούτων, τὸν μὲν, ἀγραφον· τὸν δὲ, γε-  
 γραμμένον. Κοινὸν δὲ, τὸν κατὰ φύσιν· ἐστὶ  
 γὰρ, ὃ μαντεύονται τι πάντες, φύσει κοινὸν  
 δίκαιον καὶ ἀδίκον, καὶ μηδεμίᾳ κοινωνίᾳ  
 πρὸς ἀλλήλους ἢ, μηδὲ συνθήκῃ· οἷον καὶ ἡ  
 Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι  
 δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς  
 φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·

οὐ γὰρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' αἰεὶ  
 ποτε

Ζῆ τοῦτο, κούδεις οἶδεν, ἐξ ὅτου φάνη.

Καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν  
 τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ, οὐ τισὶ μὲν δίκαιον,  
 τισὶ δὲ οὐ δίκαιον·

Ἄλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διὰ τ' εὐρυ-  
μέδοντος

Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται, διὰ τ' ἀπλέτου  
αὐγῆς.

Καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας.  
Πρὸς οὓς δὲ διώρισαι, διχῶς διώρισαι· ἢ γὰρ  
πρὸς τὸ κοινόν, ἢ πρὸς ἓνα τῶν κοινωνούντων,  
ἀ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. Διὸ καὶ τὰ  
ἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα, διχῶς ἐσιν  
ἀδικεῖν καὶ δικαιπραγεῖν· ἢ γὰρ πρὸς ἓνα  
ᾤρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων  
καὶ τύπτων, ἀδικεῖ τινα τῶν ᾤρισμένων· ὁ δὲ  
μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν. Ἀπάντων δὲ  
τῶν ἀδικημάτων διηρημένων, καὶ τῶν μὲν  
όντων πρὸς τὸ κοινόν, τῶν δὲ πρὸς ἄλλον καὶ  
πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες τί ἐσι τὸ ἀδικεῖ-  
σθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. Ἔσι δὲ τὸ ἀδι-  
κεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἐκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν·  
τὸ γὰρ ἀδικεῖν, ᾤρισαι πρότερον ἐκούσιον εἶναι.  
Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτε-  
σθαι, καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλά-  
βαι, ἐκ τῶν πρότερον φανεραὶ εἰσι· τὰ γὰρ  
ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διήρηται καθ' αὐτὰ  
πρότερον, καὶ τὰ ἐκούσια, ὅτι ἐσιν ὅσα εἰδό-  
τες. Ὡς τ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα,  
ἢ πρὸς τὸ κοινόν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ  
ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος, ἢ ἐκόντος καὶ εἰδότος·  
καὶ τούτων, τὰ μὲν, προελομένου· τὰ δὲ,  
διὰ πάθος. Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ρηθήσεται  
ἐν τοῖς

ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. Ποῖα δὲ προαιροῦνται, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρῆσαι· καὶ συγγενέσθαι μὲν, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· οὐ γὰρ θεοῦ τι· ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημοσίαν· ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι· διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διορίσασθαι, τί κλοπῆ, τί ὑβρις, τί μοιχείαι· ὅπως εἴαν τε ὑπάρχειν, εἴαν τε μὴ ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνύναί, ἔχωμεν ἐμφανίζεῖν τὸ δίκαιον. Ἐσι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τοῦ ἀδίκου εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἀδίκον, περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία, καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὑβρις καὶ κλοπῆ· οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὑβρίσεν· ἀλλ' εἰ ἐνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμᾶσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἠθῆναι. Οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψε· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῶ ἑαυτοῦ. Ὀμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἶδη· τὰ μὲν γὰρ, γεγραμμένα· τὰ δὲ, ἀγραφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγρά-

φων, δύο ἐσὶν εἶδη. Ταῦτα δ' ἐσὶ, τὰ μὲν,  
 καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ' οἷς  
 ὀνειδῆ καὶ ἔπαινοι, ἀτιμία καὶ τιμαί, καὶ  
 δωρεαί· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι  
 εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ  
 βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα  
 τοιαῦτα· τὰ δὲ, τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμ-  
 μένου ἔλλειμμα· τὸ γὰρ ἐπιεικὲς, δοκεῖ δί-  
 καιον εἶναι. Ἐστὶ δὲ ἐπιεικὲς, τὸ παρὰ τὸν  
 γεγραμμένον νόμον δίκαιον. Συμβαίνει δὲ  
 τοῦτο, τὰ μὲν ἀκόντων· τὰ δὲ, ἐκόν-  
 των τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων μὲν, ὅταν λάθῃ  
 ἐκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι· ἀλλ'  
 ἀναγκαῖον μὲν ἢ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ἢ δὲ,  
 ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ ὅσα μὴ ρά-  
 διον διορίσαι δι' ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρώσασθαι  
 σιδήρῳ, καὶ πηλίκῳ, καὶ ποίῳ τινί· ὑπολεί-  
 ποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντας. Ἄν οὖν  
 ἢ ἀδιορίσον, δὲν δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη  
 ἀπλῶς εἰπεῖν· ὡς τε κὰν δακτύλιον ἔχων,  
 ἐπάρεται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν  
 γεγραμμένον νόμον, ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ·  
 κατὰ δὲ τὸ ἀληθές, οὐκ ἀδικεῖ· καὶ τὸ  
 ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. Εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον  
 ἐπιεικὲς, φανερόν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ  
 οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρω-  
 ποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν,  
 ἐπιεικῆ ταῦτα. Καὶ τὸ τὰ ἀμαρτήματα καὶ  
 τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ  
 ἀμαρτή-

ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα· ἔσι δὲ, ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας· ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μὴ τε παράλογα, ἀπὸ πονηρίας τέ ἐσι· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας. Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρώποις συγγινώσκειν, ἐπιεικές. Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν. Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. Καὶ μὴ πρὸς τὴν πράξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. Μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν, ἢ κακῶν· καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. Καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ. Καὶ τὸ εἰς δίκαιαν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἵεναι· ὁ γὰρ δικοιτητής, τὸ ἐπιεικές ὄρεται· ὁ δὲ δικαστής, τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα δικαιοιτητής εὐρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικές ἰσχύη. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διαγρίσθαι τὸν τρόπον τοῦτον.

Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ἢ ἀδικίας· διὸ καὶ τὰ ἐλάχισα, μέγιστα· οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγορεῖ, ὅτι παρελογίσατο τρεῖς ἡμιπέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ, τούναντίον. Ἐσι δὲ

ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ  
 τρεῖς ἰερά ἡμιωβέλια κλέψας, κὰν ὀτιοῦν  
 ἀδικήσειεν. Ὅτε μὲν δὴ οὕτω τὸ μείζον· ὅτε  
 δὲ ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. Καὶ οὐ μὴ ἔσιν  
 ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων. Καὶ οὐ  
 μὴ ἔσιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον.  
 Καὶ οὐ μὴ ἔσι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα·  
 ἀνάτονον γάρ· ἢ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἴα-  
 σις. Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐ-  
 τὸς αὐτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι  
 ὁ ποιήσας δίκαιος κολαδοῦται· οἷον, Σοφοκλῆς  
 ὑπὲρ Εὐκτῆμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφα-  
 ξεν ἑαυτὸν ὑβριθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάτ-  
 τονος, ἢ οὐ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. Καὶ  
 ὁ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε.  
 Καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἀμαρτάνειν, μέγα.  
 Καὶ δι' ὃ ἀν ζητηθῆ καὶ εὐρεθῆ τὰ κωλύοντα  
 καὶ ζημιοῦντα· οἷον, ἐν Ἀργεὶ ζημιούσι, δι'  
 ὃν ἀν νόμος τεθῆ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτή-  
 ριον ἀποδομήθη. Καὶ τὸ θρηνώδεςερον ἀδί-  
 κημα, μείζον. Καὶ τὸ προνοίας, μᾶλλον.  
 Καὶ ὁ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον, ἢ  
 ἔλεοῦσι. Καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐσι τοιαῦτα,  
 ὅτι πολλὰ ἀνήρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν·  
 οἷον, ὄρκους, δεξιάς, πίσεις, ἐπιγαμίας· πολ-  
 λῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. Καὶ τὸ ἐν-  
 ταῦθα, οὐ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες· ὅπερ  
 ποιούσιν οἱ ψευδομάρτυρες· ποῦ γὰρ οὐκ ἀν  
 ἀδικήσειεν, εἰ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; Καὶ  
 ἐφ' οἷς

ἔφ' οἷς αἰσχύνῃ μάλισα. Καὶ εἰ τοῦτον ὑφ' οὗ εὐ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὐ. Καὶ ὁ παρὰ τὰ ἀγραφα δίκαια· ἀμείνωνος γὰρ, μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι. Τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' ἀγραφα, οὐ. Ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερά ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν. Περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος, εἴρηται.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πέντε-15  
 σεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδρα-  
 μεῖν· ἴδιαι γὰρ αὐταὶ τῶν δικανικῶν. Εἰσὶ  
 δὲ πέντε τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυρες, συν-  
 θῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. Πρῶτον μὲν οὖν εἴ-  
 παμεν περὶ νόμων, πῶς χρῆστέον καὶ προτρέ-  
 ποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα  
 καὶ ἀπολογούμενον· φανερόν γὰρ, ὅτι ἐὰν  
 μὲν ἐναντίος ἢ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι,  
 τῷ κοινῷ νόμῳ χρῆστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν,  
 ὡς δικαιότεροις. Καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ  
 τοῦτ' ἐστὶ, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς γεγραμ-  
 μένοις. Καὶ ὅτι, τὸ μὲν ἐπιεικὲς αἰεὶ μένει,  
 καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός· κα-  
 τὰ φύσιν γὰρ ἐστὶν· οἱ δὲ γεγραμμένοι,  
 πολλάκις· ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφο-  
 κλέους Ἀντιγόῃ· ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτι ἔπρα-  
 ξε παρὰ τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ  
 τὸν ἀγραφον·

οὐ γὰρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτὲ  
 τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν· ὡς τ' οὐ νόμος, ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. καὶ ὅτι ὡσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνη τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς, τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι, καὶ ἐμμένειν. καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκίμουσιν, ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῶ· οἷον, ἐπίοτε, ὁ μὲν, κελεύει κύρια εἶναι; ἀτ' ἂν σύνθωνται· ὁ δὲ, ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὡς τε σρέφειν καὶ ἐρᾶν ἐφ' ὁποτέρῃ τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον, εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτη πρὸς αὐτόν. Ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε γνώμη τῆ ἀρίστη λεκτέον ἐστίν· ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα ἐὰν ἀγνοήσῃ ὁ, τι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπισηκῇ. καὶ ὅτι οὐ τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν αἰρεῖται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ αὐτῶ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις, οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι παρὰ τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἢ ἀμαρτία τοῦ ἰατροῦ,

ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἀρχοντι. Καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἔστιν ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. Καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω. Περὶ δὲ μαρτύρων, μάρτυρές εἰσι διπλοῖ, οἱ μὲν παλαιοὶ, οἱ δὲ πρόσφατοι. καὶ τούτων, οἱ μὲν, μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δὲ, ἐκτός. λέγω δὲ, παλαιούς μὲν, τοὺς τε ποιητάς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραὶ οἷον, Ἀθηναῖοι Ὀμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι Ἰναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγείεις· καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων ὅτι πάλαι ἀσελγῆς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἂν ποτε ἐποίησε Σόλων,

Εἰπέιν μοι Κριτία πυρρότεριχι, πατρὸς ἀκούειν.

Περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θεμισοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος. Ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία εἰσὶν· οἷον, εἴ τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, Μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. Καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτεῖνας, παῖδας καταλείποι.

Πρόσφατοι δὲ, ὅσοι γνωρίμοι κεκρίκασί τι χρίσιμοι

σιμοὶ γὰρ αἱ τούτων κρίσεις· τοῖς περὶ τῶν αὐ-  
 τῶν ἀμφισβητοῦσιν· οἷον, Εὐβουλος ἐν τοῖς  
 δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος ὡς Πλά-  
 των εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ  
 πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. Καὶ οἱ με-  
 τέχοντες τοῦ κινδύνου, ἀν' δόξῳσι ψεύδεσθαι.  
 Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρες  
 εἶσι· γέγονεν, ἢ μὴ· ἔστιν, ἢ μὴ. Περὶ δὲ τοῦ  
 ποῖον, οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἀδίκον,  
 ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον. Οἱ δ' ἀπαθεν,  
 καὶ περὶ τούτων πιστότατοι. Πιστότατοι δὲ, οἱ  
 παλαιοὶ ἀδιάφοροι γάρ. Πιστώματα δὲ πα-  
 ρὰ μαρτυριῶν· μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι  
 ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἔστι, τὸ  
 γνώμη τῇ ἀρίστη. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατηῆ-  
 σαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. Καὶ ὅτι οὐχ ἀλί-  
 σκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. Ἐχοντι δὲ  
 πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα.  
 Καὶ ὅτι οὐδὲν ἀν' ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λό-  
 γων ἰκανὸν ἦν θεωρῆσαι. Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυ-  
 ρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμ-  
 φισβητοῦντος. Καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ πράγμα-  
 τος· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἡθους. Ὡς τε φανερόν,  
 ὅτι οὐδέποτε ἔστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησί-  
 μης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῶ  
 ὁμολογουμένης, ἢ τῶ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας·  
 ἀλλὰ περὶ τοῦ ἡθους, ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν,  
 ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. Τὰ δ'  
 ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ  
 μεταξὺ,

μεταξύ, ἢ εὐδοκίμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξύ, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσις ἐστίν, ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν μὲν αὐτῶ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τούναντίον. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἂν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθήκαι πισταὶ εἰσιν. Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἢ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. Καὶ αἱ μὲν συνθήκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι, τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος, συνθήκη τίς ἐστίν· ὡς τε ὅς τις ἀπιστεῖ, καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. Ἐτι δὲ, πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἐκούσια, κατὰ συνθήκας· ὡς τε ἀκέρων γιγνομένων, ἀναιρεῖται ἢ πρὸς ἀλλήλους χρεῖα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὰλλα δὲ ὅσα ἀρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστίν. Ἄν δ' ἐναντία ἢ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν ἄπερ ἂν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιοτο, ταῦθ' ἀρμόττει· ἄτοπον γὰρ, εἰ, τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν

πατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἴομεθα δεῖν πείθε-  
 θαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. Εἶτα  
 ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστὶν ὁ δικαστής·  
 οὐκ οὖν τοῦτο σκεπτόμεν, ἀλλ' ὡς δικαιότερον.  
 Καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὐτ'  
 ἀπάτη, οὐτ' ἀνάγκη· πεφουκὸς γὰρ ἐστὶ. Συν-  
 θῆκαι δὲ γίνονται καὶ ἐξ ἀπατηθέντων, καὶ  
 ἀναγκαθέντων. Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ  
 ἐναντία τινὶ ἐστὶν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων,  
 ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. Ἐτι-  
 τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑτέροις, ἢ πρότεροις·  
 ἢ γὰρ αἱ ὑτέραι κύρια, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι·  
 ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὑτέραι ἠπατήκασιν,  
 ὁποτέρως ἀν' ἢ χρήσιμον. Ἐτι δὲ, τὸ συμφέ-  
 ρον ὀρθῶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ  
 ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρη-  
 τα ὁμοίως. Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινὲς  
 εἰσιν. Ἐχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη  
 τις πρόσεσι. Οὐκ οὖν χαλεπὸν οὐδὲν, περὶ τού-  
 των ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν ἂν  
 τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὕξειν ἐστὶν, ὅτι ἀλη-  
 θεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν αὗται· ἐάν τε  
 ὑπεναντία ᾧσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦν-  
 τος, διαλύοι ἂν τις τάληθῆ, λέγων καθ' ὅλου  
 τοῦ γένους τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἥττον  
 ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τάληθῆ·  
 καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τάληθῆ· καὶ  
 ῥαδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶτ-  
 τον, Δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα  
 γεγενη-

γεγενημένα παραδείγματα, ἀ ἴσασιν οἱ κρι-  
νοντες. Περὶ δὲ ὄρκων, τετραχῶς ἐστὶ διελεῖν·  
ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ  
μὲν, τὸ δ' οὐ· καὶ τούτων ἢ δίδωσι μὲν, οὐ  
λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μὲν, οὐ δίδωσι δέ.  
Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὁμώμοσα οὗτος,  
ἢ ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. Οὐ δίδωσι μὲν  
οὖν, ὅτι ῥαδίως ἐπινοοῦσι. Καὶ δίοτι, ὁ μὲν  
ὁμώσας, οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ, μὴ ὁμώσαν-  
τος οἴεται καταδικάζειν. Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίν-  
δυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασαῖς· τοῖς μὲν γὰρ,  
πιστεύει· (τῷ δὲ, οὐ. Οὐ λαμβάνει δέ, ὅτι  
ἀντὶ χρημάτων ὄρκος. Καὶ ὅτι εἰ ἦν Φαῦλος,  
κατωμόσατο ἄν· κρείττων γὰρ ἕνεκά του Φαῦ-  
λον εἶναι, ἢ μηδενός· ὁμώσας μὲν γὰρ, ἔξει μὴ  
ὁμώσας δέ, οὐ. Οὕτω δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη,  
ἀλλ' οὐ δι' ἐπινοκίαν τὸ μὴ· καὶ τὸ τοῦ Ξενο-  
Φάνους ἀρεμότητι, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη  
ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυ-  
ρὸς ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι προκαλέσαιο.  
Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὐτῷ, ἐκείνῳ δ'  
οὐ. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα,  
Φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι· εἴαν μὲν ὁ ἀσεβῆς  
διδῶ, ὁ εὐσεβῆς δ' ὁμνύη· δεινόν τε, τὸ μὴ ἐθέ-  
λειν αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιῶσι ὁμώσαντας  
δικάζειν. Εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβῆς τὸ θέ-  
λειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. Καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ  
αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῷ γὰρ δίδωσι  
κρίνειν. Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὁμνύειν,  
περὶ

περὶ ἄν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύειν. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, δίδοναι δὲ μὴ· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ δίδοναι ἐθέλει, εἴτε μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὡς τε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἐὰν δὲ ἡ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπισηκία· ἐκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστὶ· τὸ δὲ ἐπισηκεῖν, ἀδικεῖν ἐστὶ· τὰ δὲ βία καὶ ἀπάτη, ἀκούσια. Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπισηκεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ τῆς διανοίας, ἀλλ' οὐ τῷ σώματι. Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ἢ ὀμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμένων οἷς ὀμωσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμώσαντες· καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν οἷς ἂν ὀμώσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμενοῦμεν; Καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὖξων τις εἴπειε. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίψεων, εἰρήθω τῶσαῦτα.

# ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

## ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

**Ε**κ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀπο- I  
 τρέπειν, καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγο-  
 ρεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποία δέξαι καὶ  
 προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίσεις,  
 ταῦτ' ἐσὶ. Περὶ γὰρ τούτων, καὶ ἐκ τούτων  
 τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς περὶ ἑκάστον εἰπεῖν  
 ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρί-  
 σεώς ἐσὶν ἡ ρητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλάς  
 κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν· ἀνάγκη μὴ μό-  
 νον πρὸς τὸν λόγον ὄραν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται  
 καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποῖόν τινα καὶ τὸν  
 κριτὴν κατασκευάζειν. Πολὺ γὰρ διαφέρει  
 πρὸς πίσιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς,  
 εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό τε ποῖόν τινα  
 φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς  
 ὑπολαμβάνειν ἔχειν πῶς αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις  
 εἴαν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πῶς τυγχάνωσι. Τὸ  
 μὲν οὖν ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρη-  
 σιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεί-  
 σθαι πῶς τὸν ἀκροατὴν, εἰς τὰς δίκας. Οὐ γὰρ  
 ταῦτ' ἀφαίρεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργι-  
F
ζομένοις

ζομένοις καὶ πρῶως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παρά-  
 παν ἕτερα, ἢ κατὰ μέγεθος ἕτερα. Τῷ μὲν  
 γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ  
 ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι,  
 τούναντίον. Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλ-  
 πιδι ὄντι, εἴαν ἢ τὸ ἐσόμενον ἡδὺ, καὶ ἔσεσθαι,  
 καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπαθεῖ  
 καὶ δυσχεραίνοντι, τούναντίον. Τοῦ μὲν οὖν  
 αὐτούς εἶναι πισοὺς τοὺς λέγοντας, τρία ἐστὶ  
 τὰ αἷτια· τοσαῦτα γὰρ ἐστὶ, δι' ἃ πισεύομεν  
 ἕξω τῶν ἀποδείξεων. Ἐστὶ δὲ ταῦτα, φρόνησις,  
 καὶ ἀρετὴ, καὶ εὐνοία. Διαψεύδονται γὰρ, περὶ  
 ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα  
 ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τί. Ἡ γὰρ δι' ἀφροσύνην  
 οὐκ ὀρθῶς τοῦτο δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρ-  
 θῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν·  
 ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι.  
 Διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβου-  
 λεύειν γινώσκοντας· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν·  
 ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν,  
 εἶναι τοῖς ἀκρωμένοις πισόν. Ὅθεν μὲν τρίτον  
 φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖν ἂν, ἐκ τῶν περὶ  
 τὰς ἀρετὰς διηρημένων ληπτέον. Ἐκ τῶν αὐτῶν  
 γὰρ, καὶν ἕτερόν τις, καὶν ἑαυτὸν κατασκευάσειε  
 τοιοῦτον. Περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας, ἐν τοῖς  
 περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. Ἐστὶ δὲ τὰ πάθη,  
 δι' ὅσα μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς  
 κρίσεις, οἷς ἐπιεται λύπη καὶ ἡδονή· οἷον, ὀργή,  
 ἔλεος,

ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. Εἰ γὰρ τὸ μὲν ἐν, ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

Ἐσωδὴ ἡ ὀργή, ὀρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας 2  
 Φαινομένης διὰ Φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτόν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι αἰεὶ τῶν καθεκάστων τινί· οἷον κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ. Καὶ ὅτι αὐτόν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινά τι πεποίηκεν, ἢ ἡμελλε. Καὶ πάτη ὀργὴν ἔπεσθαί τινα ἡδονήν, τὴν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρησασθαι· ἡδὴ μὲν γὰρ, τὸ οἶεσθαι τεύξεσθαι, ἂν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν Φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. Διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

Ὡς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο

Ἄνδρῶν ἐν σήθεσσι ἀέξεται.

Ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις, διὰ τε τοῦτο, καὶ διότι διατρέβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. Ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη Φαντασία, ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνουπνίων. Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγογρία ἐστὶν

ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμε-  
 νον· καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τὰ γαθὰ, ἄξια οἴο-  
 μεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς  
 ταῦτα· ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρὰ, οὐδενὸς ἄξια  
 ὑπολαμβάνομεν· τρία δ' ἐσὶν εἶδη ὀλιγωρίας,  
 καταφρονήσις τε, καὶ ἐπηρεασμός, καὶ ὕβρις.  
 Ὅ τε γὰρ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ· ἀ γὰρ οἴονται  
 μηδενὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν  
 δὲ μηδενὸς ἄξιων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων  
 φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμός,  
 ἐμπόδισμός ταις βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῶ,  
 ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνω. Ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῶ τι,  
 ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμ-  
 βάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ ὀλιγῶρει· οὔτ'  
 ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντισε γὰρ  
 ἂν, ὡς τε φίλος εἶναι. Καὶ ὁ ὕβριζων δὲ, ὀλιγω-  
 ρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν,  
 ἐφ' οἷς αἰσχύνῃ ἐστὶ τῶ πασχόντι, μὴ ἵνα τι  
 γένηται αὐτῶ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως  
 ἦσθῃ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες, οὐχ ὕβριζουσιν,  
 ἀλλὰ τιμωροῦνται. Αἴτιον δὲ τῆς ἠδονῆς τοῖς  
 ὕβριζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὺς, ὑπερ-  
 ἔχειν μᾶλλον. Διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι,  
 ὕβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὕβριζοντες.  
 Ἵβρεως δὲ, ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ· τὸ  
 γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν, οὔτε  
 κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ. Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ  
 Ἀχιλλεύς,

Ἡτίμησεν·

ἠτίμησεν· ἐλὼν γὰρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπού-  
καί, ρας.

Ὡσεὶ τιν' ἀτίμητον μετανάσῃν  
ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. Προσθήκειν δ' οἴοντα  
πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος,  
κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετὴν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ αὐταὺ-  
τῶ ὑπερέχει πολὺ· οἷον ἐν χερήμασιν ὁ πλούσιος,  
πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικός, ἀδυνάτου  
εἰπεῖν· καὶ ἀρχῶν, ἀρχομένου· καὶ ἀρχεῖν ἄξιός  
οἴομενος, τοῦ ἀρχεσθαι ἀξίου. Διὸ εἴρηται,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλέων.  
καί,

Ἄλλα' γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ἔφρα  
τελέσση·

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχὴν. Ἐτι, ὑφ'  
ᾧν τις οἶεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὔτοι δὲ εἰσιν, οὐς  
εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν αὐτοῦ τις,  
ἢ δὲ αὐτοῦ, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. Φανερόν  
οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται  
αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. Αὐτοὶ μὲν γὰρ,  
ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γὰρ τις, ὁ λυπούμενος·  
εἴαν τε κατ' εὐθυαρίαν οὖν ἀντικρούη τις· οἷον,  
τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν· εἴαν τε μὴ, ὁμοίως  
ταῦτ' οὖν φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἄντε ἀντιπράττη τις,  
εἴαν τε μὴ συμπράττη, εἴαν τε ἄλλό τι ἐνοχλήῃ  
οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. Διὸ κά-  
μνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπι-  
θυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ  
καὶ εὐπασχέμητοι· μάλιστα μὲν πρὸς τοὺς τοῦ

παρόντος ὀλιγαρχοῦντας· οἷον, κάμνων μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προσδοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἐκάστου ὀργὴν, ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. Ἔτι δὲ, εἰάν τᾶναντία τύχη προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, εἰάν γένηται ὁ βούλεται. Διὸ καὶ ὥρα, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικία ἐκ τούτων φανεραὶ, ποῖα εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ἔτι, ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν. Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὑβρεῶς σημεῖα· ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μῆτε ἀντιτινός, μῆτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιούσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὑβρίν. Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, εἰάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν· οἱ δ' ἐπὶ τῇ ιδέᾳ, εἰάν τις εἰς τὴν ιδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ταῦτα δὲ πολλῶ μᾶλλον, εἰάν ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. Ἐπειδὴν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις·

Φίλοις· οἶοντα γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν  
εὐπάσχειν, ἢ μή. Καὶ τοῖς εἰδισμένοις τιμᾶν,  
ἢ φροντίζειν, εἰάν πάλιν μὴ οὕτως ὀμιλῶσι· καὶ  
γὰρ ὑπὸ τούτων οἶοντα καταφρονεῖσθαι· ταῦτά  
γὰρ ἂν ποιεῖν· καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὐ, μη-  
δὲ τὴν ἴσην ἀνταποδίδουσι. Καὶ τοῖς τὰναντία  
ποιοῦσιν αὐτοῖς, εἰάν ἥτιους ᾧσι· καταφρονεῖν  
γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν,  
ὡς ἡττόνων· οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων. Καὶ τοῖς ἐν  
μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἂν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον·  
ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας, πρὸς τοὺς  
μὴ προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι, μὴ  
ὀλιγωρεῖν. Τοῖς δὲ Φίλοις, εἰάν τε μὴ εὐ λέγω-  
σιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, εἰάν τὰναντία·  
καὶ εἰάν μὴ αἰσθάνωνται δομένων· ὡσπερ ὁ  
Ἄντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγω-  
ρίας γὰρ, τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι, σημεῖον ᾧν γὰρ  
φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. Καὶ τοῖς ἐπιχαί-  
ρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως, εὐθυμουμένοις  
ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλι-  
γωροῦντος σημεῖον. Καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν,  
εἰάν λυπήσωσι· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν  
ὀργίζονται. Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ  
θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γὰρ εἰσιν,  
ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ Φίλοι συναλ-  
γοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεία φαῦλα πάντες, ἀλ-  
γοῦσιν. Ἐτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς  
οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ'  
ᾧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύ-

νονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἐν τούτοις εἰάν τις ὀλιγωρεῖ, ὀργίζονται μᾶλλον. Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχερὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδοῦσι παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις, πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνία. Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἀν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιοῦν, ὧν πάντας, καὶ αὐτόν. Ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη· οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὕσα παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημείον εἶναι· διὰ ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίννεται· ἡ δ' ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν. Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται. Δῆλον δ' ὡς δεοὶ ἀν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους, οἷοις ὀργίζονται.

3 Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πράυνεσθαι, καὶ ὀργὴν πρᾶότητα, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πρᾶως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πρᾶύνονται. Ἐσω δὴ πρᾶύνσις, κατάστασις καὶ ἡρέμησις ὀργῆς. Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δὲ ἐστὶν ἐκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιῶσιν, ἢ ἀκουσίως ποιῶσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι. Καὶ τοῖς τᾶναντία, ὧν ἐποίησαν, βουλομένοις·

μένοις· καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοὶ οὐδείς γὰρ αὐτὸς αὐτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι, καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς. Σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀγνούμενους καὶ ἀντιλέγοντας, μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δίκαιως κολάζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι. Αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία, τὸ τὰ φανερὰ ἀγνεῖσθαι· ἢ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία καὶ καταφρονησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. Καὶ τοῖς ταπεινομένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους, φοβοῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδείς ὀλιγωρεῖ. Ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινομένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις· καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστούς, ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἳ οἱ περὶ αὐτοῖ· Ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραῦντικά. Καὶ οὐς φοβοῦνται καὶ αἰσχυνόνται· ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γάρ, ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. Καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ

ἦττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται  
 πρᾶξαι· οὐδείς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγοῦσιν· ἢ μὲν  
 γὰρ ὀλιγωρία, ἀλυπον· ἢ δ' ὀργή, μετὰ λύ-  
 πης. Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. Καὶ  
 ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον ὅτι  
 πρᾶοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδίᾳ, ἐν γέλωτι, ἐν  
 ἐορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώ-  
 σει· ὅπως, ἐν ἀλυπία, καὶ ἠδονῇ μὴ ὑβριστικῇ,  
 καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. Ἔτι κεχρονοκότες, καὶ μὴ  
 ὑπόγειοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρένος.  
 Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω, ἢ παρ' ἄλλου  
 ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον. Διὸ εὖ φιλοκρά-  
 τής, εἰπόντος τινός, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί  
 οὐκ ἀπολογῆ; οὐπω γέ, ἔφη. ἀλλὰ πότε; ὅταν  
 ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον. Πρᾶοι γὰρ γίνονται,  
 ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν· οἷον  
 συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλῳ· μᾶλλον γὰρ χαλαιπαί-  
 νοντες, ἢ Καλλισθένει, ἀφῆσαν, διὰ τὸ Καλ-  
 λισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον.  
 Καὶ εἰάν ἔλωσι, καὶ εἰάν μείζον κακὸν πεπονθό-  
 τες ὦσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄν' ὡσπερ  
 γὰρ εὐληθένα τιμωρίην οἴονται. Καὶ εἰάν ἀδι-  
 κῆν οἴωνται αὐτοὶ, καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ  
 γίνεταί γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ  
 ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν· ἢ δὲ  
 ὀργὴ τοῦτο ἦν. Διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολλάζειν  
 ἀγανακτοῦσι γὰρ ἦττον κολαζόμενοι καὶ οἱ  
 δοῦλοι. Καὶ εἰάν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι  
 οἱ αὐτούς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον· ἢ γὰρ ὀργή,  
 τῶν

τῶν καθέκαστόν ἐσι· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὀρίσμου. Διὸ ὀρθῶς πεποιήται,

Φᾶσθαι Ὀδυσσῆα πτολίπορθον·

ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ἤσθρετο καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου. Ὡς τε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. Διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἐκτορος ὁ ποιητῆς, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος·

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

Δῆλον οὖν, ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις, ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον· αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβερούς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεπονημένοις.

Τίνας δὲ φιλοῦσι, καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ 4  
τί, τὴν Φιλίαν καὶ τὸ Φιλεῖν ὀρισάμενοι, λέγωμεν. Ἐσω δὴ τὸ Φιλεῖν, τὸ βούλεσθαι τινι, ἃ οἶεται ἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. Φίλος δ' ἐστὶν ὁ Φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. Οἶονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλος εἶναι τὸν συνηθόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διὰ τί ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκείνον. Γιγνομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες· τῶν ἐναντίων δέ,

δὲ, λυποῦνται ὡς τε τῆς βουλήσεως σημεῖον, αἰ  
 λύπαι καὶ αἰήδοναί. Καὶ οἷς ἤδη ταῦτ' ἀγαθὰ  
 καὶ κακά· καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς  
 αὐτοῖς ἐχθροί· ταῦτ' ἄρα τούτοις βούλεσθαι  
 ἀνάγκη. Ὡς ἂν περ' αὐτῶ, καὶ ἄλλω βούλομενος,  
 τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. Καὶ τοὺς πεποιηκότας  
 εὖ, φιλοῦσιν, ἢ αὐτούς, ἢ ἧν κήδονται· ἢ εἰ μεγά-  
 λα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ  
 αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἀνοοῖονται βούλεσθαι ποιεῖν  
 εὖ. Καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ τοὺς φιλοῦν-  
 τας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι· καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ  
 τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς. Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς  
 ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ  
 τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων·  
 πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι,  
 καὶ ἑαυτοῖς· ὡς βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ  
 ὅπερ ἦν τοῦ φίλου. Ἐτι τοὺς εὖ ποιητικούς εἰς χρή-  
 ματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ  
 τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι. Καὶ τοὺς δικαίους τοιού-  
 τους δ' ὑπολαμβάνουσι, τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζών-  
 τας· τοιοῦτοι δὲ, οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ  
 τούτων, οἱ ἀπὸ γεωργίας· καὶ τῶν ἄλλων, οἱ  
 αὐτούργοι μάλιστα. Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι  
 οὐκ ἄδικοι· καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό.  
 Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, εἰάν φαινῶνται  
 βουλόμενοι. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἱ τε ἀγαθοὶ  
 κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν  
 τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑπ'  
 αὐτῶν, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς. Ἐτι  
 τοὺς

τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι·  
 τοιοῦτοι δ' οἱ εὐκόλοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν  
 ἀμαρτανομένων, καὶ μὴ φιλόνεικοι, μηδὲ δυσ-  
 ερίδες. Πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ  
 μαχόμενοι, τάναντία φαίνονται βούλεσθαι.  
 Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι, καὶ τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ  
 ὑπομῆναι· ἐπὶ ταῦτά γὰρ ἀμφότεροι σπεύδου-  
 σι τῷ πλησίον· δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ  
 ἐμμελῶς σκώπτοντες. Καὶ τοὺς ἐπαυοῦντας  
 τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλισα,  
 ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. Καὶ τοὺς  
 κατ'αρεῖους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ  
 ὅλον τὸν βίον. Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδισάς, μήτε  
 τῶν ἀμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων·  
 ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. Καὶ τοὺς μὴ μνη-  
 σικάκους, μηδὲ φυλακτικούς τῶν ἐγκλημάτων,  
 ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἷους γὰρ ἂν ὑπολάβω-  
 σιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς  
 οἴονται. Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μηδὲ εἰδό-  
 τας, μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ, μήτε τὰ  
 αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦ-  
 το δρᾷ. Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργι-  
 ζομένοις, ἢ σπουδαίουσιν· μαχητικοὶ γὰρ οἱ  
 τοιοῦτοι. Καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πως  
 ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας αὐτούς. Καὶ σπου-  
 δαίους ὑπολαμβάνοντας. Καὶ χαίροντας  
 αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μάλισα πεπονθότας, περὶ  
 ἃ μάλισα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ  
 σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. Καὶ τοὺς  
 ὁμοίους,

ὁμοίους, καὶ ταῦτ' ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ ἀπὸ ταύτου ἢ ὁ βίος γίνεται γὰρ οὕτω τό, κεραμεὺς κεραμεῖ. Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ, ταῦτό καὶ οὕτω συμβαίνει. Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὡς τε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. Καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. Καὶ οἷς ἂν τάγαθὰ συμπράττωσιν, εἰ μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. Καὶ τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεώτας τοιοῦτους πάντες φιλοῦσι. Καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιγα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυρόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυρόμενος φιλοῦντι ἔοικε. Καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οἷς θαρρόμεν· οὐδεὶς γὰρ ἐν φοβεῖται, φιλεῖ. Εἶδη δὲ Φιλίας, ἑταιρεία, οἰκειότης, συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ποιητικὰ δὲ Φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται καὶ

καὶ οὐ δι' ἕτερον. Περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν φανερόν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. Ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργή, ἐπιηρεασμὸς, διαβολή. Ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὸν· ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτὸν· εἰάν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιούτους, μισοῦμεν. Καὶ ἡ μὲν ὀργὴ αἰεὶ περὶ τὰ καθέκαστα· οἷον Καλλία ἢ Σωκράτει· τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. Καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνω· τὸ δ', ἀνίατον. Καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον. Αἰσθῆσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τῷ δὲ, οὐδὲν διαφέρει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἢ κίσα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἢ παρουσία τῆς κακίας. Καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης· τὸ δ', οὐ μετὰ λύπης. Ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν, οὐ. Καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδενός. Ὁ μὲν γὰρ, ἀντιπαθεῖν βούλεται, ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. φανερόν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἔχθρους καὶ φίλους, καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἡ δι' ὀργὴν, ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ' ὁποτέρῃ ἂν προαιεῖται τις, ἄγειν. Ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντας, ᾧδ' ἔσται φανερόν.

Ἔσω δὲ φόβος, λύπη τις ἢ ταραχὴ, ἐκ 5  
 φαντασίας μέλλοντος κακοῦ, ἢ φθαρτικοῦ, ἢ  
 λυπηροῦ.

λυπηροῦ. Οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖται  
 οἷον, εἴ ἔσαι ἄδικος ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύ-  
 πας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται καὶ ταῦτα,  
 ἂν μὴ πόρρω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνεται, ὡς τε  
 μέλλειν· τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα, οὐ φοβοῦν-  
 ται. Ἰσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται·  
 ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσιν. Εἰ δὲ  
 ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβε-  
 ρὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην  
 τοῦ φθεῖρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας, εἰς λύπην  
 μεγάλην συντεινούσας. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν  
 τοιούτων φοβερά· ἐγγύς γὰρ φαίνεται τὸ φο-  
 βερὸν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ κίνδυνος, φοβεροῦ πλησι-  
 ασμός. Τοιαῦτα δὲ, ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δύ-  
 ναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ, ὅτι βούλονται τε  
 καὶ δύνανται· ὡς τε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. Καὶ  
 ἀδικία δύναμιν ἔχουσα τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ  
 ὁ ἄδικος, ἄδικος. Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη, δύ-  
 ναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ, ὅτι προαιρεῖται μὲν,  
 ὅταν ὑβρίζηται, ἀεὶ, δύναται δὲ νῦν. Καὶ  
 φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ  
 γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. Ἐπεὶ δ' οἱ  
 πολλοὶ χεῖρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ  
 δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερόν ὡς ἐπιτοπολὺ,  
 τὸ ἐπ' ἄλλω αὐτὸν εἶναι. Ὡς τε οἱ συνειδότες  
 πεποικηκότες τι δεινόν, φοβεροὶ, ἢ κατειπεῖν, ἢ  
 ἐγκαταλιπεῖν. Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν, ἀεὶ  
 τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ  
 ἀδικοῦσιν οἱ ἀνθρώποι, ὅταν δύνωνται. Καὶ οἱ  
 ἠδίκημένοι,

ἡδίκημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· αἰεὶ γὰρ τηροῦσι καιρὸν. Καὶ οἱ ἡδίκηκότες, εἰὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροὶ, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὰ τοιοῦτο φοβερόν. Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισαί, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· αἰεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιούτους. Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτούς, ἢ τοὺς κρείττους· καὶ οὐς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταῦτό. Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἦδη φοβεροὶ, ἢ αὐξήθεντες. Καὶ τῶν ἡδίκημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων, οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἰρωνες καὶ πανοῦργοι· ἀδηλοὶ γὰρ, εἰ ἐγγύς· ὡς τ' οὐδέποτε φανεροὶ, ὅτι πόρρω. Πάντα δὲ τὰ φοβερά, φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἀμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Καὶ ὧν βοήθεια μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥάδια. Ὡς δ' ἀπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐσιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα, ἐλεεινά ἐσι. Τὰ μὲν οὖν φοβερά, καὶ ἂ φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐσιν· ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. Εἰ δὴ ἐσιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαι τι φθαρτικὸν πάθος, φανερόν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἂ μὴ οἶοντα παθεῖν, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧν μὴ οἶοντα, οὐδὲ τότε

ὅτε μὴ οἴονται. Ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰο-  
 μένους τι παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ  
 ταῦτα, καὶ τότε. Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἂν, οὔτε  
 οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες  
 διὸ ὑβρισαὶ, καὶ ἐλίγωροι, καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ  
 τοιοῦτους πλοῦτος, ἰσχυρὸς, πολυφιλία, δύναμις·  
 οὔτε οἱ ἤδη πεπονθένα νομίζοντες τὰ δεινὰ, καὶ  
 ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμ-  
 πανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι  
 σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι· σημεῖον δὲ ὁ γὰρ  
 φόβος βουλευτικούς ποιεῖ· καὶ τοι οὐδεὶς βου-  
 λεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. Ὡς τε δεῖ τοιού-  
 τους παρασκευάζειν, ὅταν ἢ βέλτιον τὸ φο-  
 βεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν·  
 καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς  
 ὁμοίους δεικνῦναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας, καὶ  
 ὑπὸ τούτων ὑφ' ὧν οὐκ ὦντο, καὶ ταῦτα, καὶ  
 τότε ὅτε οὐκ ὦντο. Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φα-  
 νερὸν, τί ἐστὶ, καὶ περὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς  
 ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων, καὶ  
 τὸ θάρρειν τί ἐστὶ, καὶ περὶ ποῖα θάρραλέοι,  
 καὶ πῶς διακείμενοι θάρραλέοι εἰσὶ τὸ, τε γὰρ  
 θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θάρραλέον  
 τῷ φοβερῷ ὡς τε μετὰ φαντασίας ἢ ἐλπίς τῶν  
 σωτηριῶν ὡς ἐγγυὲς ὄντων. Ἔστι δὲ θάρραλέα,  
 τὰ, τε δεινὰ πόρρω ὄντα, καὶ τὰ θάρραλέα  
 ἐγγυὲς. Καὶ ἐπανορθώσεις εἰάν ᾧσι, καὶ βοή-  
 θεια, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλα, ἢ ἄμφω. Καὶ μήτε  
 ἠδίκημένοι, μήτε ἠδικηκότες ᾧσιν. Ἀνταγωνι-  
 ζαί

ζαί τε, ἢ μὴ ὤσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν·  
 ἢ δύναμιν ἔχοντες ὥσι φίλοι· ἢ πεπονηότες ὥσιν  
 εὖ, ἢ πεπονθότες. ἢ εἰάν πλείους ὥσιν οἷς  
 ταῦτα συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. Αὐτοὶ  
 δ' οὕτως ἔχοντες, θαρράλαιοι εἰσιν, εἰάν πολλά  
 καταρρωθκέναι οἴωνται, καὶ μὴ πεπονθέναι. ἢ  
 εἰάν πολλάκις ἐληλυθότες ὥσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ  
 διαπεφευγότες· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίνονται  
 οἱ ἀνθρώποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρασθαι, ἢ τῷ βοη-  
 θείας ἔχειν· ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν  
 κινδύνοις, οἱ τε ἄπειροι χειμῶνος, θαρροῦσι τὰ  
 μέλλοντα· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες, διὰ τὴν  
 ἐμπειρίαν. Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ἢ φοβερόν,  
 μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι·  
 οἴονται δὲ, ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν  
 κρείττωνων, ἢ τῶν ὁμοίων. Καὶ εἰάν ὑπάρχειν  
 αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες,  
 φοβεροὶ εἰσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων,  
 καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ  
 τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν  
 μεγίστων. Καὶ εἰάν μὴ ἠδίκηότες ὥσιν, ἢ μηδένα,  
 ἢ μὴ πολλούς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φο-  
 βοῦνται. Καὶ ὅλως, ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς  
 καλῶς ἔχη, τὰ, τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ ση-  
 μείων καὶ λογίων· θαρράλειον γὰρ ἢ ὀργή· τὸ δὲ  
 μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητι-  
 κόν· τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς  
 ἀδικουμένοις. Καὶ ὅταν προσπιχειροῦντες, ἢ  
 μηδὲν ἂν παθεῖν, μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορ-  
 θώσειν

θώσκειν οἴονται. Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων εἴρηται.

- 6 Ποῖα δὲ αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δήλον. Ἐσω δὴ αἰσχύνῃ, λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγυότων, ἢ μελλόντων. Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις, καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. Εἰ δὴ ἔστιν αἰσχύνῃ ἢ ὀριθεΐσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἀδοκεῖ αἰσχερὰ εἶναι αὐτῶ, ἢ ὧν φροντίζει τοιαῦτα δ' ἔστιν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἔστιν οἷον, ἀποβάλλειν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν ἀπὸ δειλίας γάρ, καὶ τὸ ἀποσερῆσαι παρακαταθήκην ἀπ' ἀδικίας γάρ. Καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ ἀπ' ἀκολασίας γάρ. Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχερῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων ἢ τεθνεώτων ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν ἀπὸ αἰσχεροκερδίας γάρ, καὶ ἀνελευθερίας. Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν, δυνάμενον, εἰς χρήματα, ἢ ἥττον βοηθεῖν καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἥττον εὐπόρων. Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα, μηδὲν ἥττον πάντα γάρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας καὶ τὰ τὰ γὰθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλεί-

συναλείφειν, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι·  
 καὶ τὰλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γὰρ  
 σημεῖα. Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ  
 πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ  
 μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα  
 γὰρ μαλακίας σημεῖα. Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ  
 πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις καὶ ἂ εὖ ἐποίησεν,  
 ὄνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινό-  
 τητος σημεῖα. Καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ  
 ἐπαγγέλλεσθαι· καὶ τὰ τὰ ἀλλότρια, αὐτοῦ  
 φάσκειν· ἀλαζονείας γὰρ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ  
 τῶν ἄλλων ἐκάσῃς τῶν τοῦ ἠθους κακιῶν τὰ ἔρ-  
 γα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχροῦ γὰρ  
 καὶ αἰσχυνητά. Καὶ ἐπὶ τούτοις, τὸ καλῶν  
 ὦν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ  
 πλείοι, μὴ μετέχειν. Ὅμοίους δὲ λέγω  
 ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἠλικας, συγγενεῖς· ὅλως  
 τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν·  
 οἷον, παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων  
 ὁμοίως. Πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυ-  
 τὸν φαίνεται· οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλ-  
 λον, ἂν αὐτὸς ἢ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ  
 ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων. Πάσχοντες δὲ, ἢ  
 πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνο-  
 νται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὄνειδη. Ταῦτα  
 δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος ἢ ἔργων  
 αἰσχυρῶν, ὧν ἐστὶ τὸ ὑβρίζεσθαι. Καὶ τὰ μὲν,  
 εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἐκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ,  
 εἰς βίαν, ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρείας γὰρ ἢ δειλίας,  
 ἢ ὑπομονῆ, καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. Ἀ μὲν οὖν

αἰσχύνονται, ταῦτά ἐσι καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεὶ  
 δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ  
 ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόν-  
 των· οὐδεὶς δὲ δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς  
 δοξάζοντας· ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν  
 λόγον ἔχει. Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων,  
 καὶ οὐς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυ-  
 μάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν  
 μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. Θαυμάζεσθαι μὲν  
 οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι  
 τούτους, οἱ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων· ἢ  
 παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινός, ὧν  
 ἐκεῖνοι κύριοι οἷον οἱ ἐρῶντες. φιλοτιμοῦνται δὲ  
 πρὸς τοὺς ὁμοίους. φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀλη-  
 θεύοντων τῶν φρονιμίων· τοιοῦτοι δὲ, οἱ τε πρῶτοι  
 καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς,  
 καὶ τὰ ἐν φανεροῦ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν  
 ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. διὰ τοῦτο τοὺς αἰεὶ παρε-  
 σομένους μᾶλλον αἰσχύνοντα, καὶ τοὺς προσέ-  
 χοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφοτέ-  
 ρα. καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον  
 γάρ, ὅτι ταναντία δοκεῖ τούτοις. καὶ τοὺς μὴ  
 συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἀμαρτάνειν· ἃ  
 γὰρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας  
 οὐ νεμεσᾶν· ὡς τε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμε-  
 σᾶ. καὶ τοὺς ἐξαγγελτικούς πολλοῖς· οὐδὲν  
 γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν.  
 Ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἱ τε ἠδικημένοι, διὰ τὸ πα-  
 ρατηρεῖν· καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς  
 μὴ ἀμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἀμαρτάνον-  
 τας.

τας. Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας  
 ἀμαρτίαις οἷον, χλευασαῖς καὶ κωμωδοποιοῖς  
 κακολόγοι γὰρ πῶς οὔτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί.  
 Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν ὥσπερ γὰρ  
 θαυμαζόμενοι διάκεινται. Διὸ καὶ τοὺς πρῶ-  
 τόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται, ὡς οὐδὲν πῶ ἡδο-  
 ξηκότες ἐν αὐτοῖς. Τοιοῦτοι δ' οἱ τε ἄρτι βου-  
 λόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται·  
 διὸ εὐ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς  
 Συρακουσίους· καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μη-  
 δὲν συνειδότες. Αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ  
 τὰ ρηθέντα αἰσχυνητὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα·  
 οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ  
 σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχερά,  
 ἀλλὰ καὶ λέγοντες. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρη-  
 μένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δη-  
 λώσαντας αὐτοῖς· οἷον, θεράποντας καὶ φίλους  
 τούτων. Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὔτ' ὢν  
 πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν·  
 οὐδεὶς γὰρ παῖδια καὶ θηρία αἰσχύνεται· οὔτε  
 τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνώτας·  
 ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους, τὰ πρὸς ἀλήθειαν  
 δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἀποθεῖν, τὰ πρὸς τὸν νό-  
 μον. Αὐτοὶ δὲ ἄδε διακείμενοι, αἰσχυνηθεῖεν  
 ἄν· πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς  
 ἔχοντες οὕτω τινές, οἷους ἔφαμεν εἶναι οὓς  
 αἰσχύνονται. Ἦσαν δὲ οὔτοι, ἢ θαυμαζόμενοι,  
 ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμά-  
 ζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρεῖαν, ὧν μὴ

τεύζονται ἄδοξοι ὄντες. Καὶ οὗτοι, ἢ ὀρῶντες ὡππερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, περιεσάναμ κύκλω τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὀρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους, ἀ ἀνψηφίσωνται ἢ ἀν πλησίον ὧσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ ὀρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτέ, οὐ βούλονται θαυμασαὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. Καὶ ὅταν ἔχωσιν, ἀ καταισχυνοῦσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως, ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί. Εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. Καὶ ἐὰν ὧσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιοῦτους, καὶ ποιοῦσι, καὶ οὐ ποιοῦσι. Καὶ μέλλοντες ὀρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀνασρέφεισθαι τοῖς συνειδόσιν, αἰσχυνηλοὶ μᾶλλον εἰσιν. Ὄφεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητῆς, μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους, ὡς ἦσαν διὰ τῶν πυλῶν. Τί ἐγκαλύπτεσθε, ἔφη, ἢ μὴ αὐρίον τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων; Περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

7 Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὀρισσαμένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσαι.

ἔσαι. Ἐσω δὲ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται  
 χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ, μὴ ἀντὶ τινός,  
 μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα  
 ἐκείνῳ τι. Μεγάλη δ' ἂν, ἢ σφόδρα δεομένων,  
 ἢ μεγάλων, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν  
 καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλι-  
 σα. Δεήσεις δὲ εἰσιν αἱ ὀρεξέεις, καὶ τούτων  
 μάλισα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοι-  
 αῦτα δὲ αἱ ἐπιθυμία· οἷον ὁ ἔρως. Καὶ ἐν ταῖς  
 τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ  
 γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος.  
 Διό οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ Φυγαῖς, καὶ  
 μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως.  
 Καὶ τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ  
 τὸν Φορμὸν δούς. Ἀνάγκη οὖν μάλισα μὲν εἰς  
 τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἴσα,  
 ἢ μείζω. Ὡς τ' ἐπεὶ φανερόν, καὶ ὅτε, καὶ  
 ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον  
 ὅτι ἐκ τούτων παρασκευασέον τοὺς μὲν δεικνύοντας  
 ἢ ὄντας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ  
 δεήσει· τοὺς δὲ, ὑπηρετήσαι ἐν τοιαύτῃ χρεΐᾳ  
 τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας. φανερόν δὲ, καὶ ὅθεν  
 ἀφαιρέϊσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν  
 ἀχαρίστους· ἢ γὰρ, ὅτι αὐτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦ-  
 σιν, ἢ ὑπηρετήσαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἦν χάρις· ἢ ὅτι  
 ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν· ἢ ὅτι  
 ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴ τε εἰδότες, εἴ  
 τε μὴ· ἀμφοτέρως γὰρ τι ἀντὶ τινός· ὥς τε οὐδὲ  
 οὕτως ἂν εἴη χάρις. Καὶ περὶ ἀπάσας τὰς κα-

τηγορίας σκεπτέον· ἢ γὰρ χάρις ἐστίν, ἢ ὅτι το-  
 δι, ἢ τοσονδί, ἢ τοιονδί, ἢ ποτέ, ἢ ποῦ. Ση-  
 μείον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρετήσαν· καὶ εἰ τοῖς  
 ἐχθεροῖς, ἢ ταῦτα, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ,  
 ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. Ἡ εἰ Φαῦλα, εἰδώς·  
 οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι Φαύλων. Καὶ περὶ  
 μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριεῖν, εἴρηται.

8 Ποῖα δὲ ἐλεεινά, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ  
 πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. Ἐσω δὴ ἔλεος, λύ-  
 πη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυ-  
 πηρῷ, τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ καὶ αὐτὸς  
 προσδοκῆσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα·  
 καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ,  
 ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν, ὑπάρχειν  
 τοιοῦτον οἷον οἴησεσθαι παθεῖν ἂν τι κακόν, ἢ  
 αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα, καὶ τοιοῦτον κακόν,  
 οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὄρω, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον.  
 Διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν·  
 οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἶοντα· πεπόνθασι  
 γάρ· οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ'  
 ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἶοντα ὑπάρχειν  
 τάγαθα, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι πα-  
 θεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν.  
 Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἳ νομίζουσιν παθεῖν ἂν· οἳ τε  
 πεπονθότες ἤδη, καὶ διαπεφευγότες. Καὶ οἱ  
 πρεσβύτεροι, καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπει-  
 ρίαν. Καὶ οἱ ἀσθενεῖς. Καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον.  
 Καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγισοι γὰρ. Καὶ οἷς  
 ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ

τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν, τὰ εἰρημένα·  
 καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες· οἷον ἐν ὄργῃ,  
 ἢ θάρρει· ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα  
 μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὔτοι ἀλό-  
 γιστοι τοῦ πείσεσθαι τι· ἀλλ' οἱ μεταξύ τούτων  
 μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν  
 οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῶ οἰκείῳ  
 πάθει. καὶ οἶωνταί τινες εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ  
 μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι  
 κακοῦ. Ὅπως δὲ, ὅταν ἔχη οὕτως, ὡς τ' ἀνα-  
 μνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα, ἢ αὐτῶ, ἢ  
 τῶν αὐτοῦ· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ αὐτῶ, ἢ τῶν  
 αὐτοῦ. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται. Ἄ  
 δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ δῆλον. Ὅσα τε γὰρ  
 τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα  
 ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ ὅσων ἡ τύχη  
 αἰτία κακῶν, μέγεθος ἐχόντων. Ἔστι δὲ ὀδυνηρά  
 μὲν, καὶ φθαρτικά, θάνατοι καὶ αἰκία, καὶ σω-  
 μάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τρο-  
 φῆς ἔνδεια. Ἐν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία,  
 ὀλιγοφιλία· διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φί-  
 λων καὶ συνήθων, ἐλεεινόν· αἰσχος, ἀσθένεια,  
 ἀναπηρία· καὶ τὸ ὄθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρά-  
 ξαι, κακόν τι συμβῆναι· καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο.  
 καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἷον.  
 Διοπεῖθει τὰ παρὰ βασιλέως, τεθνεῶτι κατε-  
 πέμφθη. καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθόν,  
 ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. Ἐφ' οἷς μὲν  
 οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα, καὶ τοιαῦτά ἐστιν. Ἐλε-  
 οῦσι

οὔσι δὲ τοὺς τε γνωρίμους, εἰ μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὡσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὡσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἔχουσι. Διὸ καὶ Ἄμασις, ἐπὶ μὲν τῷ υἱεὶ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὡς Φασιν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ δεινόν. Τὸ γὰρ δεινόν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουσικόν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. Ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος. Καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι, κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἡθῆ, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. Ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι, ὅσα ἐφ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη, ἐλεεινά εἰσι, τὰ δὲ μυριστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα, οὔτ' ἐλπίζοντες, οὔτε μεμνημένοι, ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως· ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους, σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει ἐλεεινοτέρους εἶναι. Ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακόν, πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. Καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. Καὶ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον, ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἡδὴ τελευτῶντων. Καὶ μάλιστα, τὸ σπουδαίους εἶναι, ἐν τοῖς τοιού-

τοῖς καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν. Ἄπαντα γὰρ ταῦτα, διὰ τὸ ἐγγυὲς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν, ὃ 9  
καλοῦσι νεμεσᾶν· τὸ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινα, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἡθους, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἡθους χρηστοῦ. Δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν· τοῖς δ' εὖ, νεμεσᾶν· ἀδίκον γὰρ, τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς συνεγγυὲς ὄν καὶ ταῦτόν τῷ νεμεσᾶν· ἔστι δὲ ἕτερον. Λύπη γὰρ ταραχώδης, καὶ ὁ φθόνος ἔστι, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. Τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν. Οὐ γὰρ ἔτι ἔσται, τὸ μὲν, φθόνος· τὸ δὲ, νέμεσις· ἀλλὰ φόβος, ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχη ἡ λύπη, καὶ ἡ ταραχή, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. Φανερόν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις. Ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν, ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν. Οἶον, τοὺς πατραλοίας καὶ μισαιφόνους,

φόνους, ὅταν τύχῃσι τιμωρίας, οὐδείς ἂν λυ-  
 πηθεῖη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιού-  
 τοις· ὡς δ' αὐτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι  
 κατ' ἄξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαί-  
 ρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι  
 ἂν, ἄπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐτῷ. Καὶ ἔστι τοῦ  
 αὐτοῦ ἡθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ δὲ ἐναντία,  
 τοῦ ἐναντίου. Ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος  
 καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γὰρ τις λυπεῖται γιγνομέ-  
 νῳ, καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ  
 σερήσει, καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. Διὸ  
 κωλυτικά μὲν ἐλέους πάντα ταῦτ' ἐστὶ· διαφέρει  
 δὲ, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· ὡς τε πρὸς τὸ μὴ  
 ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα. Πρῶ-  
 τον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσιν τε  
 νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί·  
 εἶτα μετὰ ταῦτα, περὶ τῶν ἄλλων. Φανερόν  
 δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γὰρ ἔστι τὸ νεμεσᾶν, λυ-  
 πείσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν,  
 πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷον τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς  
 ἀγαθοῖς νεμεσᾶν. Οὐδείς γὰρ, εἰ δίκαιος,  
 ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τού-  
 τῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων  
 εἰσὶν· ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς  
 τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, ἄξιοί εἰσιν  
 οἱ ἀγαθοί, καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά.  
 οἷον, εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα.  
 Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ  
 φύσει, ἀνάγκη, τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν,

εάν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο  
 εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσῶν. Μᾶλλον γὰρ  
 λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες, τῶν πάλαι καὶ  
 διὰ γένους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυ-  
 νάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὐτεκνοι, καὶ  
 ὀτιοῦν τῶν τοιούτων, καὶ διὰ ταῦτα ἄλλό τι  
 ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως. Καὶ γὰρ  
 ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἄρ-  
 χοντες διὰ τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιοπλουτοί.  
 Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Αἴτιον δ' ὅτι οἱ  
 μὲν δοκοῦσι τὰ αὐτῶν ἔχειν, οἱ δ' οὐ· τὸ γὰρ  
 αἰεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν, ἀληθεῖς δοκεῖ ὥστε  
 οἱ ἕτεροι, οὐ τὰ αὐτῶν ἔχειν. Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον  
 τῶν ἀγαθῶν, οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλὰ  
 τίς ἐστὶν ἀναλογία, καὶ τὸ ἀρμόττον ὅιον, ὅπλων  
 κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἀρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀν-  
 δρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ  
 πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν. Ἐὰν οὖν  
 ἀγαθὸς ᾖν μὴ τοῦ ἀρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμε-  
 σητὸν, καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν·  
 μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ· ὅθεν καὶ  
 τοῦτ' εἴρηται,

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·

Ζεὺς γὰρ οἱ νεμέσασχ' ὅτ' ἀμείνονι Φῶτι  
 μάχοιτο.

Εἰ δὲ μὴ, καὶ ὅπως οὖν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι  
 ὅιον, εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἢ  
 δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς. Οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι,  
 καὶ δι' αὐτὰ, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ, καὶ  
 τὰ

τὰ τοιαῦτά ἐσιν. Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοὶ εἰσιν, εἰάν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον. Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι· κρινούσι τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι. Καὶ εἰάν Φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοί τινων πράξεων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα Φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσι. Καὶ ὅλως, οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὐτούς, ἂν ἐτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμησητικοὶ τούτοις, καὶ τούτων. Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ Φαῦλοι καὶ ἀφιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοὶ· οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τοιοῦτον, οὗ αὐτούς οἶονταί ἀξίους εἶναι. Φανερόν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι, καὶ κακοπραγοῦσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλὰ ἐσιν. Ὡς τε ἂν τοὺς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δεῖξῃ ἀνάξιους μὲν ὄντας τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

10 Δῆλον δὲ, καὶ ἐπὶ τίσι Φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ Φθόνος, λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένη τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῶ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· Φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσὶ τινες ὁμοιοί, ἢ φαίνονταί. Ὅμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, κατ' ἡλικίαν, κατ'

καθ' ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. Καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει, τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν· διὸ, οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσιν· πάντας γὰρ οἶοντα τὰ αὐτῶν φέρειν. Καὶ αἱ τιμώμενοι ἐπὶ τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφία, ἢ εὐδαιμονία. Καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. Καὶ οἱ δοξόσοφοι φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφία. Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περὶ τι, φθονεροί περὶ τοῦτο. Καὶ οἱ μικρόψυχοι πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· Ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστὶ, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἶοντα δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῶ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῶ ἐλλείπουσι. Φανερόν δὲ, καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγύς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν· ὅθεν εἴρηται.

Τὸ συγγενές γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται· καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεώτας, οὐδεὶς· οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις σήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἶοντα παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι· οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν. Ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς, καὶ ἀντερα-  
 στὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φι-  
 λοτιμοῦνται, ἀνάγκη τούτοις μάλιστα φθονεῖν·  
 ὅθεν εἴρηται, Καὶ κεραμεὺς κοραμεῖ. Καὶ τοῖς  
 ταχύ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες,  
 φθονοῦσι. Καὶ ὧν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούν-  
 των, ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι, ἐγγὺς  
 καὶ ὅμοιοι· δῆλον γάρ, ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ  
 τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὡς τε τοῦτο λυποῦν  
 ποιεῖ τὸν φθόνον. Καὶ τοῖς, ἢ ἔχουσι ταῦτα,  
 ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκέκτηντό  
 ποτε· διὸ πρεσβύτεροι γε νεωτέροις. Καὶ οἱ  
 πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτό, τοῖς ὀλίγα,  
 φθονοῦσι. Δῆλον δὲ, καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ  
 τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς  
 γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ  
 τοῖς ἐναντίοις ἡσθῆσονται. Ὡς τε ἀν' αὐτοὶ μὲν  
 παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι  
 ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι, ὧσιν οἷοι  
 οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ  
 τῶν κυρίων.

II Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ  
 ἐπὶ τίσιν, ἐνθενδ' ἐστὶ δῆλον· εἰ γὰρ ἐστὶ ζῆλος,  
 λύπη τις ἐπὶ φαινομένη παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐν-  
 τίμων, καὶ ἐνδεχομένων αὐτῶ λαβεῖν, περὶ  
 τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλω, ἀλλ' ὅτι  
 οὐχὶ καὶ αὐτῶ ἐστὶ· διὸ καὶ ἐπεικῆς ἐστίν, ὁ ζῆλος,  
 καὶ ἐπεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ  
 φαύλων· ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν παρασκευάζει διὰ  
 τὸν

τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ τὸν πλησίον, μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον· ἀνάγκη δὲ, ζηλωτικούς μὲν εἶναι, τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι, τοιοῦτοι καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἀ τῶν ἐντίμων ἀξιά ἐσιν ἀνδρῶν· ἐστὶ γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαί, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. Καὶ οὐς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι. Καὶ ἂν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις, ἐντιμοὶ, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἶοντα αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἀξιοὶ τούτων. Εἰ δὲ ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἐντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη τὰς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα, καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας, καὶ τοὺς ἀγαθούς· καὶ ὅσων ἀγαθῶν ὑπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἶον, πλοῦτος καὶ κάλλος, μᾶλλον ὑγιείας. φανερόν δὲ, καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί· ἐστὶ δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἶον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἀρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν· στρατηγοὶ, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. Ἡ οὐς πολλοὶ θαυμάζουσι, ἢ οὐς αὐτοὶ θαυμάζουσι.

Καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων. Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζῆλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὡς τε ζηλῶσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικούς εἶναι τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχη αὐτοῖς ἡ τύχη. Δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται, καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίσεις γίνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

12. Ταῦτα δὲ ἤδη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. Λέγω δὲ πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον· ἕξεις δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας. Εἴρηται καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποῖων πρακτικοί. Ἡλικία δὲ εἰσι, νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. Τύχην δὲ λέγω, εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τὰναντία τούτοις, καὶ ὅλως, εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν. Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤδη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι. Καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. Καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχύ δὲ παύονται. Ὀξεία γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλα,

μεγάλα, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πείνας. Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὀρμῇ. Καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν, οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν, ἀν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. Καὶ φιλότιμοι μὲν εἰσὶ, μᾶλλον δὲ φιλότικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ δὲ νίκη, ὑπεροχὴ τις. Καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἤκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειραῖσθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μήπω τεθωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. Καὶ εὐπίστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. Καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διαθερμοὶ εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. Καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπίς, τοῦ μέλλοντος ἐστίν· ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παρερχομένου. Τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον, πολὺ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, βραχύ. Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνησθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζουσιν δὲ πάντα. Καὶ εὐξαπάτητοί εἰσὶ διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ραδίως. Καὶ ἀνδρείότεροι· θυμῶδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ, θάρρειν ποιεῖν. Οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται· τό, τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θάρραλέον ἐστίν. Καὶ αἰσχυνηλοὶ· οὐ γὰρ πᾶ καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται

ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. Καὶ μεγαλόψυχοι οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπεινῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἀπειροί εἰσι καὶ τὸ ἀξιῶν αὐτὸν μεγάλων, μεγαλοχυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος. Καὶ μᾶλλον αἰροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἔθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ· ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· ἢ δ' ἀρετῆ, τοῦ καλοῦ. Καὶ φιλόφιλοι, καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἠλικιωῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν· ὡς τε μηδὲ τοὺς φίλους. Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἀμαρτάνουσι, παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τᾶλλα πάντα ὁμοίως. Οἱ καὶ εἰδέναί πάντα οἴονται, καὶ διισχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἰτίον ἐστὶ καὶ τοῦ, πάντα ἄγαν. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. Καὶ ἐλεητικοί, διὰ τὸ πάντας χρηστὸς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακία τοὺς πέλας μετροῦσιν· ὡς τ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. Καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. Ἡ γὰρ εὐτραπελία, πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστὶ. Τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθος ἐστίν.

13 Οἱ δὲ πρεσβύτεροι, καὶ παρηκμακότες, σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἦθος. Διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι,

κένα, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμά-  
 των, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδὲν, ἤτιόν τε ἄγαν  
 ἅπαντα, ἢ δεῖ. Καὶ οἶονται, ἴσασι δὲ οὐδὲν  
 καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν αἰεὶ τὸ ἴσως,  
 καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως  
 δὲ οὐδὲν. Καὶ κακοήδεις εἰσίν· ἔσι γὰρ κακοή-  
 θεια, τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα.  
 Ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι, διὰ τὴν ἀπιστίαν·  
 ἄπιστοι δὲ, δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οὔτε φιλοῦσι  
 σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα· ἀλλὰ  
 κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς  
 μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. Καὶ  
 μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινώσθαι ὑπὸ τοῦ  
 βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ,  
 ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. Καὶ  
 ἀνελεύθεροι· ἐν γὰρ τι τῶν ἀναγκαίων ἢ οὐσία·  
 ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλε-  
 πὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥάδιον τὸ ἀποβαλεῖν.  
 Καὶ δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως  
 γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γὰρ  
 εἰσίν· οἱ δὲ, θερμοί. Ὡς τε προωδοπεποίηκε τὸ  
 γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος, κατάψυξις  
 τίς ἐστι. Καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τε-  
 λευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν  
 ἐπιθυμίαν· καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα  
 ἐπιθυμοῦσι. Καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον, ἢ δεῖ·  
 μικροψυχία γὰρ τις καὶ αὕτη. Καὶ πρὸς τὸ  
 συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλόν, μάλ-  
 λον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαυτοὶ εἶναι· τὸ μὲν γὰρ

συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθόν ἐστὶ· τὸ δὲ καλόν, ἀπλῶς. Καὶ ἀναίσχυνοι μᾶλλον, ἢ αἰσχυνηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. Καὶ δυσέλπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλείστα τῶν πραγμάτων φαῦλά ἐσιν· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. Καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοιπὸν, ὀλιγον· τὸ δὲ παρεληλυθός, πολύν· ἐστὶ δὲ ἡ μὲν ἐλπίς, τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη, τῶν παρεχομένων. Ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἡδονταί. Καὶ οἱ θυμοὶ ὄξεῖς μὲν εἰσιν, ἀσθενεῖς δέ. Καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν ἐκλελίπασιν, αἱ δὲ ἀσθενεῖς. Ὡς τ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικούτοι· αἱ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασιν καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. Καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς ἐστὶ. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικουῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν. Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτ' οἱ νεοίς· οἱ μὲν γὰρ, διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δὲ, δι' ἀσθένειαν. Πάντα γὰρ οἴονται ἐγγύς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν· τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. Ὁθεν ὀδυρτικοὶ εἰσιν, καὶ οὐκ εὐτραπέλοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικόν

τικὸν τῷ φιλογέλῳτι. Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα. Ὡς τ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξύ 14 τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἐκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν· καὶ οὔτε σφόδρα θάρρουντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες. Οὔτε πᾶσι πιθεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον. Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. Καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀεμότιον. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. Καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέροισι διήρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι, σώφρονες καὶ δειλοί. Ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἀεμότιον. Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα, ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ, περὶ τὰ ἐνὸς δεῖν πεντήκοντα. Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γῆρα

καὶ ἀκμῆς, ποίων ἡθῶν ἔστιν ἕκαστον, εἰρήσθω  
τοσαῦτα.

15 Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγα-  
θῶν, δι' ὅσα αὐτῶν, καὶ τὰ ἥθη ποῖα ἄτλα  
συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς.  
Εὐγενείας μὲν οὖν ἡθὸς ἔστι, τὸ φιλοτιμώτερον  
εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ, ὅταν  
ὑπάρχη τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ  
εὐγένεια, ἐντιμότης προγόνων ἔστί. Καὶ κατα-  
φρονητικόν, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς  
αὐτῶν· διότι πόρρω ταῦτα μάλλον, ἢ ἐγγὺς  
γιγνώμενα, ἐντιμώτερα καὶ εὐαλαζόνευστα. Ἔστι  
δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν·  
γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύ-  
σεως· ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς  
εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. Φορὰ  
γάρ τις ἔστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὡσπερ ἐν  
τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε, ἀν-  
τὴ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διὰ τινος χρό-  
νου ἄνδρες περιττοί· κάπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν.  
Ἐξίσταται δὲ, τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώ-  
τερα ἥθη· οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ  
Διονυσίου τοῦ προτέρου· τὰ δὲ σάσιμα, εἰς  
ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα· οἷον οἱ ἀπὸ Κίμα-  
νος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

16 Τῷ δὲ πλούτῳ ἂν ἔπεται ἥθη, ἐπιπολῆς  
ἔστιν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφα-  
νοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλού-  
του. Ὡσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τ' ἀγαθὰ,  
οὕτω

οὕτω διάκεινται. Ὁ γὰρ πλοῦτος, οἷον τιμὴ  
 τίς ἐστὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται  
 πάντα ὄνια εἶναι αὐτοῦ. Καὶ τρυφεροὶ καὶ σα-  
 λάκωνες· τρυφεροὶ μὲν, διὰ τὴν τρυφήν, καὶ  
 τὴν ἐνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ  
 σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθῆναι διατρίβειν  
 περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ'  
 αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἀ-  
 καὶ αὐτοί. Ἄμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχου-  
 σι· πολλοὶ γὰρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων.  
 Ὄθεν καὶ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ  
 πλουσίων· πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἰέρωνος ἐρο-  
 μένην· πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ  
 σοφόν; πλούσιον εἰπεῖν· τοὺς γὰρ σοφοὺς ἔραῖν  
 ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις, ἔφη, διατρίβου-  
 τας. Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν  
 γὰρ οἴονται, ὧν ἔνεκεν ἀξίον ἄρχειν. Καὶ ὡς ἐν  
 κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαιμόνος ἦθους, ὁ πλοῦ-  
 τὸς ἐστὶ. Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις  
 καὶ τοῖς κάλαι τὰ ἦθη, τῶ ἅπαντα μᾶλλον,  
 καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους·  
 ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλου-  
 τον εἶναι. Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κα-  
 κουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ, τὰ δὲ ἀκρα-  
 τευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ 17  
 πλεῖστα φανερά ἐστιν ἦθη· τὰ μὲν γὰρ, τὰ αὐτὰ  
 ἔχει ἡ δύναμις τῶ πλούτῳ· τὰ δὲ, βελτίω. Φι-  
 λοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροι εἰσι τὰ ἦθη  
 οἱ δυνά-

οὐκ ἀδύνατοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι ποιεῖ γὰρ ἐμφανετέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάξουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμεων βαρύτες. Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδίκηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι. Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἡθῆ· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν. Καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. Ὑπερηφανότεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. Ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἡθὸς τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσιν, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖον πῶς, πιθεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἡθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά εἰσιν· οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἡθὸς, καὶ ἀδυνατοῦ.

18 Ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστὶ· περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου· ἔστι δὲ, ἂν τε πρὸς ἓνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπη ἢ ἀποτρέπη· οἷον οἱ νοουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτῆς ἐστὶν εἶς· ὃν γὰρ δεῖ πείσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, κριτῆς, ἐὰν τε πρὸς

πρὸς ἀμφισβητοῦντα, εἴαν τε πρὸς ὑπόθεσιν  
 λέγη τίς, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆ-  
 σθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰναντία, πρὸς ἃ ὡσπερ  
 ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται· ὡσαύτως  
 δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὡσπερ γὰρ πρὸς  
 κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν· ὅλως  
 δὲ μόνος ὡς ἀπλῶς ἐστὶ κριτῆς, ὁ ἐν τοῖς πολι-  
 τικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· τὰ τε γὰρ  
 ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ  
 ὧν βουλευόμεθα· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολι-  
 τείας ἡθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς πρότερον  
 ὡς τε διακρισθέντων ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τί-  
 νων τοὺς λόγους τοὺς ἡθικούς ποιήσομεν· Ἐπεὶ  
 δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων, ἕτερόν τι  
 τὸ τέλος ἦν, περὶ ἀπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμένα  
 δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίσεις  
 φέρουσι, καὶ συμβουλευόντες, καὶ ἐπιδεικνύον-  
 τες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δ' ἐξ ὧν ἡθικούς  
 τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων  
 διάρξαι· λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν.  
 Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ  
 ἀδυνατοῦ προσχρῆσαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς  
 μὲν, ὡς ἔσαι· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι  
 δεικνύουσα· Ἐτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἀπάν-  
 των ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ  
 μειοῦν καὶ αὐξῆιν, καὶ συμβουλευόντες ἢ ἀπο-  
 τρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι.  
 Τούτων δὲ διακρισθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημά-  
 των κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχωμεν, καὶ

περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προφέν-  
τες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.  
Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὖξιν, οἰκειότατον  
τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγο-  
νός, τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρί-  
σις· τὸ δὲ ὀρθατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβου-  
λευτικοῖς.

- 19 Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνατῶν  
λέγωμεν. Ἄν δὴ τὸ ἐναντίον ἢ δυνατόν ἢ εἶναι  
ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον ὀφείηεν ἂν εἶναι δυ-  
νατόν· οἷον, εἰ δυνατόν ἀνθρώπου ὑγιασθῆναι,  
καὶ νοσῆσαι· ἢ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων,  
ἢ ἐναντία. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατόν, καὶ τὸ  
ὅμοιον. Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ  
τὸ ῥᾶιον. Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι  
δυνατόν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλε-  
πώτερον γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι.  
Καὶ οὐκ ἢ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος  
οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδὲ ἀρχεται γίνεσθαι  
τῶν ἀδυνατῶν· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διά-  
μετρον εἶναι, οὐτ' ἂν ἀρξαιτο γίνεσθαι, οὔτε  
γίγνεται. Καὶ οὐκ τὸ τέλος, καὶ ἢ ἀρχὴ δυνα-  
τὴ· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. Καὶ εἰ  
τὸ ὑστερον τῆ οὐσίας ἢ τῆ γενέσει δυνατόν γενέ-  
σθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέ-  
σθαι δυνατόν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ  
ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρ-  
χὴ γὰρ ἐκεῖνη. Καὶ ὧν ἕρως ἢ ἐπιθυμία φύ-  
σει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνατῶν ἕρῳ, οὐδ'  
ἐπιθυμεί

ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ ὧν ἐπισημαί  
 εἰσι καὶ τέχναι, δυνατόν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ  
 γενέσθαι. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν  
 τούτοις ἐστίν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πεί-  
 σαιμεν ταῦτα δ' ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ  
 φίλοι. Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον.  
 Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη. Εἰ γὰρ  
 πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ χιτῶν γενέσθαι  
 δυνατὰ, καὶ ὑποδήματα δυνατὰ. Καὶ εἰ  
 ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ  
 χιτῶν. Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέ-  
 σθαι, καὶ τὸ εἶδος. Καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ  
 γένος. Οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ  
 τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. Καὶ εἰ θά-  
 τερον τῶν πρὸς ἀλληλα πεφυκότων, καὶ θάτε-  
 ρον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ  
 εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης  
 ἢ παρασκευῆς δυνατόν γενέσθαι τι, μᾶλλον  
 διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. Ὅθεν καὶ  
 Ἀγάθωνι εἴρηται,

Καὶ μὴν τὰ μὲν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ

Ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἡττοσιν ἢ ἀφρονετέροισι δυνα-  
 τόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ  
 Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὐθυνοσ  
 ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὐρεῖν. Περὶ  
 δὲ ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς  
 εἰρημένοις ὑπάρχει. Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγο-  
 νεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. Πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ τὸ  
 ἡτλον

ἤτιον γίνεσθαι πεφικὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη  
καὶ τὸ μᾶλλον. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γί-  
γνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον,  
εἰ ἐπιλέλῃται, καὶ ἔμαθ' ἐποτε τοῦτο. καὶ εἰ  
ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ,  
ὅταν δυνάμενοι βουλευθῶσι, πράττουσιν· ἐμπο-  
δῶν γὰρ οὐδέν. Ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν  
τῶν ἔξω ἐκώλυε. καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργί-  
ζετο. καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ  
ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ  
ποιοῦσιν, οἱ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν· οἱ δ'  
ἐπιεικέεις, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. καὶ εἰ  
ἐμελλε γίνεσθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν  
μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα  
πεφύκει πρὸ ἐκείνου, ἢ ἔνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ  
ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπέειρασε, καὶ  
ἐπραξε. καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πεφύκει γίνεσθαι,  
ἢ οὐ ἔνεκα γίνεσθαι, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον,  
καὶ τὸ τούτου ἔνεκα γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε  
καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἐπραξε, καὶ ἐπέειρασεν. Ἔστι  
δὲ τούτων ἀπάντων, τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ  
δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. Περὶ δὲ  
τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερόν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων  
τοῖς εἰρημένοις· καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου, ἐκ τῶν  
αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βου-  
λήσει ὄν, ἔσται. καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀρ-  
γῇ, καὶ λογισμῶ μετα δυνάμεως ὄντα. Διὰ  
ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὀρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει,  
ἔσται· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεσθαι μᾶλλον τὰ  
μέλλοντα.

μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. Καὶ εἰ προγεγονεν, ὅσα πρότερον πεφύκει γίνεσθαι· οἶον, εἰ συνεφεῖ, εἰκὸς ὕσαι. Καὶ εἰ τὸ ἔνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἶον, εἰ θαμέλιος, καὶ οἰκία. Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονος τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως, μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προσηρημένων ἡμῖν ἐστὶ φανερόν. Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περὶ τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἀπλῶς καὶ ἐλάττονος. Ὡς τ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἶον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερόν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἀπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστὶ· κυριώτερα γὰρ ἐστὶ πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν καθόλου, τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων. Περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ, καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσαι, ἢ οὐκ ἔσαι, ἔτι δέ, περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἴρησθω ταῦτα.

Λοιπὸν δὲ, περὶ τῶν κοινῶν πίσεων ἄπασιν 20 εἰπεῖν, ἐπεὶ περ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. Εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίσεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθυμήματα· ἢ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματος ἐστὶ. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἢ δ' ἐπαγωγῇ, ἀρχή. Παραδειγμάτων δ' εἶδη

δύο ἐσίν· ἐν μὲν γὰρ ἐστὶ παραδείγματος εἶδος,  
 τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἐν δὲ, τὸ  
 αὐτὸν ποιεῖν. Τούτου δ' ἐν μὲν, παραβολή·  
 ἐν δὲ, λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί.  
 Ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοῖονδέ τι, ὥσπερ  
 εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευά-  
 ζεσθαι, καὶ μὴ ἔων Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ  
 γὰρ πρότερον Δαρείος οὐ πρότερον διέβη, πρὶν  
 Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, διέβη. Καὶ  
 πάλιν, Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ  
 ἔλαβε· λαβὼν δὲ, διέβη· ὡς τε καὶ οὔτος,  
 ἂν λάβῃ, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. Πα-  
 ραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά· οἷον εἴ τις λέγοι,  
 Ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ,  
 ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροῖη, μὴ οἱ ἂν  
 δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἱ ἂν λάχωσιν·  
 ἢ τῶν πλωτήρων ὄν τινα δεῖ κυβερνᾶν κληρώ-  
 σειεν, ὡς δεόν τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπι-  
 σάμενον. Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς  
 Φάλαριν, καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ.  
 Στησιχόρος μὲν γὰρ, ἐλομένων στρατηγὸν αὐτο-  
 κράτορα τῶν Ἰμερίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων  
 Φυλακὴν δίδναμι τοῦ σώματος, τᾶλλα δια-  
 λεχθεῖς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον· Ὡς ἵππος κα-  
 τεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ  
 διαφθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρή-  
 σασθαι τὸν ἔλαφον, ἤρώτα τιν' ἄνθρωπον, εἰ  
 δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. Ὁ δ'  
 ἔφησεν, εἰάν λάβῃ χαλινόν, καὶ αὐτὸς ἀναβῆ  
 ἐπ'

ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. Συνομολογήσαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι, ταῦτ' ἀπάθητε τῷ ἴππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἤδη ἔχετε, ἐλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα· εἰ δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναί ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη φαλάριδι. Αἰσωπὸς δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῶ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη, Ἀλώπεκα διαβαίνουσιν ποταμὸν, ἀπὸ Σθῆνας εἰς Φάραγγα· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναί, πολὺν χρόνον κακοπαθεῖν, καὶ κυνοραϊσᾶς πολλοὺς ἔχουσα αὐτῆς· ἐχθρὸν δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτήν, κατοικτεῖραντα ἐρωτᾶν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊσᾶς· τὴν δὲ οὐκ εἶν· ἐρομένου δὲ, διὰ τί, φᾶναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἔλκουσιν αἷμα· εἰ δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες, ἐκπιῶνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει· πλούσιος γὰρ ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι ἕξουσιν πένητες, οἱ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες. Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὐρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπὸν· λόγους δὲ, ῥᾶον. Ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ παραβολὰς, ἂν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ ῥᾶον ἐστὶν ἐκ φιλοσοφίας. Γὰρ μὲν οὖν

οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλευσασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγυνοῦσι. Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν· ἢ γὰρ πίσις διὰ τούτων ἔχοντα δ', ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι. Προτιθέμενα μὲν γὰρ εἴκειν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκείον ἐπαγωγῇ, πλὴν ἐν ὀλίγοις· ἐπιλεγόμενα δὲ, μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθανός. Διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντι δὲ, καὶ ἐν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστός καὶ εἰς χρήσιμος. Πόσα μὲν οὖν εἶδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρῆστέον, εἴρηται.

21 Περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος τί ἐστὶ γνώμη, μάλισ' ἂν γένοιτο φανερόν, περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τίσιν ἀρμότῃ χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. Ἔστι δὲ γνώμη, ἀπόφανσις, οὐ μὲν τοι περὶ τῶν καθέκαστον· οἷον, ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου· οὔτε περὶ πάντων καθόλου· οἷον, ὅτι τὸ εὐθύ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὧν αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἰρετὰ ἢ Φευκτὰ ἐστὶ πρὸς τὸ πράσσειν. Ὡς τ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα, ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμὸς ἐστὶ, σχεδὸν τὰ τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ αἱ ἀρχαί, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσιν. Οἷον,

Χρῆ δ' οὐ ποθ', ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ.  
 Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεισθαι σοφούς.  
 Τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς  
 αἰτίας, καὶ τοῦ δια τί, ἐνθύμημα ἔσαι τὸ  
 ἅπαν· οἶον,

Χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἧς ἔχουσιν, ἀργίας,  
 φθόνον πρὸς ἀσῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ.

Καὶ τὸ,

Οὐκ ἔσιν, ὅς τις πάντ' ἀνήρ εὐδαιμονεῖ.

Καὶ τὸ,

Οὐκ ἔσιν ἀνδρῶν, ὅς τις ἔς' ἐλεύθερος  
 γνώμη· πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα·

Ἡ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.  
 Εἰ δὴ ἐστὶ γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτλαρα  
 εἶναι γνώμης εἶδη· ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσαι,  
 ἢ ἄνευ ἐπιλόγου. Ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί  
 εἰσιν, ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβη-  
 τούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπι-  
 λόγου. Τούτων δ' ἀνάγκη, τὰς μὲν, διὰ τὸ  
 προεγνωσθαι, μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου· οἶον,

Ἄνδρῖ δ' ὑγιαίνειν ἀριστόν ἐστιν, ὡς γ' ἡμῖν  
 δοκεῖ.

Φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω· τὰς δ'  
 ἅμα λεγομένας, δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν· οἶον,

Οὐδεὶς ἐρασῆς, ὅσις οὐκ αἰεὶ φιλεῖ.

Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου, αἱ μὲν, ἐνθυμήματος  
 μέρος εἰσὶν· ὡσπερ,

Χρῆ δ' οὐ ποθ', ὅσις ἀρτίφρων·

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ

μέρος· καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. Εἰσὶ δ' αὐ-  
ται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴ-  
τιον· οἷον ἐν τῷδε,

Ἄθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὢν.  
Τὸ μὲν γὰρ φᾶναι, μὴ δεῖν αἰεὶ φυλάττειν τὴν  
ὀργὴν, γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, θνητὸν  
ὄντα, τὸ διὰ τί λέγει. Ὅμοιον δὲ καὶ τὸ,

Θνατὰ χρεὶ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν  
θνατὸν φρονεῖν.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἶδη  
γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἀρμόττει. Περὶ  
μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων,  
μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλο-  
γον, γνώμη χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον,  
εἴ τις εἴποι, Ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖ-  
σθαι δεῖ, οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὐ φημί χρῆναι  
παιδεύεσθαι· ἢ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπεῖν  
τὰ ἔμπροσθεν. Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων,  
ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι εὐρογυλώτα-  
τα. Ἀρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ τὰ Λα-  
κωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη  
οἷον, εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς  
εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ  
τέτλιγες χαμόθεν ἄδωσιν. Ἀρμόττει δὲ γνωμο-  
λογεῖν, ἡλικία μὲν πρεσβύτερον· περὶ δὲ τούτων,  
ὢν ἔμπειρός τις ἐστίν. Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικού-  
τον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπές, ὥσπερ καὶ τὸ  
μυθολογεῖν· τὸ δὲ περὶ ὢν ἄπειρος, ἡλίθιον καὶ  
ἀπαιδέυτον. Σημεῖον δ' ἰκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι  
μάλιστα

μάλις α γνωμοτύποι εἰσι, καὶ ῥαδίως ἀποφαίνονται. Καθόλου δὲ μὴ ὄντος, καθόλου εἰπεῖν, μάλις ἀερότητι ἐν σχετλιασμῶ, καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. Χρησθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὡσι χρησίμοι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοινὰ, ὡς ὁμολογούντων ἀπάντων, ἐρῶς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυμαμένους,

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Καὶ ἐπὶ τὸ ἥτιους ὄντας,

Ξυνὸς ἐνυάλιος.

Καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα, καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

Ἔτι εἶναι τῶν παροιμιῶν, καὶ γνώμαί εἰσιν· οἷον παροιμία, Ἀττικὸς πάροικος. Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν, καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα· λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ, Γνώθι σαυτόν· καὶ τὸ, Μηδὲν ἄγαν· ὅταν ἢ τὸ ἥθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον εἶναι. Ἔσι δὲ, παθητικῶς μὲν, εἴ τις ἐργιζόμενος φαίη ψεῦδος εἶναι, ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὐτόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν αὐτόν, οὐκ ἂν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε. Τὸ δὲ ἥθος βέλτιον, ὅτι οὐ δεῖ, ὡσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν·

ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς αἰεὶ φιλήσονται· ἐπιβουλου γὰρ θάτερον· ἢ ὧδε, οὐκ ἀρέσκει δ' ἐμοὶ τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τὸν γ' ἀληθινὸν φίλον, ὡς φιλήσονται αἰεὶ φιλεῖν. Καὶ οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τοὺς τε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. Ἐχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν δὴ, διὰ τὴν φορηκότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, εἴαν τις καθόλου λέγων, ἐπιτύχη τῶν δοξῶν ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. Ὁ δὲ λέγων, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ, καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἢ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀπόφανσις ἐστὶ· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ κατὰ μέρος προὔπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν. Οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχη κεχημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος, οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον· ἢ ὅτι οὐδὲν ἡλιθιώτερον τεκνοποιίας. Ὡσε δεῖ σοχάζεσθαι, πῶς τυγχάνουσι, ποῖα προὔπολαμβάνοντες· εἴθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν. Ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικούς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. Ἡθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις δῆλη ἡ προαιρεσις. Αἱ δὲ γνώμαι πᾶσαι τοῦτο ποιούσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν· ὡς τ' ἂν χρησαίωσιν αἱ γνώμαι, καὶ χρησοῦσθαι φαίνεσθαι ποιούσι τὸν λέγοντα. Περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ

τί ἐστὶ,

τί ἐστι, καὶ πόσα εἶδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρη-  
σέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήστω  
τοσαῦτα.

Περὶ δὲ ἐνθύμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν, 22  
τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα, τοὺς  
τόπους· ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν.  
Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμὸς τίς  
ἐστίν, εἴρηται πρότερον· καὶ πῶς συλλογισμὸς,  
καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν. Οὔτε γὰρ πόρ-  
ρωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν·  
τὸ μὲν γὰρ ἀσαφές, διὰ μῆκος· τὸ δὲ, ἀδο-  
λεσχία, διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. Τοῦτο γὰρ  
αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύ-  
τους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ  
Φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλων  
μουσικωτέρους λέγειν. Οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ  
καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι,  
καὶ τὰ ἐγγύς. Ὡς τ' οὐκ ἐξ ἀπάντων τῶν δο-  
κούτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὠρισμένων λεκτέον· οἷον,  
ἢ τοῖς κρῖνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται. Καὶ τοῦ-  
το δ', ὅτι οὕτω φαίνεται, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν,  
ἢ τοῖς πλείοις· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν  
ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.  
Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέ-  
γειν καὶ συλλογίζεσθαι, εἴτε πολιτικῶ συλλο-  
γισμῶ, εἴθ' ὀπαιοῦν, ἀναγκαῖον κατὰ τού-  
του ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα, ἢ πάντα, ἢ ἕνια·  
μηδὲν γὰρ ἔχων, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν.  
Λέγω δὲ, οἷον, πῶς ἂν δυνάμεθα συμβουλεύειν

Ἀθηναίους, εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες, τίς ἡ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτική, ἢ πεζική, ἢ ἄμφω· καὶ αὕτη πόσις· καὶ πρόσοδοι τίνες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἐτι δὲ, τίνας πολέμους πεπολεμήκασι, καὶ πῶς, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πρραχθέντα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. Ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων, ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν, ἐπαινοῦσι πάντες. Ὀμοίως δὲ, καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους, καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς. Ὡς δ' αὕτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται, οὐδὲν δὲ διαφέρει, περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταῦτό τοῦτο δρᾶν. καὶ γὰρ συμβουλευόντα τῷ Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὑπάρχοντα, ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν, ληπτέον, ἐν ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει ἢ αἰσχρὸν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον·  
συμβου-

συμβουλευόντες δὲ, εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβε-  
 ρόν. Ὅμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος  
 ὁτουοῦν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, ἢ ἀγαθὸν ἢ  
 μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ,  
 ἢ τῷ ἀγαθῷ: Ὡς ἔπειδὴ καὶ πάντες οὕτω  
 φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἂν τε ἀκριβέστερον, ἂν  
 τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ  
 ἀπάντων λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκα-  
 στον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου· δῆλον  
 γὰρ, ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι· φαινερὸν  
 ἔτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον  
 περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχο-  
 μένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων. Περὶ δὲ τῶν ἐξ  
 ὑπογυίου γιγνομένων, ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον,  
 ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρ-  
 χοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος· καὶ περιγράφοντα,  
 ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος·  
 ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων,  
 τοσοῦτω ράδιον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον,  
 τοσοῦτω οἰκειότερα, καὶ ἥττον κοινά. Λέγω  
 δὲ, κοινά μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα ὅτι  
 ἀνδρῶπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ  
 τὸ Ἴλιον ἐσρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις  
 ὑπάρχει πολλοῖς· ὡς τ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦ-  
 τος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην· ἴδια δὲ, ἀ-  
 μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον  
 τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἐκτορα, τὸν ἄριστον τῶν  
 Τρῶων· καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκάλυπεν ἀπαντας  
 ἀποβαίνειν, ἄτρωτος ὢν· καὶ ὅτι νεώτατος

καὶ οὐκ ἔνορκος ὧν ἐσφάτευσσε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Εἰς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός. Τὰ δὲ σοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· σοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. Πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. Ἔσι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἶδη δύο· τὰ μὲν γὰρ, δεικτικά ἐσιν, ὅτι ἐσιν, ἢ οὐκ ἔσι· τὰ δὲ, ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἐλεγχος καὶ συλλογισμός. Ἔσι δὲ, τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικόν, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἐκάσων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχοντα οἱ τόποι· ἐξειλεγμένα γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκασον εἰσὶν· ὡς τ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου· καὶ περὶ τῶν ἡθῶν καὶ παθημάτων, καὶ ἔξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἀπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν, παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικούς καὶ τοὺς ἀποδεικτικούς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπεὶ περ οὐδὲ συλλογισμῶν. Δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

"Εσι δὲ εἰς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν 23 ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασαίνειν, βλαβερόν. Ἡ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ, Εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.

Εἶπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν

Ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὄργην πεσεῖν,

οὐδ' εἴγ' ἀναγκασθεῖς τις εὖ δράσει τινα,

Προσηκόν ἐσι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν.

Ἄλλ' εἶπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν

Πιθανόν, νομίζειν χερὶ γε καὶ τοῦναντίον

Ἄπισ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

"Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν, ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως νῦν ὁ οὐχ αἰρετόν, δικαίως ἀποθανεῖν. Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. Εἰ γὰρ πατέρω ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, πατέρω τὸ πεπονθέσαι. Καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι· οἷον ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν, Εἰ γὰρ μὴδ' ὑμῖν αἰσχροὺς τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. Καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. "Εσι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. Εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ

ὑπὸ σοῦ. Διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιός ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἴτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἀρμότῃ. Ἐνίοτε γὰρ διαφανεῖ τὸ τοιοῦτο· καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίῳ τοῦ Θεοδέκτου,

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐσύγει βροτῶν;  
Φησὶ δ' ἀποκρινόμενος,

Ἄλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

Ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφειβοίας, πῶς; ὑπολαβὼν φησὶ,

Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.  
Καὶ οἷον ἢ περὶ Δημοφένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιός ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον οὐκ ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον· οἷον, εἰ μὴ οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἱ γ' ἄνθρωποι τοῦτο γὰρ ἔσιν, εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχει, μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἥττον. Τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὴν πατέρα τύπτει, ἐκ τοῦ, εἰ τὸ ἥττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁποῦτον ἂν δεῖ δείξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὐ. Ἔτι εἰ μὴ τε μᾶλλον, μὴ τε ἥττον· ὅθεν εἴρηται,

Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατῆρ,  
Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας  
Κλεινότατον γόνον.

Καὶ

Καὶ ὅτι εἰ μὴδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδα, οὐδ' Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ Πάτροκλον ἔκτωρ, καὶ Ἀχιλλεὺς Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ μὴ οἱ ἄλλοι τεχνῖται Φαῦλοι, οὐδ' οἱ Φιλόσοφοι. Καὶ εἰ μὴ οἱ στρατηγοὶ Φαῦλοι, ὅτι ἀποθανοῦνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. Καὶ ὅτι εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλος, ἐκ τοῦ τὸν χρένον σκοπεῖν οἷον ὡς Ἴφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἀρμόδιον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίου τῆς εἰκόνας τυχεῖν, εἰάν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δὲ, ἄρ' οὐ δώσετε; Μὴ τοῖνυν μέλλοντες μὲν, ὑπισχνεῖσθε· παθόντες δ', ἀφαιρεῖσθε. Καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους Φίλιππον διίεναι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν· ἄτοπον οὖν, εἰ διότι προεῖτο, καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν. Ἄλλος, ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρω, ᾧ ἐχρήσατο Ἴφικράτης, πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, εἰ προδοίῃ ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν· οὐ φάσκοντος δὲ, εἶτα εἶπε, Σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ἂν, οὐ προδοίης, ἐγὼ δ' ἂν Ἴφικράτης; Δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀρισείδην κατηγοροῦντα, τοῦτό τις ἂν εἶποιεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγοροῦ. Ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν αἰεί.

Καθόλου δ' άτοπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπι-  
 τιμᾷ ἄλλοις, ἀ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσκειν ἄν· ἢ  
 προτρέποι ποιεῖν, ἀ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μηδὲ ποιή-  
 σκειν ἄν. Ἄλλος, ἐξ ὀρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ  
 δαιμόνιον οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον.  
 Καί τοι ὅς τις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον  
 ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. Καὶ ὡς Ἴφι-  
 κράτης, ὅτι γενναϊότατος ὁ βέλτερος· καὶ γὰρ  
 Ἀρμόδιω καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε  
 γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πράξαι. καὶ ὅτι  
 συγγενέστερος αὐτός. Τὰ γοῦν ἔργα συγγενέ-  
 στερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἀρμόδιου καὶ Ἀριστογείτο-  
 νος, ἢ τὰ σά. Καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι  
 πάντες ἀν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ  
 ἐνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σω-  
 κράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχήλαον· ὕβριν  
 γὰρ ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι  
 ὁμοίως εὖ παθόντα, ὡσπερ καὶ κακῶς· πάν-  
 τες γὰρ οὗτοι ὀριστάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ  
 τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. Ἄλλος  
 ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ  
 τοῦ ὀρθῶς. Ἄλλος ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ  
 πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνε-  
 κα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο,  
 ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοὶ φασιν.  
 Ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς· οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας,  
 ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διο-  
 ρίζουσι τὰ ληθές. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι  
 Μαντία τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱόν,  
 ἢ μήτηρ

ἡ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβησιν Ἴσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ Δαδωνίς ἀπέδειξεν Ἴσμηνίου τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο Θεσσαλίσκον Ἴσμηνίου ἐνόμιζον. Καὶ παλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, Εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων, οὐ παραδίδασσι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρεψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἀπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάζασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, Ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλογον, καὶ περ βλάβασφημον ὄντα, τιμηθήκασι· καὶ Χῖοι Ὀμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι Σαπφῶ, καὶ περ οὔσαν γυναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἦκιστα φιλολόγοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προσάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις. Ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάντες καὶ αἰεὶ· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἷγε πλείοσι, ἢ σοφοῖς, ἢ πάντες ἢ οἱ πλείοσι, ἢ ἀγαθοῖς· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν· οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν·

οἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις· ὡς περὶ τὸ  
εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς, Εἰ ταῖς μὲν  
σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν ἀρείῳ πάγῳ  
δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδη δ' οὐ; Ἡ ὡς περὶ  
Σαπφῶ, Ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ  
γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. Ἡ  
ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν  
τι εἰπόντα, ὡς ἄετο, Ἀλλὰ μὲν ὁ γ' ἑταῖρος  
ἡμῶν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον· λέγων τὸν Σω-  
κράτην. Καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα  
τὸν θεόν, κεχημένος πρότερον Ὀλυμπιάσιν,  
εἰ αὐτῶταυτὰ δοκεῖ, ἄπερ τῷ πατρὶ ὡς αἰσχρὸν  
ὄν, τὰναντία εἰπεῖν. Καὶ περὶ τῆς Ἑλένης,  
ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπουδαῖα, εἶπερ  
Θησεὺς ἔκρινε· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ  
θεαὶ προέκριναν. Καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι  
σπουδαῖος, ὡς περὶ Ἰσοκράτης φησὶ Κόνων γοῦν  
δυσυχῆσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπῶν,  
ὡς Εὐαγόραν ἤλθεν. Ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν,  
ὡς περὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποῖα κίνησις ἢ ψυχὴ  
ἦδε γὰρ, ἢ ἦδε. Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκρά-  
τους τοῦ Θεοδέκτου, εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκεν;  
τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἢ πόλις νομίζει;  
Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει  
ὡς θ' ἔπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθόν καὶ κακόν, ἐκ  
τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν,  
καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν  
ἢ ψέγειν. Οἷον, τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι  
ἀκολουθεῖ κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν·  
οὐ τοίνυν

οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι· φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. Ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἢ Καλλιππου τέχνη, προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατόν, καὶ τὰλλα, ὡς εἴρηται. Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοις ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπει δέη, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. Διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τὰναντία. Οἶον, ἰέρεια οὐκ εἶα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· Ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποι σε μισήσουσιν· εἰ δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. Δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· εἰ μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν· εἰ δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι. Τοῦτο δ' ἐστὶ ταῦτό τῷ λεγομένῳ, τὸ ἔλος πρῆσθαι καὶ τοὺς ἄλλας. Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστίν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοις, ἐκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐπῆται, ἐναντία ἐκάτερα ἐκατέροις. Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ αὐτὰ φανερώς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ φανερώς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλά ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδία δὲ, τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται· ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἶον, ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, Ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παιδῶν ἀνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παιδας

εἶναι ψηφιοῦνται. Καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ,  
 "Ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον  
 Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν·  
 Φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφό-  
 ροῖς ἀνήκεσα διαπεπραγμένους; Ἄλλος, ἐκ τοῦ  
 τὸ συμβαῖνον εἶναι ἢ ταῦτόν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμ-  
 βαίνει ταῦτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, "Ὅτι ὁμοί-  
 ως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς,  
 τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ  
 συμβαίνει, μὴ εἶναι ποτε τοὺς θεοὺς. Καὶ  
 ὅλως δὲ, τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου, λαμβάνειν  
 ὡς ταῦτόν αἰεὶ· μέλλετε δὲ κρίνειν, οὐ περὶ Σω-  
 κράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χερὶ φιλο-  
 σοφεῖν. Καὶ ὅτι τὸ δίδονα γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν  
 ἐς· καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν τὸ  
 προσταττόμενον. Ληπτέον δ', ὁπότερον ἂν ἢ χερὶ-  
 σιμον. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταῦτόν τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ  
 αἰρεῖσθαι, ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν·  
 οἷον τὸδε τὸ ἐνθύμημα, Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμα-  
 χόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν· κατελθόντες δὲ  
 φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα; Ὅτε μὲν γὰρ  
 τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ἠροῦντο· ὅτε δὲ τὸ  
 μὴ μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. Ἄλλος, τὸ οὐ  
 ἔνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἔνεκα φάναι  
 εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δοίῃ ἂν τις τινί, ἵνα  
 ἀφελόμενος λυπήσῃ. Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὐνοίαν φέρων,

Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα

Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Καὶ

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,  
 Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες  
 Ἄρετῆς γένωνται Μελεάγρω πρὸς Ἑλλάδα.  
 Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διο-  
 μῆδης προείλετο Ὀδυσσεά, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα  
 ἤττων ἢ ὁ ἀκολουθῶν· ἐνδέχεται γὰρ τούτου  
 ἕνεκα ποιῆσαι. Ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφι-  
 σβητοῦσι, καὶ τοῖς συμβουλευούσι, σκοπεῖν  
 τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἕνε-  
 κα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι· ταῦτα γὰρ  
 ἐσιν, ἃ, εἰ μὲν ὑπάρχει, δεῖ πράττειν· οἷον,  
 εἰ δυνατόν, καὶ ῥάδιον, καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῶ,  
 ἢ φίλοις· ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον· ἢ  
 ἐλάττων ἢ ζημία τοῦ πράγματος. Καὶ προτρέ-  
 ποντα δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν  
 ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατη-  
 γοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀπο-  
 τρεπόντων, ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρε-  
 πόντων, κατηγοροῦσιν. Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος,  
 ὅλη τέχνη, ἢ τε Παμφίλου, καὶ ἢ Καλλίππου.  
 Ἄλλος, ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίνεσθαι, ἀπίστων  
 δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγύς ἦν· καὶ ὅτι  
 μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμ-  
 βάνουσιν· εἰ οὖν ἄπιστον, καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς  
 ἂν εἴη· οὐ γὰρ διὰ γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανόν,  
 δοκεῖ οὕτως. Οἷον, Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτ-  
 θεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐφορῦβησαν  
 αὐτῶ εἰπέντι· Δέοντα οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώ-  
 σοντος· καὶ γὰρ οἱ ἰχθυεὺς ἀλός· καὶ τοι οὐκ

εἰκός, οὐδὲ πιθανόν, ἐν ἄλλῃ τρεφομένους  
 δεῖσθαι ἄλός· καὶ τὰ σέμουλα ἐλαίου· καί  
 τοι ἄπισον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται, ταῦτα δεῖ-  
 σθαι ἐλαίου. Ἄλλος ἐλεγκτικός, τὸ τὰ ἀνομο-  
 λογουμένα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ  
 πάντων καὶ χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων·  
 χωρὶς μὲν, ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἷον, καὶ  
 φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριά-  
 κοντα· χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, καὶ φησὶ μὲν εἶναί  
 με Διλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδείξαι δεδικασμέ-  
 νον οὐδεμίαν δίκην· χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ  
 ἀμφισβητοῦντος, καὶ οὗτος μὲν οὐ δεδανεικε πώ-  
 ποτ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν.  
 Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις, καὶ ἀνθρώ-  
 ποις καὶ πράγμασι, μὴ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν  
 αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔσι γὰρ τι, δι' ὃ φαίνε-  
 ται· οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱόν,  
 διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ  
 λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἢ διαβολή.  
 καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Θεοδέκτου, Ὀδυσσεὺς  
 λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρείότερος ἂν  
 τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ αἰτίου,  
 ἂν τε ὑπάρχη, ὅτι ἔσι· καὶ μὴ ὑπάρχη, ὅτι οὐκ  
 ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὐ αἴτιον, καὶ ἄνευ  
 αἰτίου, οὐδέν ἔστιν. Οἷον Λεωδάμας ἀπολογού-  
 μενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι  
 ἦν ζηλίτης γεγωνῶς ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἀλλ' ἐκκό-  
 ψα ἐπὶ τῶν τριάκοντα· οὐκ ἐνδέχεσθαι, ἔφη·  
 μᾶλλον γὰρ ἂν πισεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα,  
 ἐγγεγραμ-

ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον.  
 Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχεται βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται,  
 ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκο-  
 πεῖν. Φανερόν γάρ, ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ  
 πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἐκὼν τὰ Φαῦλα καὶ γι-  
 γνώσκων προαιρεῖται. Ἐστὶ δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολ-  
 λάκις γὰρ ὑστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἦν πρά-  
 ξαι βέλτιον· πρότερον δὲ, ἄδηλον. Ἄλλος, ὅταν  
 τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις,  
 ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶ-  
 σιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέα, καὶ θρηνώσιν, ἢ  
 μὴ, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι,  
 μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. Ἄλλος  
 τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἀμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ  
 ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ, οἱ  
 μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν·  
 οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· ἤμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια  
 περὶ τὴν ἀποσολὴν τῶν παιδῶν· ἢ δ' ἀπολογεῖ-  
 ται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα  
 ἂν ἀπέκτεινε· τοῦτο γὰρ ἤμαρτεν ἂν μὴ ποιή-  
 σασα, εἰ περ καὶ θάτερον ἐποίησεν. Ἐστὶ δ' ὁ  
 τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος, ὅλη  
 ἢ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ  
 ὀνόματος· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφῶς Σιδηρῶ, καὶ Φοροῦσα τούνομα.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν·  
 καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον, Θρασύβουλον ἐκά-  
 λει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, αἰεὶ Θρασύ-  
 μαχος εἶ· καὶ Πῶλον, αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· καὶ

Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου  
οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος· χαλεποὶ γάρ· καὶ  
ὡς Εὐριπίδου Ἐκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

Καὶ τούνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς  
καὶ ὡς Χαιρήμων,

Πενθεύς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ  
ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ, συναγω-  
γὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν  
ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ, φανερὰ εἶναι τῷ  
ἀκροατῇ μᾶλλον. Πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτι-  
κῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖ-  
ται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προ-  
ρῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ  
ἐφ' αὐτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι· καὶ ἔσων  
τοσοῦτον ὑπερίζουσιν, ὡς θ' ἅμα εἰρημένων  
γνωρίζειν.

- 24 Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τὸν μὲν εἶναι συλλο-  
γισμὸν, τὸν δὲ μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δὲ ἀνάγκη  
καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ  
μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δὲ· ἐπεὶ περὶ τὸ ἐνθύμημα,  
συλλογισμὸς τις. Τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων  
ἐνθυμημάτων, εἷς μὲν, ὁ παρὰ τὴν λέξιν· καὶ  
τούτου ἐν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς,  
τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ  
τελευταῖον εἰπεῖν, Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό· ἀνάγκη  
ἄρα τὸ καὶ τό. Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ  
συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται  
ἐνθύμημα· ἢ γὰρ τοιαύτη λέξις, χώρα ἐστὶν ἐν-  
θυμήματος.

θυμήματος. Καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. Ἔσι δὲ εἰς τὸ τῆ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν. Ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν. Ἐκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντεθέντων δὲ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίνεσθαι. Ἐν δὲ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὡς τὸ φάναί σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. Ἡ εἶ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει· ἢ τὸν Πάνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφη,

ὦ μάκαρ, ὃν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν Ὀλύμπιοι.

Ἡ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύνα, ἀτιμωτάτον ἐστὶν ὡς τε τὸ κύνα δηλονότι τίμιον. Καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναί τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. Καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον· ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χερμάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἀπλῶς λέγεται. Ἄλλος, τὸ διηρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκεῖμενον διαιροῦντα. Ἐπεὶ γὰρ ταῦτον δοκεῖ εἶναι, οὐκ ὄν ταυτὸ πολλάκις, ὁπότερον χερσιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. Ἔσι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος· οἷον, τὸ εἰδέναί, ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ ἐστὶν ἕκαστον γὰρ οἶδε· καὶ τὸν τὰ σοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτὸ ἐστὶ. Καὶ

ἐπεὶ τὸ δις τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἐν Φάναι  
 ὑγιεινὸν εἶναι· ἄτοπον γάρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ,  
 ἐν κακόν ἐσιν. Οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ  
 δεικτικόν ἐσιν· οὐ γάρ ἐσιν ἐν ἀγαθόν, δύο κα-  
 κά. Ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. Πάλιν  
 τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα  
 τυράννους κατέλυσε· συντίθησι γάρ. Ἡ τὸ ἐν  
 τῷ Ὁρέθῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐσιν·  
 Δίκαιόν ἐσιν, εἴ τις ἂν κτείνῃ πόσιν,  
 ἀποθνήσκειν ταύτην,

Καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν.  
 Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γάρ,  
 ἴσως οὐκέτι δίκαιον. Εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν  
 ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γάρ τὸ ὑπό τινος. Ἄλλος  
 δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνα-  
 σκευάζειν. Τοῦτο δ' ἐσιν, ὅταν μὴ δειξας ὅτι  
 ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γάρ Φαί-  
 νεοται· ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν  
 ἔχων, αὐξῇ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν  
 ὀργίζηται. Οὐκοῦν ἐσιν ἐνθύμημα· παραλογί-  
 ζεται γάρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίη-  
 σεν, οὐ δεδειγμένον. Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου·  
 ἀσυλλόγιστον γάρ καὶ τοῦτο· οἷον, εἴ τις λέγοι·  
 Ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἀρ-  
 μοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τυ-  
 ραννον Ἰππαρχον· καὶ εἴ τις λέγοι, Ὅτι κλέπτης  
 Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γάρ καὶ  
 τοῦτο· οὐ γάρ πᾶς πονηρὸς, κλέπτης· ἀλλ' ὁ  
 κλέπτης πᾶς, πονηρὸς. Ἄλλος, διὰ τὸ συμ-  
 βεβηκός·

βεβηκός· οἶον, ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. Ἡ εἶ τις Φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι, τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον· οἶον, ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὀμιλίαν, ἐν τῇ ἴδῃ διέτριβε καθ' αὐτόν· ἔτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἂν. Καὶ ἐπεὶ καλλωπιστής, καὶ νυκτωρ πλανᾶται, μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Ὁμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ἄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται· καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεςιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν. Διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον· οἶον τὸ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἶον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν, πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. Ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε, καὶ πῶς· οἶον, ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἴρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρὸς· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ, μέχρι τούτου κύριος. Ἡ εἶ τις Φαίη τὸ

τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως· ἀλλ' ὅταν ἀρχῇ χειρῶν ἀδίκων. Ἔτι, ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς, παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τι γίνεταί φαινόμενος συλλογισμὸς· οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν· ἐστὶ γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν· καὶ ὅτι ἐπισητὸν, τὸ ἄγνωστον· ἐστὶ γὰρ ἐπισητὸν, τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα, παρὰ τὸ μὴ ἀπλῶς εἰκός, ἀλλὰ τι εἰκός. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει,

Τάχ' ἂν τις εἰκός αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,

Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

Γίνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὡς τ' εἰκός, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσαι τὸ μὴ εἰκός, εἰκός· ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς. Ἄλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατὰ τι, καὶ πρὸς τι, καὶ πῆ, οὐ προστιθέμενα, ποιεῖ συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα, παρὰ τὸ εἰκός εἶναι μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ τι εἰκός. Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἂν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ἢ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀφενῆς ὦν, αἰκίαν φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· καὶ ἔνοχος ὦν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὦν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκός ἔμελλε δόξειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ. φαίνεται μὲν οὖν ἀμφοτέρω εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν, εἰκός· τὸ δὲ, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται· καὶ τὸ τὸν ἥτις δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἐστὶ. Καὶ ἐν-  
τεῦθεν

τεῦθεν δικαίως ἐδυσχέρανον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γὰρ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. Καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.

Περὶ δὲ λύσεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων<sup>25</sup> εἰπεῖν. Ἔστι δὲ λύειν, ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἐνσασιν ἐνεγκόντα. Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ, ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δὲ πολλὰ, ἐναντία ἀλλήλοις ἐσὶν. Αἱ δ' ἐνσάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκρυμένων. Λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν, οἷον, εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὡς σπουδαῖος, ἢ ἐνσασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγγοτο καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου, ἐνσασις φέρεται οἷον, εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ· ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν. Αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ

ἀμαρ-



γάρ ἐστι τὸ γνώμη τῆ ἀρίστη κρίνειν· οὐκ οὐκ  
 ἰκανὸν, ἀν λύση, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ  
 δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός. Τοῦτο δὲ συμβήσεται,  
 εἴαν ἢ ἢ ἐνσκευασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ἐνδέ-  
 χεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ, ἢ  
 τοῖς πράγμασι· τὰ κυριώτατα δὲ, εἰ ἀμφοῖν·  
 εἰ γὰρ τὰ πλεονάκεις οὕτω, τοῦτ' ἐστὶν εἰκός μᾶλ-  
 λον. Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ  
 σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, καὶ ἢ ὑπάρχον-  
 τα, ὡς περ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ  
 ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ  
 τῶν ἀναλυτικῶν. Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματωδῆ  
 ἢ αὐτῆ λύσις, καὶ τὰ εἰκότα· εἴαν τε γὰρ ἔχω-  
 μέν τι, οὐχ οὕτω λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον,  
 ἢ καὶ τὰ πλείω, καὶ πλεονάκεις ἄλλως· εἴαν  
 δὲ καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκεις, οὕτω μαχη-  
 τέον, ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως,  
 ἢ διαφορὰν γέ τινα ἔχει. Τὰ δὲ τεκμήρια, καὶ  
 τεκμηριώδη ἐνθυμήματα, κατὰ μὲν τὸ ἀσυλ-  
 λόγιστον, οὐκ ἔσαι λῦσαι. Δῆλον δὲ καὶ τοῦθ'  
 ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Λεῖπεται δ' ὡς οὐχ  
 ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύειν. Εἰ δὲ φανερόν,  
 καὶ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον  
 ἤδη γίνεταί τοῦτο· πάντα γὰρ γίνεταί ἀπο-  
 δείξει ἤδη φανερά.

Τὸ δ' αὖξιν καὶ μειοῦν, οὐκ ἔστιν ἐνθυμή-26  
 ματος σοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω σοιχεῖον καὶ  
 τόπον. Ἐστὶ γὰρ σοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ  
 ἐνθυμήματα ἐμπίπτει. Τὸ δ' αὖξιν καὶ μειοῦν,  
 ἔστιν

ἔστιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὡσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. Ταῦτα δ' ἔστι πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ, καὶ τὰ ἐνθυμήματα· ὡς τ' εἰ μηδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὖξεν καὶ μειοῦν. Οὐδὲ τὰ λυτικά, ἐνθυμήματος εἰδὸς τί ἐστιν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν, ἢ ὁ δεῖξας, ἢ ὁ ἐνσασιν ἐνεγκῶν· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν ἔτι γέγονεν, οὗτος ὅτι γέγονεν. Ὡς τε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορὰ· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρωῶνται ἀμφοτέρω· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστι, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. Ἡ δ' ἐνσασις, οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματα, ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελογισαί, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. Ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων, καὶ γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. Λοιπὸν δὲ διελθῶν περὶ λέξεως καὶ τάξεως.

# ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

## ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ.

I

**Ε**πειδὴ τρία ἐσὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἐν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίσεις ἔσονται· δεύτερον δέ, περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δέ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου· περὶ μὲν τῶν πίσεων εἴρηται, καὶ ἐκ πύσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα· ἢ γὰρ τῶ αὐτοῖ τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῶ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῶ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. Εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ προρίζεσθαι· ἔστι γὰρ, τὰ μὲν, εἶδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ, τόποι. Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς δεῖ εἰπεῖν· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δέ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι· τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὐπω δ' ἐπικεχρίσθηται, τὸ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. Καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ραψωδίαν ὀψὲ παρηλθεν· ὑπε-

L

κρίνοντο

κρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγωδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικὴν ἔστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικὴν· ἔπερ ἕτεροὶ τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τηϊός. Ἔστι δὲ αὐτὴ μὲν ἐν τῇ Φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἷον, πότε μεγάλη, καὶ πότε μικρὰ, καὶ πότε μέση· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷον ὀξεῖα, καὶ βαρεῖα, καὶ μέση· καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρεῖς γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἔστι, μέγεθος, ἀρμονία, ῥυθμός. Τὰ μὲν οὖν ἀθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγῶνων οὗτοι λαμβάνουσι. Καὶ καθάπερ ἐκεῖ μείζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. Οὕτω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε· καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβάνομενον· ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ ῥητορικὴν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μὴτ' εὐφραίνειν· δίκαιον γάρ, αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν· ὡς τε τᾶλλα ἔξω τοῦ ἀποδείξαι, περιεργά ἐστι· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκρατοῦ μοχθηρίαν. Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν,

εἰπεῖν, οὐ μὲν τοι τοσοῦτον· ἀλλ' ἅπαντα  
 Φαντασία ταῦτά ἐσι καὶ πρὸς τὸν ἀκροατὴν·  
 διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. Ἐκείνη  
 μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταῦτό ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ.  
 Ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν  
 τινες· οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις. Καὶ ἐσι  
 φύσεως, τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον·  
 περὶ δὲ τὴν λέξιν ἐντεχνον. Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο  
 δυναμένοις γίνεταί πάλιν ἄθλα, καθάπερ ἐν  
 τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γρα-  
 φόμενοι λόγοι μείζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν,  
 ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. Ἦρξαντο μὲν οὖν κινήσαι  
 τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ  
 γὰρ ὀνόματα, μιμήματά ἐσιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ  
 ἡ Φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μοριῶν ἡμῖν·  
 διὸ καὶ αἱ τέχνηαι συνέησαν, ἢ τε ῥαψωδία,  
 καὶ ἡ ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαί γε. Ἐπεὶ δ' οἱ  
 ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν  
 πορῖσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ  
 πρώτη ἐγένετο ἡ λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. Καὶ νῦν  
 ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδευτῶν τοὺς τοιούτους  
 οἶονταί διαλέγεσθαι κάλλιπα· τοῦτο δ' οὐκ  
 ἐσιν, ἀλλ' ἐτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις  
 ἐσί· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς  
 τραγωδίας ποιοῦντες ἔτι χρωῶνται τὸν αὐτὸν  
 τρόπον· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων  
 εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῶν λόγων  
 τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότητα εἶναι τῶν ἄλλων·  
 οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφήκασιν, ὅσα παρὰ

τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμου,  
καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἐξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκα-  
σι· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἱ αὐτοὶ οὐκ  
ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. Ὡς τε Φανερόν,  
ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν,  
ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης  
οἷας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ  
ποιητικῆς.

- 2 Ἐσω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα· καὶ ὠρίσθω  
λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι· σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ  
λόγος εἰ μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔρ-  
γον· καὶ μῆτε ταπεινὴν, μῆτε ὑπὲρ τὸ ἀξίω-  
μα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἢ γὰρ ποιητικὴ ἴσως  
οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. Τῶν δ'  
ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύ-  
ρια· μὴ ταπεινὴν δέ, ἀλλὰ κεκοσμημένην  
τάλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιη-  
τικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι  
σεμνοτέραν· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἀν-  
θρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πά-  
σχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. Διὸ δεῖ ποιεῖν ξέ-  
νην τὴν διάλεκτον· θαυμασαὶ γὰρ τῶν ἀπόν-  
των εἰσὶν· ἠδὲ δὲ τὸ θαυμαστόν. Ἐπὶ μὲν οὖν  
τῶν μέτρων πολλὰ τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἀερότης  
ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ  
λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις, πολλῶν ἐλάττω  
εἰσιν· ἢ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ ἐν-  
ταῦθα, εἰ δούλος καλλιπεῖτο, ἢ λίαν νέος,  
ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἐστὶ  
καὶ

καὶ ἐν τούτοις ἐπισυσελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον. Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τούτο γὰρ πιθανόν, ἐκείνο δὲ τούναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους· καὶ οἶον ἢ Θεοδώρου Φωνὴ πέποιθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἢ μὲν γὰρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ', ἀλλότρια. κλέπτεται δ' εὖ, εἰάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῆ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τῶσαῦτ' ἐχόντων εἶδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως· τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεπονημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρητέον· ὅπου δὲ, ὑπερον ἐροῦμεν· τὸ δὲ διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μείζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. Τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ, μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν· σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκειοῖς, καὶ τοῖς κυρίοις. Ὡς τε δῆλον, ὡς εἰάν τις εὖ ποιῇ τις, ἔσαι τε ξενικόν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ· αὕτη δ' ἦν τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετὴ. Τῶν δ' ὀνομάτων, τῶ μὲν σοφιστῆ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ· τῶ ποιητῆ δὲ συνωνυμίαι. Λέγω

δὲ κύρια τε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαι  
 τε καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφοτέρωθεν,  
 καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. Τί μὲν  
 οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἶδη μετα-  
 φορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται, καὶ ἐν  
 ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραὶ, εἴρηται,  
 καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Το-  
 σοῦτώ δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι  
 περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων  
 ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. Καὶ τὸ σαφές, καὶ  
 τὸ ἡδύ, καὶ τὸ ξενικόν ἔχει μάλιστα ἢ μετα-  
 φορά. Καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου.  
 δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς  
 ἀρμοστούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔστι ἐκ τοῦ ἀνά-  
 λογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται, διὰ τὸ  
 παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι.  
 Ἄλλα δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέω φοινίκις, οὕτω γέ-  
 ροντι τί· οὐ γὰρ ἢ αὐτὴ πρέπει ἐσθῆς. Καὶ  
 εἴαν τε κοσμεῖν βούλη, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῆς  
 ἐν ταύτῳ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, εἴαν τε  
 ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. λέγω δ' οἷον,  
 ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάνακ  
 τὸν μὲν πτωχεύοντα εὐχεσθαι, τὸν δ' εὐχόμενον  
 πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον  
 ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλιᾶν μητρα-  
 γύρτην, ἀλλ' οὐ δαδοῦχον· ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον  
 αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν  
 καλεῖν, ἀλλὰ δαδοῦχον· ἄμφω γὰρ περὶ  
 θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον, τὸ δὲ ἄτιμον. Καὶ  
 οἱ μὲν

οὐ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὐτοὺς τεχνί-  
 τας καλοῦσι· ταῦτα δ' ἄμφω, μεταφοραί·  
 ἢ μὲν ῥυπαινόντων, ἢ δὲ τούναντίον. καὶ οὐ  
 μὲν λησαί, αὐτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν. Διὸ  
 ἔξεσι λέγειν, τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἀμαρτάνειν,  
 τὸν δὲ ἀμαρτάνοντα ἀδικῆσαι· καὶ τὸν κλέ-  
 ψαντα, καὶ λαβεῖν καὶ προῖθῆσαι. Τὸ δὲ,  
 ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ, κόπας ἀνάσ-  
 σειν, καὶ ἀποβάς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι  
 μῆζον τὸ ἀνάσσειν, ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλε-  
 πται οὖν. Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς  
 ἀμαρτία, ἐὰν μὴ ἠδείας ἢ σημεῖα φωνῆς· οἷον  
 Διονύσιος προσαγορεύει ὁ Χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλε-  
 γείοις, κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι  
 ἄμφω φωναί. φαύλη δὲ ἢ μεταφορὰ ταῖς  
 ἀσήμοις φωναῖς. Ἔτι δὲ, οὐ πόρρωθεν δεῖ,  
 ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μετα-  
 φέρειν τὰ ἀνώνυμα ὀνομασμένως, ὃ λεχθὲν  
 δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι  
 τῷ εὐδοκιμοῦντι,

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλή-  
 σαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. Ἔστι δ' ἄμφω πρόσ-  
 θεσίς τις. Κόλλησιν τοίνυν εἶπε, τὴν τῆς συ-  
 κίας προσβολήν. καὶ ὅλως, ἐκ τῶν εὐ ἠνιγμέ-  
 νων ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφο-  
 ραὶ γὰρ αἰνίττονται· ὡς τε δῆλον ὅτι εὐ μετεν-  
 ἤνεκται. καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόμα-  
 τος, τὸ μὲν, ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς

ψόφοις, ἢ τῷ σημαινόμενῳ· καὶ αἰσχος δὲ ὡς αὐτως· ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ, ὡς ἔφη Βρύσων, οὐδένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ ψεῦδος· ἐστὶ γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὠμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὁμμάτων. Ἐτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον, σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὡς τε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἰσχίον θετέον· ἄμφω μὲν γὰρ, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ ἢ καλόν, ἢ οὐχ ἢ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἤττον. Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰσέον, ἀπὸ καλῶν, ἢ τῆ Φωνῆ, ἢ τῆ δυνάμει, ἢ τῆ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. Διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠὲ μᾶλλον ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, ἐρυθροδάκτυλος. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἐστὶ μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ· οἷον, ὁ μητροφόντης· ἐστὶ δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, ὁ πατὴρ ἀμύντωρ. Καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἠθέλε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμίονους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἰκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,

Χαίρειτ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·  
καί τοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. Ἐτι, τὸ  
αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι. Ἐρι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς  
ἔλαττον ποιεῖ, καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν·  
ὡσπερ

ὡσπερ καὶ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον· καὶ νοσημάτων. Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖς τὸ μέτριον.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεταί κατὰ 3  
τὴν λέξιν, ἐν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον  
Λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγα-  
λοκορύφου γῆς· καὶ ἀκτὴν δὲ σενοπόρον· καὶ  
Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχόμουσος κόλαξ, ἐπιου-  
κίσαντας καὶ κατευορκίσαντας. Καὶ αἰς Ἀλκι-  
δάμας, μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην,  
πυρέχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην· καὶ τελεσφό-  
ρον ᾗθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι· καὶ  
τελεσφόρον τὴν πειθῶ τῶν λόγων κατέστησε·  
καὶ κυανόχρων, τὸ τῆς θαλάττης ἕδαφος. Πάν-  
τα γὰρ ταῦτα, ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαί-  
νεταί. Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ, τὸ  
χεῖσθαι γλώτταις· οἷον, Λυκόφρων Ξέρξην, πέ-  
λωρον ἄνδρα· καὶ Σκίρων, σίννις ἀνὴρ· καὶ Ἀλ-  
κιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ τὴν τῆς φύ-  
σεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας  
ὀργῇ τεθηγμένον. Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις,  
τὸ, ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χεῖσθαι·  
ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν·  
ἐν δὲ λόγῳ, τὰ μὲν ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ ἂν ἢ  
κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερόν, ὅτι  
ποίησις ἐστίν· ἐπεὶ δεῖ γε χεῖσθαι αὐτῇ· ἐξα-  
λάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν  
L 5 λέξιν.

λέξιν. Ἄλλα δὲ σοχάζεσθαι τοῦ μετρίου· ἐπεὶ μείζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῆ λέγειν. Ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δὲ, τὸ κακῶς. Διὸ τὰ Ἄλκι-  
δάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ἠδύσματι  
χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις, οὕτω  
πυκνοῖς, καὶ μείζοσι, καὶ ἐπιδήλοις· οἶον, οὐχ  
ιδρωῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ιδρωῶτα· καὶ οὐκ, εἰς  
ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἰσθμίων πανήγυριν·  
καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασι-  
λεῖς νομίμους· καὶ οὐ δρόμω, ἀλλὰ δρομαίᾳ  
τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ  
τὸ τῆς φύσεως παραλαβῶν μουσεῖον· καὶ σκυ-  
θρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάρι-  
τος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός· καὶ  
οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς· καὶ οὐ  
κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυ-  
ψε· καὶ οὐ, τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν  
τοῦ σώματος αἰσχύνην· καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς  
ψυχῆς ἐπιθυμίαν· (τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν  
καὶ ἐπίθετον· ὡς τε ποίημα γίγνεται) καὶ οὐ-  
τως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. Διὸ  
ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον  
καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφές διὰ  
τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβά-  
λη, διαλύει τὸ σαφές τῷ ἐπισκοτεῖν. Οἱ δὲ  
ἀνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ἔταν ἀνώνυμον  
ἢ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἶον τὸ χρονοτριβεῖν·  
ἀλλ' ἀν' πολὺ, πάντως ποιητικόν. Διὸ χρησι-  
μωτάτη ἢ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς·  
οὔτοι

οὔτοι γὰρ ψοφῶδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὐθαδές· μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. Καὶ ἔτι τέταρτον, τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμωδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόρρωθεν. Οἷον Γοργίας, χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα· σὺ δὲ ταῦτα αἰσχερῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέριστας· ποιητικῶς γὰρ ἄγαν. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, τὴν φιλοσοφίαν, ἐπιτείχισμα τῶν νόμων· καὶ τὴν Ὀδύσειαν, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπλον. Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυγμα τῇ ποιήσει προσφέρον· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περὶ τῶμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γὰρ, Αἰσχερόν γε, ὦ Φιλομήλα· ὄρνιθι μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχερόν· παρθένω δὲ, αἰσχερόν. Εὐ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν, ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὃ ἐστίν.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν, μεταφορὰ· διαφέρει 4 γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἶπη τὸν Ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκὼν ἐστίν· ὅταν δὲ, λέων ἐπόρουσε, μεταφορὰ· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσεγόρευσε, μετενέγκας λέοντα, τὸν Ἀχιλλέα. Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δὲ· ποιητικὸν γὰρ. Οἰσέει δὲ, ὥσπερ αἱ μετα-

αὶ μεταφοραὶ· μεταφοραὶ γὰρ εἰσι διαφέρουσαι τῶν εἰρημένων. Εἰσὶ δ' εἰκόνες· οἷον ἢ Ἀνδρολίῳν εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. Καὶ ὡς Θεοδάμας εἰκάζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισαμένῳ. Καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον· ἔσαι γὰρ καὶ ὁ Εὐξένος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες εἰκάσι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἀπλόμενα. Καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ, ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκάφῳ δέ. Καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι εἰσὶ τοῖς ἄνευ κάλλους ἠραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα οὐχ ὅμοια φαίνονται. Καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, εἰκέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δέ· καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τοὺς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὐτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. Καὶ ὁ Δημοθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι. Καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἰκασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις, αἱ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῶν σιάλων τὰ παιδιά παραλείφουσι. Καὶ ὡς Ἀντιθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῶν εἰκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. Πάσας γὰρ ταύτας, καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς

ἔξῃσι λέγειν. Ὡς τε ὅσα ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὐτὰ καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες, μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. Αἰεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ἀνταποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον, εἰ ἡ Φιάλη ἀσπίς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀρμόττει λέγεσθαι Φιάλην Ἀρεως. Ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ ἐλληνίζειν 5  
 τοῦτο δ' ἔστιν ἐν πέντε. Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῶ τις ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ ὁ ΜΕΝ, καὶ ὁ ἜΩ ΜΕΝ, ἀπαιτεῖ τὸν ΔΕ, καὶ τὸν Ὁ ΔΕ. Δεῖ δὲ, ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μῆτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μῆτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου ὀλιγαχοῦ γὰρ ἀρμόττει. Ἐγὼ δ', ἐπεὶ μοι εἶπεν· ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν· ἐπορευόμενῃ παραλαβὼν αὐτούς. Ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου, προεμβέβληνται σύνδεσμοι. Ἄν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμενῃ, ἀσαφές. Ἐν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις. Δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίῳις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρῆται· ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δὲ τι λέγειν·  
 οἱ γὰρ

οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. φενακίζει γὰρ τὸ κύκλω πολὺ ἐν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροχταί, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

Κροῖσος Ἄλυν διαβάς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἀμάστημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μαντεῖς. Τύχοι γὰρ ἂν τις ἐν τοῖς ἀρετισμοῖς, ἀρτία ἢ περισσὰ εἰπὼν, μᾶλλον ἢ πόσα ἔχει· καὶ τὸ ὅτι ἔσαι, ἢ τὸ πότε. Διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται, πότε. Ἄπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια ὡς τ', ἂν μὴ τοιοῦτου τινὸς ἔνεκα, Φευκτεον. Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ἰνομάτων διήρει ἄρρενα, καὶ θήλεα, καὶ σκευή· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· Ἡ δ' ἔλθοῦσα, καὶ διαλεχθεῖσα ὄχρητο. Πέμπτον, ἐν τῶν τὰ πολλὰ, καὶ ὀλίγα, καὶ ἐν ὀρθῶς ἰνομάζειν· οἱ δ' ἔλθόντες, ἔτυπλόν με. Ὅλως δέ, δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὐφρασον. Ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ, ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν· οὐδ' ἂ μὴ ῥάδιον διασίζαι, ὡς περ τὰ Ἡρακλείτου. Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διασίζαι, ἔργον, διὰ τὸ ἀδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρίσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον. Οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγραμματος· Φητί γὰρ, Τοῦ λόγου τοῦ δ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται. Ἀδηλον γὰρ, τὸ αἰεὶ πρὸς ὀποτέρῳ διασίζαι.

εἶξαι. Ἐτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀπο-  
 δίδοναι, εἰ μὴ ἐπιζευγνύης ἀμφοῖν, ὃ ἀε-  
 μότῃ· οἶον ἢ ψόφον, ἢ χρωμα, τὸ μὲν ἰδῶν,  
 οὐ κοινόν· τὸ δ' αἰσθόμενος, κοινόν. Ἄσαφῆ δέ,  
 ἂ μὴ προθεῖς εἴπῃς, μέλλων πολλά μεταξύ  
 ἐμβάλλειν· οἶον, Ἐμελλον γὰρ διαλεχθεῖς ἐκεί-  
 νῳ τάδε καὶ τάδε, καὶ ᾧδε, πορευέσθαι· ἀλλὰ  
 μὴ, Ἐμελλον γὰρ διαλεχθεῖς πορευέσθαι, εἶτα  
 τάδε καὶ τάδε, καὶ ᾧδε ἐγένετο.

Εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, 6  
 τὸ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος· οἶον, μὴ κύ-  
 κλον, ἀλλ' ἐπίπεδον, τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον.  
 Εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου  
 ὄνομα. Καὶ εἰ μὴ αἰσχερὸν ἢ ἀπρεπές· εἰ μὲν  
 ἐν τῷ λόγῳ ἢ αἰσχερὸν, τὸ ὄνομα λέγειν· εἰ δὲ  
 ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. Καὶ μεταφοραῖς  
 δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ  
 ποιητικόν. Καὶ τὸ ἐν πολλά ποιεῖν, ὅπερ οἱ  
 ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἐνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέ-  
 γουσι λιμένας εἰς Ἀχαιικούς· καί,

Δέλτου μὲν αἶδε πολύθρηνοι διαπτυχαί.  
 Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἐκατέρῳ ἐκάτερον,  
 τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας· εἰ μὲν δὲ συντόμως, τὸ  
 ἐναντίον, τῆς ἡμετέρας γυναικός. καὶ μετὰ  
 συνδέσμου λέγειν· εἰ μὲν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν  
 συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ· οἶον, πορευθεῖς  
 καὶ διαλεχθεῖς, πορευθεῖς διελέχθην. καὶ τὸ  
 Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ  
 ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

Ἔσι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος·  
 αὖξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. Ἔσι δὲ τοῦτο  
 καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει,  
 ὁποτέρως ἀνὴρ ἢ χεῖσιμον. Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόμα-  
 τα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ ἄχορδον, καὶ τὸ ἄλυ-  
 ρον μέλος· ἐκ τῶν σερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν·  
 εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγό-  
 μενον, ταῖς ἀνάλογον· οἷον τὸ φάναι, τὴν σάλ-  
 πιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.

7 Τὸ δὲ πρέπον ἔξει ἡ λέξις, εἴαν ἢ παθητικὴ  
 τε καὶ ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν  
 ἀνάλογον. Τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, εἴαν μὴτε περὶ  
 εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται, μὴτε περὶ  
 εὐτελῶν σεμνῶς· μὴδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι  
 ἐπὶ κόσμος· εἰ δὲ μὴ, κωμωδία φαίνεται· οἷον  
 ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἕνια ἔλεγεν, καὶ  
 εἰ εἴπειεν ἀν, πότνια συκῆ. Παθητικὴ δὲ, εἴαν  
 μὲν ἢ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις· εἴαν δὲ ἀσεβῆ  
 καὶ αἰσχερά, δυσχεραίνοντως καὶ εὐλαβουμένως  
 λέγειν· εἴαν ἐπαινετὰ, ἀγαμένως· εἴαν δὲ ἐλεσι-  
 νὰ, ταπεινῶς· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως.  
 Πιθανοὶ δὲ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ οἰκεία λέξις·  
 παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγον-  
 τος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν· ὡς τ'  
 οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων, τὰ  
 πράγματα οὕτως ἔχειν. Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ  
 ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, καὶ μὴδὲν  
 λέγει· διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροα-  
 τὰς θορυβοῦντες. Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἢ ἐκ τῶν  
 σημείων

σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἀρμότλουσα  
ἐκάστῳ γένει καὶ ἔξει. Λέγω δὲ γένος μὲν καθ'  
ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρον· καὶ γυνή,  
καὶ ἀνὴρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός. Ἐξεῖς δὲ,  
καθ' ἃς ποῖός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπα-  
σαν ἔξιν οἱ βίοι ποιοῖ τινες· εἰάν οὖν καὶ τὰ ὀνό-  
ματα οἰκειᾶ λέγη τῇ ἔξει, ποιήσῃ τὸ ἥθος· οὐ  
γὰρ ταῦτά οὗθ' ὡσαύτως ἀγροίκος ἀνὴρ καὶ  
πεπαιδευμένος εἶπειεν. Πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροα-  
ταί, καὶ ὧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι·  
τίς δ' οὐκ οἶδεν· ἅπαντες ἴσασι· ὁμολογεῖ  
γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυρόμενος, ὅπως μετέχη  
οὐπὲρ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. Τὸ δ' εὐκαίρως ἢ  
μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἀπάντων τῶν εἰδῶν  
ἐστίν. Ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ, τὸ θρυλλού-  
μενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὐτῷ προσεπιπλήττειν·  
δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὁ  
ποιεῖ, τὸν λέγοντα. Ἐτι τοῖς ἀνάλογον μὴ  
πᾶσιν ἅμα χρῆσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπιστα ὁ  
ἀκροατὴς. Λέγω δὲ, οἷον εἰάν τὰ ὀνόματα σκλη-  
ρὰ ἢ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ  
τοῖς ἀρμότλουσιν· εἰ δὲ μὴ, φανερόν γίγνεται  
ἐκάστον ὅ ἐστιν. Ἐάν δὲ τόδε μὲν, τόδε δὲ μὴ  
λανθάνη ποιῶν, τὸ αὐτό. Ἐάν οὖν τὰ μαλακὰ  
σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται,  
ἀπίθανον γίγνεται. Τὰ δὲ ὀνόματα τὰ ἐπί-  
θετα καὶ διπλᾶ, πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα  
ἀρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ  
ὀργιζομένῳ κακὸν φάναι οὐρανόμηκες, ἢ πε-

λώριον εἰπεῖν. Καὶ ὅταν ἔχη ἤδη τοὺς ἀκροα-  
 τὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι, ἢ ἐπαίνοις ἢ ψό-  
 γοις, ἢ ὀργῇ ἢ Φιλίᾳ· οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ  
 ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, φήμην δὲ καὶ  
 μνήμην· καὶ, οἳ τινες ἔτλησαν. φθέγγονται  
 τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὡς τε καὶ  
 ἀποδέχονται δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. Διὸ καὶ  
 τῇ ποιήσει ἤρμωσεν· ἐνθεον γὰρ ἢ ποιήσις. Ἡ  
 δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὅπερ Γοργίας  
 ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ φαίδρω.

- 8 Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μὴ τε ἔμμε-  
 τρον εἶναι, μὴ τε ἀρυθμον· τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθα-  
 νον· πεπλαῖσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστη-  
 σι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν  
 ἤξει. Ὡσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι  
 τὰ παιδία, τὸ, τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπε-  
 λευθερούμενος, κλέωνα. Τὸ δὲ ἀρρυθμον,  
 ἀπέραντον. Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ  
 δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον, τὸ ἄπειρον. Περαι-  
 νεται δὲ ἀριθμῶ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς  
 λέξεως ἀριθμὸς, ρυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέ-  
 τρα τμητά. Διὸ ρυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον,  
 μέτρον δὲ μὴ· ποίημα γὰρ ἔσαι· ρυθμὸν δὲ μὴ  
 ἀκριβῶς. Τοῦτο δὲ ἔσαι, εἰάν μετρητοῦ ἢ.  
 Τῶν δὲ ρυθμῶν, ὁ μὲν ἡρώος, σεμνὸς καὶ οὐ  
 λεκτικὸς, καὶ ἀρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἱαμβος,  
 αὐτὴ ἐστίν ἡ λέξις ἢ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα  
 πάντων τῶν μέτρων ἱαμβεῖα φθέγγονται λέγον-  
 τες. Δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι.  
 Ὅ δὲ

Ὁ δὲ τροχαῖος, κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερός ρυθμὸς, τὰ τετράμετρα. Λείπεται δὲ παιὰν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς ἦν. Ἐστὶ δὲ τρίτος ὁ παιὰν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρεῖς γὰρ πρὸς δύο ἐστίν. Ἐκείνων δὲ ὁ μὲν, ἐν πρὸς ἐν· ὁ δὲ, δύο πρὸς ἐν. Ἐχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμίσιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιὰν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιὰν, ληπτός· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ρυθμῶν· ὡς τε μάλιστα λανθάνειν. Νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἐνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. Δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευταίην τῆς ἀρχῆς. Ἐστὶ δὲ παιᾶνος δύο εἶδη, ἀντικείμενα ἀλλήλοις· ἃν τὸ μὲν ἐν, ἀρχῇ ἀρμόττει, ὡς περ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστίν, οὗ ἀρχεὶ μὲν ἢ μακρὰ, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι. Δαλογενές, εἴτε Λυκίαν· καὶ Χρυσεοκόμα Ἐκατε, παῖ Διός. Ἐτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἀρχοῦσι τρεῖς, ἢ δὲ μακρὰ τελευταῖα. Μετὰ δὲ γὰν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ. Οὗτος δὲ τελευταίην ποιεῖ· ἢ γὰρ βραχεῖα, διὰ τὸ ἀτελὲς εἶναι, ποιεῖ κολοβόν. Ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δῆλην εἶναι τὴν τελευταίην, μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ρυθμόν. Ὅτι μὲν οὖν εὐρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄρρυθμον,

καὶ τίνες εὐρυθμον ποιῶσι ῥυθμοί, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

- 9 Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς θιθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατετραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστροφῶν. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἢ ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου ἢ δ' ἱστορίας ἀπόδεξις. Ταύτη γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται. Λέγω δὲ εἰρομένην, ἢ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὐτήν, ἀν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῆ. Ἔστι δὲ ἀηδής, διὰ τὸ ἀπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν. Διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτήρῃσιν ἐκπνεύουσι καὶ ἐκλύονται· προσρῶντες γὰρ τὸ πέρασ, οὐ κάμνουσι πρότερον. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἐστίν ἡδε. Κατετραμμένη δὲ, ἢ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὐτήν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπλον· ἡδεῖα δ' ἢ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μὲν, διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεὶ τι οἶσται ἔχειν ὁ ἀκροατής, τῷ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές. Εὐμαθής δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δὲ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἢ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. Διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ὧ μετρεῖται.

μετρεῖται. Δεῖ δὲ τὴν περίοδον, καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὡς περ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

Καλυδῶν μὲν ἦδε, γαῖα Πελοπέας χθονός.  
 Τουναντίον γὰρ ἐστὶν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὡς περ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου. Περίοδος δὲ, ἢ μὲν, ἐν κῶλοις· ἢ δὲ, ἀφελής. Ἔστι δὲ, ἐν κῶλοις μὲν, λέξις ἢ τετελειωμένη τε καὶ διηρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὡς περ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. Κῶλον δ' ἐστὶ, τὸ ἕτερον μέρος ταύτης. Ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μὴ τε μειούρους εἶναι, μὴ τε μακράς. Τὸ μὲν γὰρ μικρὸν, προσπλάειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατὴν· ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἔτι ὀρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω, καὶ τὸ μέτρον, οὐ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὄρου, ἀντισπαδῆ παυσαμένου, οἷον προσπλάειν γίνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. Τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὡς περ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρατος ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. Ὅμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακρὰι οὔσαι, λόγος γίνεσθαι καὶ ἀναβολῆ ὅμοιον. Ὡς τε γίνεσθαι, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην, ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιερόφων ἀναβολάς·

Οἱ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνῆρ, ἄλλω κακὰ  
 τεύχων·

Ἡ δὲ μακρὴ ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη.

Ἀρμότῃ γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακρο-  
κώλους λέγειν. Αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ  
περίοδος γίνεταί· προπετῇ οὖν ἄγει τὸν ἀκροα-  
τήν. Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως, ἡ μὲν, διηρημένη  
ἐστίν· ἡ δὲ, ἀντικειμένη. Διηρημένη μὲν, οἷον,  
Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συνα-  
γαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταση-  
σάντων. Ἀντικειμένη δὲ, ἐν ἧ ἑκατέρῳ τῷ κώ-  
λῳ, ἡ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίου σύγκειται, ἡ ταύ-  
τὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις· οἷον, Ἀμφοτέρους  
δ' ὤνησαν, καὶ τοὺς ὑπομείναντας, καὶ τοὺς  
ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ, πλείω τῆς  
οἴκοι προσεκτῆσαντο· τοῖς δὲ, ἰκανὴν τὴν οἴκοι  
κατέλιπον. Ἐναντία, ὑπομονή, ἀκολούθησις·  
ἰκανόν, πλεῖον. Ὡς τε καὶ τοῖς χερμάτων θεομέ-  
νοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις· ἀπόλαυσις  
κτῆσει ἀντίκειται. Καὶ ἔτι, Συμβαίνει πολλά-  
κις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ  
τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. Εὐθύς μὲν τῶν ἀρι-  
στειῶν ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὑστερῶν τὴν ἀρι-  
σχίην τῆς θαλάσσης ἔλαβον. Πλεῦσαι μὲν διὰ  
τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης,  
τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διο-  
ρύξας. Καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς  
πάλεως σέρεσθαι. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, κακῶς ἀπά-  
λοντο· οἱ δ', αἰσχερῶς ἐσώθησαν. Ἰδίαι μὲν, τοῖς  
βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι· κοινῇ δὲ, πολλοὺς  
τῶν συμμαχῶν περιορᾶν δουλεύοντας. Ἡ ζῶν-  
τας ἔξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν. Καὶ  
ὁ εἰς

ὁ εἰς Πειθολάκον τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ  
δικαστηρίῳ, Οὔτοι δ' ὑμᾶς, οἴκοι μὲν ὄντες, ἐπώ-  
λουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς, ἐώνηται. Ἄπαν-  
τα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. Ἠδεῖα δὲ  
ἐσιν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώ-  
τατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ  
ὅτι ἔοικε σηλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος, συνα-  
γωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. Ἀντίθεσις μὲν  
οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· παρίσωσις δὲ, εἰάν ἴσα τὰ  
κῶλα. Παρομοίωσις δὲ, ἀν' ὅμοια τὰ ἔσχατα  
ἔχῃ ἐκάτερον τῶν κῶλων. Ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρ-  
χῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. Καὶ ἀρχὴ μὲν αἰεὶ  
τὰ ὀνόματα· ἢ δὲ τελευτῇ, τὰς ἐσχάτας συλ-  
λαβὰς, ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πλῆσις, ἢ τὸ  
αὐτὸ ὄνομα. Ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα· Ἀγρὸν  
γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ.

Δωρητοὶ τ' ἐπέλοντο, παρὰ ῥήτοί τ' ἐπέεσσιν.  
Ἐπὶ τελευτῆς δὲ, Ωιήθησαν αὐτὸν παιδίον τε-  
τοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγενῆσθαι. Ἐν  
πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι.  
Πτῶσις δὲ ταύτου, Ἄξιός ἐστι σαθῆναι χαλκοῦς,  
οὐκ ἄξιός ἐστι ἀν' χαλκοῦ. Ταῦτόν δ' ὄνομα, Σὺ δ'  
αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν γρά-  
φεις κακῶς. Ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, τί ἂν ἔπα-  
θες δεινόν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; Ἔστι δὲ ἅμα  
πάντ' ἔχειν ταῦτόν, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐ-  
τόν, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον. Αἱ δ' ἀρ-  
χαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν ταῖς Θεοδοκτερίαις  
ἐξηρίθμηνται. Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις,

αἶον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει, [τήνοις ἐγώ.

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν· τόκα δὲ παρὰ  
 10 Ἐπεὶ δὲ διώρισαι περὶ τούτων, πόθεν λέ-  
 γεται τὰ ἀσεῖα, καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον.  
 Ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνα-  
 σμένου· δεῖξαι δὲ, τῆς μεθόδου ταύτης. Εἴπω-  
 μεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω  
 ἡμῖν αὕτη. Τὸ γὰρ μανθάνειν ραδίως, ἢ δὴ  
 φύσει πᾶσιν ἐστὶ· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι·  
 ὡς τε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν,  
 ἡδιστα. Αἱ μὲν οὖν γλώτται, ἀγνώστες· τὰ δὲ  
 κύρια, ἴσμεν. Ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μά-  
 λιστα· ὅταν γὰρ εἶπῃ τὸ γῆρας καλάμην,  
 ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους·  
 ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ  
 αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διὸ περὶ ἂν εὖ,  
 ἀσεῖον φαίνεται. Ἐστὶ γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ  
 εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προ-  
 θέσει· διὸ ἤτλον ἢ δὴ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ  
 λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο  
 ἢ ψυχὴ. Ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν, καὶ ἐνθυμή-  
 ματα ταῦτα εἶναι ἀσεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μά-  
 θησιν ταχεῖαν· διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐν-  
 θυμημάτων εὐδοκιμεῖ· ἐπιπόλαια γὰρ λέγο-  
 μεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἂ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι·  
 οὔτε ὅσα εἰρημένα, ἀγνοοῦμε νὰ ἐσιν, ἀλλ'  
 ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἢ γνῶσις γίνεταί, καὶ  
 εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑπερίζει ἢ  
 διάνοια· γίνεταί γὰρ οἷον μάθησις· ἐκεῖνως  
 δέ,

δὲ, οὐδέτερον. Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου, τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. Κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, εἰς ἀντικειμένως λέγεται· οἶον, καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδίους πόλεμον· ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. Τοῖς δ' ὀνόμασιν, εἰς ἕχρη μεταφορᾶν· καὶ ταύτην μὴτ' ἄλλοτρίαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μὴτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. Ἐτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὀρεῶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. Δεῖ ἄρα τούτων σοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. Τῶν δὲ μεταφορῶν τετάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἰ κατὰ ἀναλογίαν· ὡς περὶ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητά τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ, οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὡς περὶ εἰ τις τὸ ἕαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλη. Καὶ Λεπρίνης περὶ Λακεδαιμόνων, οὐκ εἶν περιιδεῖν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην. Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει, Φάσκων εἰς πνίγμα τὸν δῆμον ἔχοντα, τὰς εὐθύνας πειράσθαι δοῦναι. Καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὐβοίαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, δεῖν ἐξίεναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. Καὶ Ἰφικράτης, σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδουρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει, Φάσκων αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρερῆσθαι. Καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον, ῥόπαλον τοῦ δῆμου,

δήμου, Σησόν δὲ, τηλείαν τοῦ Πειραιέως. Καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιαν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, τὴν λήμνην τοῦ Πειραιέως. Καὶ Μοιροκλῆς, οὐδὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν· ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπὶ δεκάτων. Καὶ τὸ Ἀναξανδρείδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχερονίζουσῶν,

Ἵπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρεθένοι.

Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης, ἐν πεντασβεγγῶ νόσῳ δεδεμένον. Καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλε μύλωνας ποικίλους· ὁ Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα τὰ Ἀττικὰ Φειδίτια. Αἰσίων δὲ, ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐζέχεαν· τοῦτο γὰρ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· καὶ, ὡς τε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. Καὶ ὡςπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, μὴ πολλὰς ποιήτωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας. Καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι. Καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῶ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς συγκαταθαιπομένης τῆ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας. Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι, συγκαταθαιπομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· τὸ δὲ, τῆ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας, ἀντίθεσιν τινα ἔχει.

ἔχει. Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· Ἡ γὰρ ὁδὸς μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάριτι πεπραγμένων ἐστὶ· μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου, πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. Καὶ τὸ Φάναί παρκαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθῆσοντας, πρὸ ὀμμάτων μεταφορὰ. Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου, οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν· μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκετεύει ἢ εἰκὼν, τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων. Καὶ, Πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες· τὸ γὰρ μελετᾶν, αὔξειν τί ἐστὶ. Καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γὰρ ἐστὶ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολή, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. Καὶ τὸ τὰς συνθήκας Φάναί τρόπαιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γενομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ μιᾶς τύχης· αὐταὶ δὲ, ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου· ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ φόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας δίδασιν· ἢ γὰρ εὐθύνη, βλάβη τις δίκαιά ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀσεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

Λεκτέον δὲ, τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ ἢ τί ποιοῦσι γίγνεται τοῦτο. λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων

μάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει οἶον, τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάνασι εἶναι τετραγώνον, μεταφορᾶ· ἄμφω γὰρ τέλεια· ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν. Ἄλλὰ τὸ, ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν, ἐνέργεια. Καὶ τὸ, σέ δ' ὡσπερ ἄφετον, ἐνέργεια. Καὶ, τούντεῦθεν οὖν Ἕλληνες αἰζαντες ποσί, τὸ αἰζαντες, ἐνέργεια καὶ μεταφορᾶ. Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ τῶ τὰ ἀψυχα ἔμψυχα λέγειν, διὰ τῆς μεταφορᾶς. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ· οἶον ἐν τοῖςδε,

Αὐτίς ἐπὶ δάπεδόν τε κυλίνδετο λάας  
ἀναιδής.

Καὶ, Ἐπιπτάτ' οἰσός.

καὶ, Ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.

Καὶ, Ἐν γαίῃ ἴσαντο λιλαιόμενα χροὸς ἄσαι.

Καὶ, Αἰχμὴ δὲ σέροιο διέσσυτο μαιμώωσα.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται· τὸ ἀναισχυντέιν γὰρ, καὶ μαιμῶν, καὶ τᾶλλα, ἐνέργεια. Ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατα ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον, ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταῦτα·

Κυρτὰ, Φαληριόωντα· πρὸ μὲν τᾶλλ',  
αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα·

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. Ἡ δ' ἐνέργεια, μίμησις. Δεῖ δὲ μεταφέρειν, κα-  
θάπερ

θάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον, καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν, εὐτόχου. Ὡσπερ Ἀρχύτας ἔφη ταῦτόν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν· ἐπ' ἀμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον κἀλαφεύγει. Ἡ εἰ τις φαίη ἀγκυραν καὶ κρημάσσαν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἀμφω γὰρ ταυτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῶ ἀνωθεν καὶ κάτωθεν. Καὶ τὸ ἀνωμαλίδια τὰς πόλεις, ἐν πολὺ διέχουσι ταῦτό, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον. Ἔσι δὲ καὶ τὰ ἀσεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίνεταί δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἢ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἡμαρτον. Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀσεῖά ἐσιν ἐκ τοῦ μὴ ὀφῆσι, λέγειν· οἷον τὸ τοῦ Στησιχέρου, ὅτι οἱ τέτλιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ἄσσονται. Καὶ τὰ εὖ ἠνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γὰρ, καὶ λέγεται μεταφορᾶ. καὶ ὁ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. Γίνεταί δὲ, ὅταν παράδοξον ἦ, καὶ μὴ, ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα. Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἐξαπατᾶ γάρ. Καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ, ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

Ἔσειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετρα  
 ὁ δ' ἄετο πέδιλα ἐρεῖν. Τούτου δ' ἅμα λεγομένου,  
 δεῖ δῆλον εἶναι. Τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ,

ποιεῖ, οὐχ ὃ λέγει λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστέφει ὄνομα· οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κισσαρῶδον, θράττει σε· προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ, θράττει σε, καὶ ἔξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβάνει θραῦκα εἶναι, οὐ δόξει ἀσεῖον εἶναι. Καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι. Δεῖ δὲ ἀμφοτέρω προσηκόντως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀσεῖα· οἷον τὸ Φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. Ἡ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν τῆ πόλει, ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν ᾤθη τις ἔρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώθη ὅτι ἀληθές. Τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν Φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, καὶ ἀρχὴν, οὐχ ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, εἰ προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ· οἷον, ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος, ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ αἰεὶ δῖς. Καί,

Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ ξένος,

Ξένος·

ἢ οὐ μᾶλλον, ἢ σε δεῖ, τὸ αὐτό. Καί, οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον αἰεὶ εἶναι· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανθρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

Καλὸν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δεῶν  
ἄξιον·

ταῦτόν γάρ ἐστι τῶ εἰπεῖν, ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν,  
μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ ἄξιον ἀποθανεῖν,  
μὴ

μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσα ἂν ἐλάττωσι καὶ ἀντικειμένως λεχθῆ, τοσοῦτ' ἄλλοι. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἢ μάθησις, διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ, θᾶττον γίγνεται. Δεῖ δ' αἰεὶ προσεῖναι, ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές, καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον, ἀποθνήσκειν δεῖ, μὴθὲν ἀμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀσεῖον. Τὴν ἀξίαν δεῖ γαρμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀσεῖον· ἀλλ' εἰ ἂν ἅμα ἄμφω ἔχη. Ἄξιον γ' ἀποθανεῖν, μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. Ὅσα δ' ἂν πλείω ἔχη, τοσοῦτ' ἀσεῖότερον φαίνεται· οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδὶ, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίστωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορὰ· οἷον, ἡ ἀσπίς, φημὲν, ἐστὶ Φιάλη Ἄρεως· καὶ τόξον, Φόρμιγξ Ἄχορδος. Οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἀπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον Φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα Φιάλην, ἀπλοῦν. Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἷον πιθήκῃ αὐλητὴν· λύκῃ ψακαζομένῃ εἰς μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. Τὸ δ' εὖ ἐστίν, ὅταν μεταφορὰ ἢ ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα, Φιάλην Ἄρεως· καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας· καὶ τὸν Νικήρατον

Φάνας

Φάναμ φιλοκτῆτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πρά-  
 τυος, ὥσπερ εἶκασε Θρασύμαχος, ἰδὼν τὸν  
 Νικήρατον ἠτῆμένον ὑπὸ Πράτυος ραψωδοῦντα,  
 κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. Ἐν οἷς μάλισ'  
 ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, εἰάν μὴ εὖ, καὶ εἰάν εὐδο-  
 κημῶσι. Λέγω δ' ὅταν ἀποδίδωσιν,

Ὡσπερ σέλινον, οὐλα τὰ σκέλη Φορεῖ.

Ὡσπερ φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ.  
 Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. Αἱ δ' εἰκό-  
 νες, ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις. Καὶ  
 αἱ παροιμίαι, μεταφοραὶ ἀπ' εἶδους ἐπ' εἶδος  
 εἰσιν· οἷον, ἂν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς  
 ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῆ, ὡς ὁ Καρπάθιος  
 Φησι τὸν λαγῶ· ἀμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόν-  
 θασιν. Ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀσεῖα λέγεται, καὶ  
 διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἷτιον. Εἰσὶ δὲ καὶ  
 εὐδοκιοῦσαι ὑπερβολαί, μεταφοραί· οἷον εἰς  
 ὑπωπιασμένον· ὠλήθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκα-  
 μίνων τάλαιρον· ἐρυθρὸν γὰρ τι τὸ ὑπώπιον.  
 Ἄλλα τὸ πολὺ σφόδρα. Τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τὸ,  
 ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

Ὡσπερ φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ  
 ὠλήθητ' ἂν αὐτὸν φιλάμμουνα εἶναι μαχόμενον  
 τῷ Κωρύκῳ.

Ὡσπερ σέλινον οὐλα τὰ σκέλη Φορεῖν.  
 ὠλήθη δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν οὕτως  
 οὐλα. Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μαιρακιδεῖς· σφο-  
 δρότητα γὰρ δηλοῦσιν. Διὸ ὀργιζόμενοι λέγου-  
 σι μάλιστα·

οὐδ' εἶ

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δόξη, ὅσα ψάμαθός τε  
κόνις τε.

Κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο,  
Οὐδ' εἰ χρυσεῖη Ἀφροδίτη κάλλος ἐρίζοι,  
Ἔργα δ' Ἀθηναίη.

Χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες·  
διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

Δεῖ δὲ μὴ ληθῆναι, ὅτι ἄλλη ἐκάστῳ<sup>12</sup>  
γένει ἀρμόττει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ  
καὶ ἀγωνισικὴ· οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικα-  
νικὴ. Ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γὰρ,  
ἔστιν ἐλληνίζειν ἐπίσασθαι· τὸ δὲ, μὴ ἀναγκά-  
ζεσθαι κατασιωπᾶν, ἂν τι βούληται μετα-  
δύναμι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ  
ἐπιστάμενοι γράφειν. Ἔστι δὲ λέξις, γραφικὴ  
μὲν, ἢ ἀκριβεσάτη· ἀγωνισικὴ δὲ, ἢ ὑπο-  
κριτικωτάτη. Ταύτης δὲ δύο εἶδη· ἡ μὲν γὰρ,  
ἠθικὴ· ἡ δὲ, παθητικὴ. Διὸ καὶ οἱ ὑποκρι-  
ταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ  
οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. Βασάζονται δὲ οἱ  
ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβῆς γὰρ,  
ὥσπερ λογογράφος· καὶ Λυκίμνιος τῶν διθυ-  
ραμβοποιῶν. Καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν  
τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι, σενοὶ φαίνον-  
ται· οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὐ λέχθεντες, ἰδιωτι-  
κοὶ ἐν ταῖς χερσίν. Αἴτιον δὲ, ὅτι ἐν τῷ  
ἀγῶνι ἀρμόττει. Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφη-  
ρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν  
ἔργον, φαίνεται εὐήθη· οἷον τὰ ἀσύνδετα,

καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνισικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά· Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· Οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. Οἷον καὶ φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει, ἐν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθους καὶ Παλαμῆδης, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν, τὸ Ἐγώ· Ἐὰν γὰρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρων. Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην· ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἐν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἦθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. Ἐτι ἔχει ἰδίον τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρηῶσαι· Ὁ γὰρ σύνδεσμος ἐν ποιεῖ τὰ πολλά· ὡς τε εἰάν ἐξαιρεθῆ, δῆλον ὅτι τούναντίον ἔσαι τὸ ἐν πολλά· Ἐχει οὖν αὕξησιν· ἦλθον, διελέχθην, ἰκέτευσά πολλά· Δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί· Τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ,

Νηρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν·

Νηρεὺς Ἀγλαίης·

Νηρεὺς, ὃς κάλλιτος.

Περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρηῶσαι· Εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ· Ὡς τε ἠύξησεν ἅπαξ μνηθεῖς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμῶς

οὐδαμοῦ ὑστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος. Ἡ  
 μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε  
 τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσω γὰρ ἂν πλείων ἢ ὁ ὄχλος,  
 πορρώτερον ἢ θεά· διὸ τὰ ἀκριβῆ περιεργα καὶ  
 χεῖρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. Ἡ δὲ δίκη, ἀκρι-  
 βέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐνὶ κριτῆ· ἐλάχισον  
 γὰρ ἔστι ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύννοπλον γὰρ μᾶλλον  
 τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον·  
 καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεισι. Ὡς τε καθαρὰ ἢ κρίσις.  
 Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκίμοῦσι  
 ῥήτορες· ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐν-  
 ταῦθα ἦκιστα ἀκρίβεια ἐνι. Τοῦτο δὲ, ὅπου  
 φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης. Ἡ μὲν  
 οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη· τὸ γὰρ  
 ἔργον αὐτῆς, ἀνάγνωσις· δευτέρα δὲ, ἡ δικα-  
 νικὴ. Τὸ δὲ προσδιαρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι  
 ἠδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περιεργον· τί γὰρ  
 μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴ τις  
 ἄλλη ἠθους ἀρετή; τὸ γὰρ ἠδεῖαν εἶναι, ποιή-  
 σει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὤρισαι  
 ἢ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ,  
 καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν; Ἄν-  
 τε γὰρ ἀδολεσχῆ, οὐ σαφῆς, οὐδὲ ἂν σύντο-  
 μος. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἀερότι. Καὶ  
 τὸ ἠδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῆ τὸ  
 εἰωθός, καὶ ξενικόν, καὶ τὸ πιθανόν ἐκ τοῦ  
 πρέποντος. Περί μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ  
 κοινῇ περὶ πάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος.  
 Λοιπὸν δὲ, περὶ τάξεως εἰπέειν.

13 Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γάρ, τό, τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ' ἀποδείξαι. Διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδείξαι, ἢ ἀποδείξαι μὴ προσιπόντα, ἀδύνατον. Ὅ, τε γάρ ἀποδεικνύων, τί ἀποδείκνυσι· καὶ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀποδείξαι προλέγει. Τούτων δέ, τὸ μὲν, πρόθεσις ἐστὶ· τὸ δέ, πίσις. Ὡσπερ ἂν εἴ τις διέλαι, ὅτι τὸ μὲν, πρόβλημα· τὸ δέ, ἀπόδειξις. Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίας· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. Ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ, πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἴαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; Προσίμιον δέ, καὶ ἀντιπαραβολή, καὶ ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνονται, ὅταν ἀντιλογία ἢ καὶ γὰρ ἡ κατηγορία, καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ἢ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. Ἔτι οὐδὲ δικανικοῦ παντός, οἷον, εἰ μὴ μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γάρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. Ἀναγκαῖα ἄρα μέρη, πρόθεσις, καὶ πίσις. Ἰδία μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προσίμιον, πρόθεσις, πίσις, ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον, τῶν πίσεων ἐστὶ· καὶ ἡ ἀντιπαραβολή, αὐξήσις τῶν αὐτοῦ, ὡς τε μέρος τι τῶν πίσεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο, ἀλλ' οὐ τὸ προσίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. Ἔσαι οὖν, ἂν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις,

ἐπιδήγησις, καὶ προδήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος. Δεῖ δὲ εἶδος τι λέγοντα καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μὴ, γίνεταί κενόν καὶ ληρώδες, οἷον Λυκίμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον, ἔστιν ἀρχὴ λόγου· 14 ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποιήσις τῷ ἐπιόντι. Τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμιῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταί, ὅ, τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλήσαι, τοῦτο προαυλίσαντες, συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ, τι γὰρ ἂν βούληται εὖθὺ εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι· ὅπερ πάντες ποιοῦσι παρὰδειγμα τὸ τῆς Ἴσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένη. Ἄμα δὲ καὶ εἰάν ἐκτοπίσῃ, ἀξιότιμῃ μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, ἐξ ἐπαίνου ἢ ψόγου· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἴσοκράτης δὲ ψέγει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν· τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν, οὐδὲν ἄθλον ἐπαίησαν. Καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν· διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ τοὺς τοιοῦτους, οἳ

μήτε εὐδοκίμοῦσι, μήτε Φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἀδελοί, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ συμβουλεύει. Ἐτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίῶν· τοῦτο δ' ἐστίν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὡς τε συγγνώμην ἔχειν· οἶον Χοιρίλος,

Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασαμ.

Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπίδεικτικῶν λόγων προοίμια, ἐκ τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν. Δεῖ δὲ ἢ ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταῦτ' ὀφείλουσι ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπίδεικτικοῖς·

Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, εἴ τε σκύλα.

Ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμα ἔστι τοῦ λόγου, ἵνα προείδωσι, περὶ οὗ ἢ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμῃται ἢ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον, πλανᾷ. Ὁ δούς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. Διὰ τοῦτο,

Μῆνιν ἀειδε θεά.

Ἄνδρά μοι ἔννεπε μούσα.

Ἦγεό μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης

ἦλθεν εἰς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

Καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δράμα, καὶ μὴ εὐθύς,

εὐθύς, ὡς περὶ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὡς περὶ καὶ Σοφοκλῆς,

Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

Καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. Τὸ μὲν οὖν ἀναγκαῖο-  
τατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον, τοῦτο, δη-  
λῶσαι τί ἐστὶ τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. Διό-  
περ ἂν δῆλον ἢ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρη-  
σέον προοιμῖον. Τὰ δὲ ἄλλα εἶδη οἷς χρῶνται,  
ιατρεύματα, καὶ κοινά. Λέγεται δὲ ταῦτα, ἕκ-  
τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ  
πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. Περὶ αὐτοῦ μὲν  
καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ  
ποιῆσαι. Ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ  
μὲν γὰρ, πρῶτον τὰ πρὸς διαβολὴν· κατηγο-  
ροῦντι δ', ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. Δι' ὃ δὲ, οὐκ ἄδηλον  
τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσά-  
ξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα  
ὡς τε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολὴν· τῷ δὲ δια-  
βάλλοντι, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα  
μνημονεύσωσι μᾶλλον· τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροα-  
τὴν, ἕκ τοῦ εὐνοῦν ποιῆσαι, καὶ ἕκ τοῦ ὀργίσαι,  
καὶ ἐνίοτε δὲ ἕκ τοῦ προσεκτικόν, ἢ τοῦναντίον·  
οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν. Διὸ  
πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. Εἰς δὲ  
εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, εἴαν τις βούληται,  
καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ μᾶλ-  
λον τούτοις. Προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς  
ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. Διὸ δεῖ  
ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. Ἐὰν δὲ

μὴ προσεκτικούς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς Φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα· ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ἦ, οὐδὲν δεῖ προσιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχη ὥσπερ σῶμα κεφαλὴν. Ἔτι, τὸ προσεκτικούς ποιεῖν, πάντων τῶν μερῶν κοινόν, εἰάν δέη· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι. Διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. Ὡς τε ὅπου ἂν ἦ καιρὸς, λεκτέον, καὶ μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον· καὶ, Ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινόν, ἢ οὕτω θαυμαστόν. Τοῦτο δ' ἐστίν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυσάζοιεν οἱ ἀκροαταί, παρεμβαλλεῖν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ἢ περὶ ὁ ἀκροατῆς, δῆλον· πάντες γὰρ, ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν ταῖς προσιμίαις.

Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὑπο,

τί φροσιμιάζῃ;

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρέβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. Διὸ οἱ δοῦλοι, οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλα, καὶ φροσιμιάζονται. Πόθεν δ' εὐνοῦς δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

Δὸς μ' ἐς φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἢ δ' ἐλεεινόν, τούτων δεῖ δύο σοχάζεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἶεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινέεισθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως. Ὁ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινέειν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις. Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί. φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ περὶ οὗ ἴσασι. Καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προσιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ εἰ μὴ ἠλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μείζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. Τούτων δὲ ἕνεκα, προσιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, εἰ μὴ ἔχη τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἐλείου· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐφύς ἀρχεται, Ἥλις, πόλις εὐδαίμων.

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἐν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἂν τις ἰ5  
 ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινός, εἴτε μή· ὡς τε τοῦτο καθόλου. Ἄλλος τρόπος, ὡς τε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔσιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τούτω, ἢ ὡς οὐ τηλικούτον, ἢ οὐκ ἀδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχυρὸν, ἢ οὐκ ἔχου μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἢ ἀμφισβήτησις· ὡς περὶ Ἰφικράτης πρὸς Νουσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι

ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν· ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδι-  
 κοῦντα, εἰ βλαβερόν· ἀλλὰ καλόν, εἰ λυπη-  
 ρόν· ἀλλ' ὠφέλιμον, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ἄλ-  
 λος τρόπος, ὡς ἔστιν αἰμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ  
 ἀναγκαῖον· οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν, οὐχ ὡς  
 ὁ διαβάλλων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρον, ἀλλ' ἐξ  
 ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἔκοντι εἶναι αὐτῶ ἔτη ὀγδοή-  
 κοντα. Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὐ ἔνεκα,  
 ὅτι οὐ βλάψαι ἠθούλετο, ἀλλὰ τὸδε, καὶ οὐ  
 τοῦτο ὁ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συνέβη δὲ βλα-  
 βῆναι. Δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται  
 ἐποιοῦν. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριεῖληπται ὁ διαβάλ-  
 λων, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτός, ἢ τῶν  
 ἐγγύς. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριλαμβάνοντα, οὐς  
 ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ·  
 οἷον, εἰ ὅτι κατάρτος ὁ μοιχός, καὶ ὁ δεῖνα, καὶ  
 ὁ δεῖνα ἄρα. Ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλλεν, ἢ  
 ἄλλος αὐτὸν, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο,  
 ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἱ πεφῆνασιν οὐκ ἐνοχοί.  
 Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα·  
 ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι  
 ἔσονται πιστοί. Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὥσπερ  
 Εὐριπίδης πρὸς Ἵγναίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κα-  
 τηγοροῦντα, ὡς ἀσεβῆς, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων  
 ἐπισηκεῖν·

Ἡ γλῶσση ὁμώμοχ', ἢ δὲ φρενὴν ἀνώμοτος·  
 ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν, τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ  
 ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ  
 γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λόγον ἢ δῶσειν, εἰ βούλεται  
 κατηγορεῖν.

κατηγορεῖν. Ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἠλίκον· καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ. Κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἢ γὰρ Ἠσιόνη ἀδελφή· ὁ δὲ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ, ὁ Τελαμών· καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων. Ἄλλος, τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν, μακρῶς ψέξαι, μέγα, συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὁ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἐν ψέξαι. Τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάβηιν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἔνεκαπραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοηθισέον ἐς τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολυομένῳ, ἐπὶ τὸ βέλτιον· οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσεῖα προείλετο, τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσεῖα· τῷ δὲ, ὅτι οὐ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀναγωνισθῆναι, ὡς Φαῦλον. καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήστω τσαῦτα.

Διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπίδεικτικαῖς ἐστὶν οὐκ ἰσχυρῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ἧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος, τὸ μὲν, ἄτεχνον· οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων· τὸ δὲ, ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι εἰάν ἢ ἀπίστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα.

Διὰ

Διὰ δὲ τούτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάν-  
 τα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. Ἐκ  
 μὲν οὖν τούτων, ἀνδρείος· ἐκ δὲ τῶνδε, σοφός, ἢ  
 δίκαιος. Καὶ ἀπλούστερος ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ,  
 ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. Δεῖ δὲ, τὰς μὲν γνωρίμους  
 ἀναμνηστικῶς· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέοντα διη-  
 γήσεως· οἷον, εἰ θέλεις Ἀχιλλεῖα ἐπαινεῖν· ἴσα-  
 σι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ χρῆσθαι  
 αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ  
 ἴσασι. \* \* Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασε  
 δεῖν εἶναι ταχεῖαν. Καί τοι ὥσπερ ὁ τῶ μάτῳ  
 ἐρομένῳ, πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξει,  
 τί δ', ἔφη, εὖ, ἀδύνατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως  
 δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ  
 προσιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίσεις λέγειν·  
 οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ εὖ, ἢ τῶ ταχύ, ἢ τῶ  
 συντόμως, ἀλλὰ τῶ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ  
 λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει  
 ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἠδικη-  
 κέναι, ἢ τηλικαῦτα ἢ λίγα βούλει· τῶ δὲ ἐναν-  
 τίῳ τὰ ἐναντία. Παραδιηγεῖσθαι δὲ, ὅσα εἰς  
 τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει· οἷον, Ἐγὼ δ' ἐνουθέτου  
 αἰεὶ τὰ δίκαια, λέγων μὴ τὰ τέκνα ἐγκατα-  
 λείπειν. Ἡ πατέρου κακίαν· Ὁ δὲ ἀπεκρίνατό  
 μοι, ὅτι οὐκ ἂν ἦ αὐτός, ἔσαι ἄλλα παῖδιά· ὁ  
 τοὺς ἀφισαμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαι φη-  
 σιν ὁ Ἡρόδοτος. Ἡ ὅσα ἠδέα τοῖς δικασταῖς.  
 Ἀπολογουμένῳ δὲ, ἐλάττων ἢ διήγησις. Αἰ δ'  
 ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλα-  
 βερὸν

βερον εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικούτον· ὡς τὸ  
 περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπέον, εἰ μὴ  
 τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον, εἰ πέπρακται, ἀλλ'  
 οὐκ ἄδικον. Ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα  
 μὴ πραττόμενα, ἢ οἰκτον, ἢ δεινώσιν φέρει. Πα-  
 ράδειγμα ὁ Ἀλκίμου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν  
 Πενελόπην ἐν ἐξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. Καὶ ὡς  
 Φαῦλλος τὸν Κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλο-  
 γος. Ἡθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι. Ἔσαι δὲ  
 τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ. Ἐν μὲν δὴ,  
 τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ  
 ποιᾶν ταύτην. Ἡ δὲ προαίρεσις ποιαὶ τῷ τέλει  
 διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι  
 ἦθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὐ ἕνεκα οὐκ  
 ἔχουσιν, ἀλλ' οἱ Σωκρατικοὶ· περὶ τοιούτων  
 γὰρ λέγουσιν. Ἀλλὰ ἠθικὰ τὰ ἐπόμενα ἐκά-  
 σω ἦθει· οἷον, ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε· δηλοῖ  
 γὰρ θρασυτητα καὶ ἀγροικίαν ἦθους. Καὶ μὴ  
 ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὡς περ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς  
 ἀπὸ προαιρέσεως. Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην, καὶ  
 προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὠναίμην,  
 βέλτιον· τὸ μὲν γὰρ, Φρονίμου· τὸ δὲ, ἀγα-  
 θοῦ· Φρονίμου μὲν γὰρ, ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώ-  
 κειν· ἀγαθοῦ δὲ, ἐν τῷ τὸ καλόν. Ἄν δ' ἄπι-  
 στον ἦ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὡς περ Σο-  
 φοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα, τὸ ἐκ τῆς Ἀντι-  
 γόνης, ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ  
 ἀνδρὸς, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι  
 ἀπολόμενα·

Μητρός δ' ἐν ἄδου καὶ πατρὸς βέβηκότων,  
οὐκ ἔσ' ἀδελφός, ὅς τις ἀν βλάσει ποτέ.

Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς  
ἄπισα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπι-  
στοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἐκόντα, πλὴν τὸ  
συμφέρον. Ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν, διη-  
γούμενον καὶ τὰ ἐπόμενα, καὶ ἂ ἴσασι, καὶ  
τὰ ἴδια ἢ αὐτῶ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα· Ὁ δ' ὤχε-  
τό με ὑποβλέψας. Καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰ-  
σχίνης, ὅτι διασίζων καὶ ταῖν χερσῶν διατείων·  
πιθανὰ γάρ· διότι σύμβολα γίνεταί ταῦτα  
ἂ ἴσασιν ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασι. Πλείστα δὲ  
τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὀμήρου ἐστίν·

Ὡς ἄρ' ἔφη, γρηῦς δὲ κατέσχετο χερσὶ  
πρόσωπα·

οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ἐπιλαμβάνονται τῶν  
ὀφθαλμῶν. Καὶ εὐθύς εἰσάγαγε σεαυτὸν  
ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν  
ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει. Ὅτι δὲ ῥάδιον,  
ὄραῖν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελόντων· περὶ ὧν γὰρ  
μὴδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα.  
Πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν  
ἀρχῇ. Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἤκιστα διήγησις ἐστίν,  
ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ'  
εἰάν περ διήγησις ἢ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵνα  
ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλευσώμεθα  
περὶ τῶν ὑστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαι-  
νοῦντες. Ἀλλὰ τότε, οὐ τὸ τοῦ συμβούλου  
παιεῖ ἔργον. Ἄν δ' ἢ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαι τε  
καὶ

καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθύς, καὶ διατάττειν οἷς  
βούλονται· οἷον, ἢ Ἰοκάστη ἢ Καρκίνου ἐν τῷ  
Οιδίποδι αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ  
ζητοῦντος τὸν υἱόν. Καὶ ὁ Αἴμων ὁ Σοφοκλέους.

Τὰς δὲ πίσεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀπο-17  
δεικνύουσα δὲ χρῆ, ἐπεὶ περὶ τετάρτων ἢ ἀμφισβή-  
τησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν  
ἀπόδειξιν· οἷον, εἴ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβη-  
τεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδει-  
ξιν φέρειν· εἴ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε, τούτου, καὶ  
ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως. Ὡσαύτως καὶ  
εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἢ ἀμφισβήτησις. Μὴ  
λανθανέτω δὲ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ  
ἀμφισβήτησει μόνη τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ  
γὰρ ἐστὶν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τις περὶ  
τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν. Ὡς τ' ἐν τούτῳ χρο-  
νισέον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδει-  
κτικοῖς, τὸ πολὺ, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἢ  
αὐξήσις ἔσαι· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πισεύε-  
σθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέ-  
ρουσιν, εἴαν ἄπιστα ἦ, ἢ εἴαν ἄλλος αἰτίαν ἔχη.  
Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσαι, ἀμ-  
φισβητήσειεν ἂν τις· ἢ ὡς ἔσαι μὲν ἂ κελεύει,  
ἀλλ' οὐ δίκαια· ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλι-  
καῦτα. Δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτός  
τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται  
καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. Ἔσι δὲ, τὰ μὲν  
παραδείγματα, δημηγορικώτατα· τὰ δ' ἐνθυ-  
μήματα, δικανικώτερα. Ἡ μὲν γὰρ, περὶ τὸ  
μέλλον·

μέλλον· ὡς τ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν· ἢ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον ἀπόδειξις ἔστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονός ἀνάγκην. Οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναμ· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἄλληλα· ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὄρος.

Ω φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.

Ἄλλ' οὐ τοιαῦτα. Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, αἱ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πισότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. Καὶ ὅταν πάθος ποιῆς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσαι τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἰκινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ αἰσθενεῖς ποιοῦσιν. Οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἠθος, οὔτε προαίρεσιν ἢ ἀπόδειξις. Γνώμαις δὲ χρητέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίσει ἠθικὸν γὰρ· Καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἰδώς, ὡς οὐ δεῖ πισεύειν. Ἐὰν δὲ παθητικῶς, καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καὶ περ ἠδικημένῳ· τούτω μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός, ὃ ἐπισητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων

γονότων μὲν, ἀδήλων δέ. Καὶ ὁ νόμος, ὑπό-  
 θεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς. Ἐχοντα δὲ ἀρχὴν,  
 ῥῶον εὐρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς δια-  
 τριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὐτοῦ, ἢ  
 παθητικὸν ποιεῖν. Ἄλλ' ἤκιστα πάντων, ἀν μὴ  
 ἐξιζηται. Δεῖ οὖν ἀποροῦντα, τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ  
 οἱ Ἀθήνησι ρήτορες ποιοῦσι καὶ Ἰσοκράτης· καὶ  
 γὰρ συμβουλευῶν κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμο-  
 νίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυρικῷ· Χάρητος δέ, ἐν τῷ  
 συμμαχικῷ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, δεῖ τὸν  
 λόγον ἐπειτοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ·  
 αἰεὶ γὰρ τινα εἰσάγει. Καὶ ὁ ἔλεγε Γοργίας,  
 ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ  
 γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰχκόν,  
 εἶτα τὸν θεόν. Ὀμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν ἢ τὰ καὶ  
 τὰ ποιεῖ· ὁ τοῖόν γε ἐστίν. Ἐχοντα μὲν οὖν ἀπο-  
 δείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς.  
 Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλ-  
 λον τῷ ἐπιεικῇ ἀρμότῃ χειρὸν φαίνεσθαι, ἢ  
 τὸν λόγον ἀκριβῆ. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ  
 ἐλεγκτικά, μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν· ὅτι  
 ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελό-  
 γισαι· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τὰναντία γνω-  
 ρίζεται. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν  
 τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίσεων ἐστίν, τὰ μὲν λῦσαι  
 ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ. Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμ-  
 βουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς  
 ἑαυτοῦ πίσεις πρότερον· ὕστερον δέ, πρὸς τὰναν-  
 τία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. Ἄν δὲ

πολύχους ἢ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι, προανελὼν οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. Ἰσσερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἀν' εὐδοκιμηκότα ἢ· ὥσπερ γὰρ ἀνθρώπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, εἰάν ὁ ἐναντίος εὐδοκῆ εἰρηκέναι. Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. Ἔσαι δὲ, ἀν' ἀνέλης· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·

Ἐγὼ γὰρ Ἦσαν —

Ἐν τούτοις ἤψατο πρῶτον τοῦ εὐήθεσάτου. Περὶ μὲν οὖν πίσεων ταῦτα. Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χερὶ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἱάμβῳ,

Χρημάτων δ'

Ἄελπίσον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἱάμβῳ οὐ  
ἢ ἀρχή,

Οὐ μοι τὰ Γύγεω.

Καὶ

Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἴμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγό-  
νης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. Δεῖ  
δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώ-  
μας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷον, Χρῆ δὲ τὰς διαλλαγὰς  
ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ  
ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν. Ἐνθυμηματικῶς δὲ  
εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώτατα ὡσι καὶ πλεο-  
νεκτικώτατα αἱ καταλλαγαί, τότε καταλλάτ-  
τεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὐκαιρὸν ἐστὶ ποιεῖσθαι, 18  
μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκῶς ἦ, ὡς τε  
ἐνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον·  
οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς  
τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, ὅτι οὐχ  
οἷόν τε ἀτέλεσον ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός·  
Φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεσος ὢν; Δεύτερον  
δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερόν ἦ· τὸ δὲ, ἐρωτήσαντι  
θῆλον ἢ ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν  
πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερόν, ἀλλὰ  
τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σωκράτης, Μελί-  
του οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν,  
εἰ δαιμόνιον τι λέγοι. Ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρε-  
το, εἰ οὐχ οἱ δαίμονες, ἦτοι θεῶν παῖδες εἶεν,  
ἢ θεῖόν τι. φήσαντος δὲ, Ἔστιν οὖν, ἔφη, ὅς τις  
θεῶν μὲν παῖδας οἶεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὐ; Ἐτι,  
ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δεῖξιν, ἢ παρά-  
δοξον. Τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῆ, ἀλλ' ἢ σο-  
φιστικῶς, ἀποκρινάμενον λῦσαι· εἰ γὰρ οὕτως  
ἀποκρίνηται, ὅτι ἐστὶ μὲν, ἔστι δ' οὐ· ἢ, τὰ μὲν,  
Ο 2 τὰ δ' οὐ·

τὰ δ' οὐ· ἢ, πῆ μὲν, πῆ δ' οὐ· Φορυβοῦσιν ὡς  
 ἀποροῦντες. Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· εἰ γὰρ  
 ἐνσῆ, κενρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἶόν τε πολλὰ  
 ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀδένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. Διὸ  
 καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συσρέφειν δεῖ.  
 Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα,  
 διαιροῦντα λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως· πρὸς δὲ  
 τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθύς  
 τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπίον, ἢ συλ-  
 λογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προεῖναι, ἐν τίνι  
 ὁ λόγος. Φανερόν δ' ἡμῖν ἔσω ἐκ τῶν τοπικῶν  
 καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύσεις. Καὶ συμπεραίνόμε-  
 νον, εἰ ἐρώτημα ποιῆ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰ-  
 τίαν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτῶμενος ὑπὸ Πει-  
 σάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλ-  
 λοις προβούλοις, κατασῆσαι τοὺς τετρακοσίους,  
 ἔφη, τί δὲ, οὐ πονηρὰ σοι ταῦτα ἔδοκεῖ εἶναι;  
 Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ ταῦτα ἐπραξας τὰ πονηρὰ; Ναὶ,  
 ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. Καὶ ὡς ὁ Λάκων  
 εὐθυνοῦμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτῶμενος εἰ δοκοῦσιν  
 αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἄτεροι, ἔφη· ὁ δὲ, οὐ-  
 κοῦν σὺ ταῦτα τούτοις ἔθου; καὶ ὡς ἔφη, οὐ-  
 κοῦν δικαίως ἂν, ἔφη, καὶ σὺ ἀπόλοιο; Οὐ δῆτα,  
 ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χεῖρα λαβόντες, ταῦτα ἐπρα-  
 ξαν· ἐγὼ δὲ, σὺ· ἀλλὰ γνώμη. Διὸ οὔτε ἐπερω-  
 τᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρα-  
 σμα ἐπερωτᾶν, εἰ μὴ τὸ πολὺ περιῆ τοῦ ἀληθοῦς.  
 Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδὴ τίνα δοκεῖ χεῖρα  
 ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας, τὴν

μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὁρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἶδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ὧν τὸ μὲν, ἀρμόττει ἐλευθέρω· τὸ δὲ, οὐ. Ὅπως οὖν τὸ ἀρμόττον αὐτῷ λήψεται. Ἐστὶ δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ βωμολόχος, ἐτέρου.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τετάρων, ἐκ 19 τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὐ τὸν ἀκροατήν, καὶ τὸν ἐναντίον φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινώσαι· καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι· καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδείξαι, αὐτὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν. Δυσὸν δὲ θατέρου δεῖ σοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθός, ἢ ὅτι ἀπλῶς· ὁ δὲ, ὅτι κακός τούτοις, ἢ ὅτι ἀπλῶς. Ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηται οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, δεδειγμένων ἤδη, αὐξῆσαι ἐστὶν κατὰ φύσιν, καὶ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὐξήσις, ἐκ προῦπαρχόντων ἐστὶν. Ὅθεν δὲ δεῖ αὐξῆσαι καὶ ταπεινοῦν, ἐκκεῖνται οἱ τόποι πρότερον. Μετὰ δὲ ταῦτα δῆλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατὴν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ

δείνωσις, καὶ ὀργή, καὶ μῖσος, καὶ Φθόνος, καὶ ζήλος, καὶ ἔρις· εἴρηται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον. Ὡς τε λοιπὸν, ἀναμνήσασθαι τὰ προειρημένα. Τοῦτο δὲ ἀρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθῆ ἢ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. Ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἢ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς. Ἀρχὴ δὲ, διότι ἂ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν· ὡς τε ἂ, τε καὶ δι' ὃ, λεκτέον. Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. Παραβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ κατ' ἀντικεῖν. Ἄλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου· ἐγὼ δὲ, ταῦτα, καὶ διὰ ταῦτα. Ἡ ἐξ εἰρωνείας, Οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ, τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε; Ἡ ἐξ ἐρωτήσεως· τί οὐ δέδεικται; ἢ οὗτος τί ἔδειξεν; Ἡ δὲ οὕτως, ἢ ἐκ παραβολῆς, ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω, τὰ αὐτοῦ· καὶ πάλιν, εἰάν βούλη, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. Τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἀρμόττει ἢ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ἢ· εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

# I N D E X.

## A.

<i>Accusationis</i> argumenta vnde sumenda	I, 10
<i>Achillis</i> laudes propriae et communes	2, 22
<i>Actio</i> 3, I addit vim etiam imperitorum orationi	3, 12
<i>Actionum</i> humanarum causae septem	I, 10
<i>Admiratio</i> , iucunda I, II quibus admirationi velimus esse	2, 6
<i>Adulationis</i> signa	2, 6
<i>Aemulatio</i>	2, 11
<i>Aenigma</i> vbi conueniat 2, 21 metaphoram habet 3, II aenigmatis exemplum celebre	3, 2
<i>Aequi</i> et boni descriptio et loci	I, 13
<i>Aetaris</i> cuiusque affectiones 2, 12 sqq. pulchritudo	I, 5
<i>Affectatio</i> , suspecta	3, 2
<i>Affectuum</i> descriptio 2, I mentis iudicium immutant I, 2. 2, I elocutione debent exprimi	3, 7
<i>Amans</i> quisque sui	I, 11
<i>Ambigua</i> , vitanda 3, 5 dicuntur ab iis qui non habent quod dicant <i>ibid.</i> ambiguum in vrbanis dictis vsus	3, 11
<i>Amici</i> definitio I, 5. 2, 4 veri officium	2, 21
<i>Amicitiae</i> species et causae	2, 4
<i>Amor</i> quid sit, in quos et quibus de causis feratur 2, 4 amores an conferant ciuitatibus	2, 24
<i>Amplificatio</i> et extenuatio, non sunt loci peculiare 2, 26 habent locum in omnibus causarum generibus 2, 18 amplificationum loci I, 7. 9. 14. 2, 19 amplificatio demonstratiuis orationibus accommodatissima	I, 9
<i>De Amplitudine</i> orationis	3, 6
<i>Animi</i> vigor quando maximus	2, 14
<i>De Annona</i> consilium daturus, quid nosse debeat	I, 4
<i>Apophthegmata</i> , sunt vrbana 3, II Laconica vbi conueniant	2, 21
<i>Arbitri</i> et iudicis discrimen	I, 13
<i>Areopagitica</i> lex	I, 1

# I N D E X.

<i>Argumenta</i> vel artificialia, vel inartificialia	I, 2. 3, 16
artificialia triplicia	I, 2
inartificialia quintuplicia	I, 15
<i>Aristocratia</i>	I, 8
<i>Arrogantiae</i> et iactantiae signa	2, 6
<i>Ars</i> non considerat singulare	I, 2
<i>Artificium</i> est occultandum	3, 2
<i>Asyndetorum</i> vsus	3, 6
<i>Athenienses</i> quomodo et laudari et vituperari possint	2, 22
<i>Attentionis</i> excitandae ratio	3, 14
<i>Attici</i> oratores hyperbolis vtuntur	3, 11
<i>Auditorum</i> differentia	I, 3

## B.

<i>Belli</i> et pacis consilia	I, 4
<i>Beneficium</i> quotuplex	I, 5
et dare et accipere, iucundum	I, 11. v. <i>Gratia</i>
<i>Benevolentiae</i> conciliatio	3, 14
<i>Bona</i> fortunae	I, 5. 2, 9.
boni definitiones et loci	I, 6
bonorum comparatorum loci	I, 7

## C.

<i>Canes</i> haud mordent prostratos	2, 3
mordent lapides coniectos, non eos qui coniecerunt	3, 4
<i>Castigatio</i> et ultio qua re differant	I, 10
<i>Categoriae</i> inferuiunt amplificationi	2, 7
<i>Causarum</i> genera tria	I, 3
<i>Cervatrix</i> virtus corporis	I, 5
<i>Confidentia</i>	2, 5
fortitudinis affectus	2, 8
<i>De Confirmatione</i> et confutatione	3, 17
<i>Coniunctiones</i>	3, 5
earum vsus	3, 6 et 12
<i>Consequens</i> dupliciter dicitur	I, 6
immo tripliciter	I, 7
<i>Consuetudo</i> , altera natura	I, 11
consuetudine quae fiant	I, 10
consueta, iucunda	I, 11
<i>Contemptio</i>	2, 2. 11
<i>Controversiae</i> status	I, 13. 3, 15. 16. 17
<i>Contumelia</i>	2, 2
<i>Corporis</i>	

# I N D E X.

<i>Corporis</i> vigor qua aetate maximus	2, 14	vires aptae ad certamina	1, 5
<i>Corrigere</i> alios, iucundum			1, 11
<i>Criminationem</i> accusator instituit in epilogo, in prooemio repellit reus			3, 14
<i>Criminum</i> distinctio	1, 13	eorum depellendorum et inferendorum loci	3, 15
<i>Cupiditate</i> quae fiant	1, 10	cupiditates duplices	1, 11

## D.

<i>Decorum</i> elocutionis			3, 7
<i>Defendentis</i> melior quam accusantis conditio	2, 25	defensionis argumenta vnde sumenda	1, 10
<i>Deliberatiui</i> generis auditor, partes, tempora et finis	1, 3	praecipua capita	1, 4
		loci	1, 5
		judiciali pulcrius	1, 1
		etiam difficilius	3, 17
<i>Delinitio</i>			2, 3
<i>Democratia</i>			1, 8
<i>Demonstratio</i> fit allatis vel enthymematis, vel exemplis	1, 2	non habet mores	3, 17
<i>Demonstratiui</i> generis auditor, partes, tempora et finis	1, 3	loci	1, 9
<i>De variis Dicendi</i> generibus			3, 12
<i>Difficile</i>			1, 6
<i>Diminutiuis</i> parce vtendum			3, 2
<i>Discere</i> , iucundum			1, 11
<i>Dissimulatio</i> et scurrilitas differunt			3, 18
<i>Dissoluta</i> valent ad amplificandum	3, 12	conueniunt epilogo	3, 19
		aetione sunt adiuuanda	3, 12
<i>Diuites</i> , contumeliosi			2, 2
<i>Diuitiarum</i> partes	1, 5	diuitias qui mores comitentur	2, 16
<i>Docilitas</i> vt paretur			3, 14
<i>Donum</i> duplici de causa expetitur			1, 5

## E.

<i>Efficiens</i> tripliciter appellatur			1, 6
<i>Egere</i> dicuntur homines omnibus quae appetunt			2, 7

## I N D E X.

*Elocutio* alia poetica, alia oratoria 3, 1 et 2 scriptio-  
ni alia conuenit, alia contentioni 3, 12 elocutio-  
nis virtutes et partes 3, 2 emendata elocutio ex  
quinque rebus constat 3, 5 v. *Oratio*

*Encomium* differt a laude 1, 9

*Enthymema*, syllogismus oratorius 1, 2 corpus fidei  
1, 1 eiicit affectum 3, 17 eius duae species,  
ostensuum et elencticum 2, 22 elencticum osten-  
suo praefertur 2, 23 3, 17 enthymematis et  
exempli differentia 1, 2 enthymemata ducuntur  
ex quatuor 2, 25 non sunt de omnibus quaeren-  
da 3, 17 quomodo sint quaerenda 1, 22 non  
sunt continuanda, sed cum aliis probationibus per-  
miscenda, et aliquando in sententias commutanda  
3, 17 orationibus iudicialibus maxime conue-  
niunt 1, 9. 3, 17 enthymematum rhetoricorum  
et aliis artibus conuenientium discrimen 1, 2 ve-  
rorum loci 2, 23 fallacium 2, 24 solutio du-  
plex 2, 25

*Epilogus* v. *Peroratio*

*Epitheta* debent esse apta 3, 2 eorum regula *ibid.*  
vsus 3, 3

*Erratum* 1, 13. 3, 15

*Eruditi* sunt misericordes 2, 8

*Excessus* saepe habentur pro virtutibus 1, 9

*Exemplum* quid sit 1, 2 quomodo ab inductione dif-  
ferat *ibid.* exempli et enthymematis differentia  
*ibid.* exempla concionibus aptissima 3, 17 eorum  
genera duo 2, 20 vsus *ibid.*

*Exordii* officium 3, 14 in deliberatiuo genere quan-  
do requiratur 3, 13

*Extenuatio* v. *Amplificatio*

### F.

*Fabula*, exemplum fictum 2, 20 fabulae aptae con-  
cionibus *ibid.*

*Facilia* dupliciter dicuntur 1, 6

*Factum* quid sit, an non, quibus e locis indagan-  
dum 2, 19

*Fama*

# INDEX.

<i>Fama bona</i>	1, 5
<i>Felicitas</i>	1, 5
<i>Feminarum virtus</i>	1, 5
<i>Fiduciam quae res efficiant</i>	2, 5
<i>Finis quis et cuique priuatim, et communiter omnibus constitutus</i>	1, 5
<i>Formidabilia quae</i>	2, 5
<i>Fortitudo</i>	1, 9
<i>Fortuito accidere quae dicantur</i>	1, 10
<i>Fortuna quorum caussa</i> 1, 5 <i>fortunae bona</i> 2, 12 <i>ea sunt, quibus inuidetur</i> 1, 5 <i>mores fortunatorum</i>	2, 17
<i>Frigus orationis quatuor modis existit</i>	3, 3
<i>Futurorum et non futurorum loci</i>	2, 19

## G.

<i>Gnomologiae quos deceant</i>	2, 21
<i>Grandis oratio</i>	3, 6
<i>Gratiam quibus habeant, cur, et quo affectu</i>	2, 7

## H.

<i>Hellenismus quot rebus constet</i>	3, 5
<i>Herous numerus qualis</i>	3, 8
<i>Homonymiae locus</i> 2, 24 <i>sophistis utilis</i> 3, 2 <i>homonymorum in vrbanis dictis vsus</i>	3, 11
<i>Honesti definitio et loci</i>	1, 9
<i>Honor, iucundissimus</i> 1, 11 <i>honoris descriptio et partes</i>	1, 5
<i>Hortantem et dehortantem quae spectare oporteat</i>	1, 5
<i>Hyperbolae quae probentur, et quibus conueniant</i>	3, 11

## I.

<i>Iambus, frequens in oratione</i>	3, 8
<i>Illiberalitatis signa</i>	2, 6
<i>Imaginis et metaphorae similitudo ac differentia</i> 3, 4. 10. 11 <i>vsus imaginis debet in oratione soluta parcus esse</i>	3, 4

*Imitando*

# I N D E X.

<i>Imitando</i> expressa, iucunda	I, II
<i>Improbis</i> , iniustus	I, 10
<i>Impudentia</i> quid	2, 6
<i>Incommodatio</i>	2, 2
<i>De Indignatione</i>	2, 9
<i>Indigentes</i> dicuntur dupliciter	I, 12
<i>Ineruditi</i> apud plebem citius persuadent	2, 22
<i>Infortunium</i> quid	I, 13. 3, 15
<i>Inimicitiarum</i> causae	2, 4
<i>Iniuriarum</i> causae I, 10 et II genera I, 13 qui quibus iniuriam faciant, et in quibus potissimum rebus I, 12 iniuriae quae maiores	I, 14
<i>Instantia</i> fit quatuor modis 2, 25 non est enthy- mema	2, 26
<i>Interiectionis</i> obscuritas vitanda	3, 5
<i>De Interrogatione</i>	3, 18
<i>De Invidia</i> 2, 10 quomodo invidia et indignatio differant	2, 9
<i>Ira</i> quid 2, 2 fortitudinis affectus 2, 8 vnde oria- tur, et qua re ab odio differat 2, 4 confidentiam affert 2, 5 ex ira quae fiant I, 10 irasci, iucun- dum I, II. 2, 2 qui, quibus, quo modo, et ob quae irascantur 2, 2 negantibus et contradicen- tibus irascimur grauius 2, 3 iratis hyperbolae conueniant	3, II
<i>Iucunda</i> quae	I, II
<i>Iudex</i> quis 2, 18 est quasi probator nummorum I, 15 statuitur simplex esse I, 2 aliquo modo est afficiendus 2, 1 non est peruertendus I, 1 iudicis officium I, I. 2, 25 eius et arbitri disci- men I, 13 iudicum genera duo	I, 3
<i>Judicialis</i> generis partes et finis 1, 3 loci	I, 10 seq.
<i>Judicio</i> et inductione animi quae fieri dicantur	I, 10
<i>Judicium</i> faciendum non modo e necessariis, sed etiam e verisimilibus	2, 25
<i>Iura</i> scripta et non scripta I, 14 et 15 iuris non scripti bipertita diuisio	I, 13
<i>Iurisurandi</i> quadripartita tractatio	I, 15
	<i>Iusta</i>

## INDEX

*Iusta et iniusta, ciuilitate et naturaliter, priuatim et publice* 1, 13 *iustum non omne bonum est* 2, 23  
*Iustitiae definitio* 1, 9  
*Iuuenum mores* 2, 12

### L.

*Laudis et encomii discrimen* 1, 9 *laudis et consilii ratio communis* *ibid.*  
*Lenes qui sint, erga quos, quibus de causis* 2, 3  
*Lex debet iudicis arbitrio paucissima relinquere* 1, 1  
*in iudicio est fundamentum* 3, 17 *legis diuisio* 1, 10 et 13 *pro lege scripta et contra eam loci* 1, 15 *legumlatio quid requirat* 1, 4  
*Liberalitatis definitio* 1, 9  
*Loci proprii* 1, 2 *generis deliberatiui* 1, 5 seq. *demonstratiui* 1, 9 *iudicialis* 1, 10 seq. *loci communes* 1, 2, 2, 18 et 19 *in summa genera distributi* 2, 23 *qui ex communibus ad quodque genus causae accommodatior* 2, 18  
*Lugere, iucundum quodammodo* 1, 11

### M.

*Magnanimi signa* 1, 9  
*Magni fieri a quibus velimus* 2, 2  
*Magnificentia* 1, 9  
*Magnitudo rerum et paruitas* 1, 7, 2, 19 *magnitudinis corporis virtus* 1, 5  
*Mala maxima minime sentiuntur* 1, 4 *mala cogunt et conciliant homines* 1, 6 *quae metuantur, quae non* 2, 5 *mali qui* 1, 6  
*De Membris, periodi partibus* 3, 9  
*Memoria praeteritorum grata* 1, 11  
*Metaphora v. Translatio*  
*Metrica oratio facilius mandatur memoriae* 3, 9  
*De Metu* 2, 5  
*Mirabilia solent appeti* 1, 11  
*De Misericordia* 2, 8 *quae misericordiam impediunt* 2, 8 et 9 *miserari qui facile soleant* 2, 8 et 13  
*Molestum quid* 1, 11  
*Mollitiei*

## I N D E X

<i>Mollitiei signa</i>	2, 6
<i>Monarchia</i>	1, 8
<i>De Morata oratione</i>	1, 2. 8. 9. 2, 1 et 21. 3, 7 et 17
<i>Mores</i> verbis fidem faciunt 1, 2	mores iuuenum
2, 12	virorum 2, 14
2, 15	senum 2, 13
2, 17	nobilium
orator debet ciuitatis in qua dicit, mores exprimere	1, 8
<i>Mulieres.</i> Dimidia felicitas iis abest, quibus quae ad mulieres pertinent, male instituta sunt	1, 5
<i>Mutato, iucunda</i>	1, 11

### N.

<i>De Narratione</i>	3, 16	cuius generis propria sit narratio	3, 13
<i>Natura</i> quae fieri dicantur 1, 10	naturae simile quiddam est consuetudo	1, 11	
<i>Necessitatis</i> facta quotuplicia	1, 10		
<i>Neglectus</i> definitio et species	2, 2		
<i>Nobilitas</i> quid et quotuplex 1, 5	nobilium qui mores	2, 15	
<i>De Nominibus</i> et verbis praecepta	3, 2 et 3		
<i>De Numero</i> oratorio	3, 8		

### O.

<i>Obiectio v. Instantia</i>		
<i>Oblivio</i> mouet iram	2, 2	
<i>Oculi</i> , pudoris sedes 2, 6	ob oculos ponere vt possit orator	3, 11
<i>De Odio</i>	2, 4	
<i>Oligarchia</i>	1, 8	
<i>Oracula</i> fidentiam afferunt	2, 5	
<i>Oratio</i> ex quot rebus constet 1, 3	quot modis fidem faciat 1, 2	alia exemplis, alia enthymematis abundat 1, 2
scripta, ornatum requirit verborum 3, 1	ficta et fucata tegenda est 3, 2	quae sit ampla et grandis 3, 6
quae decora 3, 7	quae frigida 3, 3	quae morata 1, 2. 8. 9. 2, 1 et 21. 3, 7 et 17
quae numerosa 3, 8	quae pendens et	

# I N D E X.

et ambitu conclusa 3, 9 quae urbana 3, 10 et 11  
 orationis partes, earumque ordo ac dispositio 3,  
 13 exordium 3, 14 epilogus 3, 19 genera  
 tria 1, 3 omnium generum communia 2, 18  
 cf. *Elocutio*

## P.

<i>Pacis et belli consilia</i>	1, 4
<i>Pro Pactis et contra pacta loci</i>	1, 15
<i>Paeon, pes</i>	3, 8
<i>Pancratiastes</i>	1, 5
<i>Parabola</i>	2, 20
<i>Pecunia cur et a diuitibus et a pauperibus appetatur</i>	1, 10
de pecuniae apparatu consilium daturus, quid nosse debeat	1, 4
<i>Pentastylus</i>	1, 5
<i>Peregrinitas orationem reddit iucundam</i>	3, 2
<i>Periculi definitio</i>	2, 5
<i>De Periodis</i>	3, 9
<i>Peroratio non semper adhibetur</i>	3, 13
partes habet quatuor	3, 19
<i>Perspicuitas, virtus elocutionis</i>	3, 2
<i>Poetae primi elocutionem et actionem excolere coeperunt</i>	3, 1
amant synonyma	3, 2
<i>Possibilia quae dicantur</i>	1, 6
possibile et impossibile loci	2, 19
<i>Potentium mores</i>	2, 17
<i>De Probationibus</i>	3, 17
<i>Probi et prudentis discrimen</i>	3, 16
<i>Proles bona et multa</i>	1, 5
<i>Prooemium v. Exordium</i>	
<i>Propositiones rhetoricae</i>	1, 3
<i>Propria nomina elocutionem reddunt perspicuam</i>	3, 2
et emendatam	3, 5
<i>Prouentium consideratio</i>	1, 4
<i>Prouerbia, translationes a specie ad speciem</i>	3, 11
testimonia 1, 15 sententiosa	2, 21
<i>Prudentiae definitio</i>	1, 9
prudentis et probi discrimen	3, 16
	<i>Pudere</i>

# INDEX.

<i>Pudere</i> quos, et quarum rerum, et apud quos, et quomodo soleat	2, 6
<i>Pulchritudo</i> aetatis cuiusque	1, 5
<i>Puritas</i> elocutionis quot in rebus consistat	3, 5
<i>Pusillanimitatis</i> signa	2, 6

## Q.

<i>Quaestionum</i> (sive responsionum quae torto sunt expressae) confirmandarum eneruandarumque loci	1, 15
--	-------

## R.

<i>Ratione</i> quae fiant 1, II rationes quae proprie dicuntur, sunt vel enthymemata, vel exempla	1, 2
De <i>Regionis</i> custodia consilium daturus, quid nosse debeat	1, 4
<i>Regnum</i> est monarchia certis legibus definita	1, 8
<i>Reipublicae</i> formas, et quae cuique utilia, quae noxia sint, nosse oratori necessarium	1, 4 et 8
<i>Respondendi</i> ratio	3, 18
<i>Rhetoricã</i> quid sit 1, 2 dialecticae similis 1, I dialecticae ac politicae propago 1, 2 et 4 eius utilitas 1, I partes 3, I species tres, et quis cuiusque finis 1, 3 officium 1, I rhetorica demonstratio, enthymema 1, I rhetorum antiquorum reprehensio	1, 1 & 2
De <i>Rhythmo</i> oratorio	3, 8
<i>Ridicula</i> , iucunda 1, II usum habent in causis forensibus	3, 18
<i>Robur</i> quid	1, 5

## S.

<i>Sanitas</i> quid 1, 5 cur inter optima habeatur	1, 6
<i>Sapientem</i> videri, iucundum 1, II sapientes ubique honorantur	2, 23
<i>Scurrilitas</i> et dissimulatio differunt	3, 18
<i>Σεινότης</i> , placida quaedam et decora grauitas	2, 17
<i>Senectus</i> bona vnde aestimetur 1, 5 senes sunt misericordes 2, 8 inuident iunioribus 2, 10 senum affectiones et habitus	2, 13

*Sententia,*

# I N D E X.

<i>Sententia</i> , seu dictum sententiosum, pars enthymematis 2, 20 de sententiis, quid sint, quot earum genera, quomodo iis utendum, et quamnam utilitatem habeant 2, 21 quando illis utendum	3, 17
<i>Signorum</i> genera 1, 2 signa et enthymemata e signis facta ut solvantur	2, 25
<i>Simile</i> omne, iucundum 1, 11 similes qui dicantur 2, 6. 10 similibus similes exitus	1, 4
<i>Singularia</i> , ad usum potiora quam uniuersalia 2, 19	
<i>Socraticae</i> parabolae 2, 20 Socratici sermones morati	3, 16
<i>Solutorum</i> argumentorum ratio	2, 25
<i>Sophistae</i> ac dialectici discrimen 1, 11 sophistis conducunt homonymiae	3, 2
<i>Spes</i> , iucunda	1, 11
<i>Sponte</i> facere	1, 10
<i>Status</i> controuersiae	1, 13. 3, 15. 16. 17
<i>Suadentem</i> et dissuadentem quae spectare oporteat	1, 5
<i>De Subiectione</i> sub oculos	3, 11
<i>Summum</i> consideratio	1, 4
<i>Synonymiae</i> poetis conferunt	3, 2

## T.

<i>Tecmerium</i>	1, 2. 2, 25
<i>Temperantiae</i> definitio	1, 9
<i>De Testibus</i> et eorum auctoritate firmanda et infirmanda	1, 15
<i>De Tortura</i>	1, 15
<i>Tragica</i> dictio	3, 1
<i>De Translationibus</i> 3, 2 quare iucundae sint 3, 9 earum species quatuor 3, 2 et 10 translatio ex proportione 3, 4 et 10 translationes indecorae 3, 2 et 3 obscurae	3, 3
<i>Trochaeus</i> , pes incitatus et celer	3, 8
<i>Tuta</i> quae dicantur	1, 5
<i>Tyrannis</i> est monarchia legibus nullis definita	1, 8

# I N D E X.

## V.

<i>De Verbis et nominibus praecepta</i>	3, 2 et 3
<i>Verum videtur, quod semper videtur ita se habere</i>	2, 9
<i>verisimile</i>	1, 2.
<i>veritatem plerumque</i>	2, 25
<i>homines consequuntur</i>	1, 1
<i>Vi fieri quae dicantur</i>	1, 10
<i>Vigor corporis et animi quos in annos cadat</i>	2, 14
<i>Vincere, iucundum</i>	1, 11
<i>Violentum, molestum</i>	1, 11
<i>De Virtute ac vitio, ex quibus ducuntur argumenta</i>	
<i>vel ad laudem, vel ad vituperationem</i>	1, 9
<i>Vitio, iucunda</i>	1, 11
<i>difert a castigatione</i>	1, 10
<i>Voluntas, est boni appetitio cum ratione con-</i>	
<i>iuncta</i>	1, 10
<i>Voluptas quid</i>	1, 11
<i>eam omnia sectantur</i>	1, 7
<i>Vox, imitatrix maxima</i>	3, 1
<i>Vrbana et celebria vnde ducantur</i>	3, 10 et 11
<i>Vtilia quae</i>	1, 5
<i>vtilium comparatio</i>	1, 7

# SCRIPTORES

A QVIBVS EXEMPLA SVMTA  
SVNT

- Aeschines 3, 16  
Aesion 3, 10  
Aesopus 2, 20 bis  
Agathon 2, 19. 24  
Alcaeus 1, 9  
Alcidamas 1, 13. 2, 23.  
3, 3 quater  
Anaxandrides 3, 10. 11.  
12  
Androcles Pittheus 2, 23  
Androtio 3, 4  
Antimachus 3, 6  
Antiphon 2, 2. 6.  
Antisthenes 3, 4  
Archilochus 3, 17  
Archytas 3, 11  
Aristophanes 3, 2  
Aristippus 2, 23  
Autocles 2, 23  
  
Bias 2, 13  
Bryson 3, 2  
  
Callippus 2, 23 bis  
Callistratus 1, 24. 3, 17  
Carcinus 2, 23. 3, 16  
Cephisodotus 3, 10 ter  
Chaeremon 2, 23. 3, 12  
Chilo 2, 12  
Choerilus 3, 14  
Cleophon 1, 15. 3, 7  
Conon 2, 23  
  
Corax 2, 24  
Cydias 2, 6  
  
Demades 2, 24  
Democrates 3, 4  
Democritus Chius 3, 9  
Demosthenes 3, 4  
Diogenes Cynicus 3, 10  
Diomedon publicanus 2,  
23  
Dionysius ὁ χαλκοῦς 3, 2  
Draco 2, 23  
  
Empedocles 1, 13. 3, 5  
Epicharmus 1, 3. 3, 9  
Epimenides 3, 17  
Eubulus 1, 15  
Euripides 1, 11. 2, 6. 23.  
3, 2 bis. 14. 15  
Euthydemus 2, 24  
  
Glauco Teius 3, 1  
Gorgias 3, 1. 3 ter. 7. 14  
bis. 17. 18  
  
Heraclitus 3, 5  
Herodicus 2, 23  
Herodotus 3, 9. 16  
HOMERVS *passim*  
  
Iason Thessalus 1, 12

# SCRIPTORES

- |   |   |
|---|---|
| <p>Iphicrates 1, 7. 9. 2, 23<br/>             quater. 3, 10 bis. 15<br/>         Isocrates 1, 9. 2, 19. 23.<br/>             3, 10. 11. 14 bis. 17 bis</p> <p>Leodamas 1, 7. 2, 23<br/>         Leptines 3, 10<br/>         Lycimnius 3, 2. 12. 13<br/>         Lycoleon 3, 10<br/>         Lycophron 3, 3 bis<br/>         Lycurgus 2, 23</p> <p>Moerocles 3, 10</p> <p>Pamphilus Rhetor 2, 23<br/>         Periander Corinthius 1,<br/>             15<br/>         Pericles 1, 7. 3, 4. 10 bis.<br/>             18<br/>         Phayllus 3, 16<br/>         Philocrates 2, 3<br/>         Pindarus 2, 24<br/>         Pitholaus 3, 10<br/>         Pittacus 2, 12. 25<br/>         Plato 3, 4<br/>         Polycrates 2, 24 bis<br/>         Polyeuctus 3, 10</p> | <p>Prodicus 3, 14<br/>         Protagoras 2, 24. 3, 5</p> <p>Sappho 1, 9. 2, 23<br/>         Simonides 1, 6. 9. 2, 16.<br/>             3, 2<br/>         Solon 1, 15. 2, 23<br/>         Sophocles 1, 13. 15. 2,<br/>             23. 3, 9. 14. 15. 16 bis.<br/>             17. 18<br/>         Sophocles orator 1, 14<br/>         Socrates 1, 9. 2, 23. 3,<br/>             14. 18<br/>         Stesichorus 2, 20. 21. 3,<br/>             11</p> <p>Theodamas 3, 4<br/>         Theodectes 2, 23 sexies.<br/>             24<br/>         Theodorus 2, 23. 3, 11<br/>             bis. 13<br/>         Themistocles 1, 15<br/>         Thraſybulus 2, 23<br/>         Thraſymachus 3, 1. 8. 11</p> <p>Xenophanes 1, 15. 2, 23<br/>             bis</p> |
|---|---|

Hesiodi, Theognidis, Stasini, Eueni, aliorum,  
 omissis nominibus, loca plurima passim  
 afferuntur

NB. *Lycimnius* alii scribunt *Licyimnius*.

## F I N I S